

Luceafărul

SALA DE LECTURĂ

săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri 11 februarie 1990

3

Addenda la structura junimistă

astăzi, când toată lumea e în căutare de modele și se recapitulează inițiativele profitabile din cultura noastră e cazul să ne reamintim de experiența junimistă. Pentru că ea a produs un tip de scriitor, o limbă literară, un tip de profesor, o formă de oratorie și, nu mai puțin, un mod de comportament.

Sînt arhicunoscute cele cinci trăsături ale **structurii junimiste**, așa cum le-a formulat Tudor Vianu într-un articol din 1938 și, mai târziu, în sinteza de **Istorie a literaturii române moderne**, scoasă în colaborare cu Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu. E vorba de **spiritul filosofic**, de **spiritul oratoric**, de **gustul clasic și academic**, de **ironie** și de **spiritul critic**. Maiorescu a excelat în toate, dar trăsăturile acestea pot fi regăsite la aproape toți junimiștii, exprimate foarte convingător. Sînt, după cum se vede, calități manifestate în mai toate planurile existenței dar care, în ciuda diversității lor au ceva comun: sînt de invidiat. Și totuși, ele nu epuizează structura junimistă. Să ne gândim în primul rînd la Maiorescu pentru a mai descoperi cîteva.

Este mai întîi **spiritul practic**, care a însemnat în bună măsură o formă de sacrificiu, de înțelegere a „comandamentelor vremii”, cum se spune, și dacă încep cu el sper să nu comit o **eroare prezenteistă**, gîndindu-mă la ceea ce se întîmplă (sau ar trebui să se întîmple) cu intelectualii în zilele noastre. **Spiritul practic** al junimiștilor și mai ales al lui Maiorescu a fost observat de mult. Ion Petrovici constata că Titu Maiorescu ar fi putut face lucruri extraordinare (de fapt le-a și făcut), dar că a trebuit să țină scama de epoca sa și aceasta e, în esență, chiar teza cărții lui Nicolae Manolescu, **Contradicția lui Maiorescu**. Într-adevăr, afit în cazul criticului, cit și al tuturor celorlalți mari creatori ai **Junimii** (inclusiv Eminescu), **spiritul filosofic** a știut să facă loc, la nevoie, celui mai eficient **pragmatism**.

Mai intră în structura junimistă **spiritul european** luminat, adică acea deschidere opusă complexului de inferioritate al protocroniștilor noștri din secolul XIX și întemeiată pe bun simț. Din acest punct de vedere **junimismul** a completat fericit **pașoptismul**, care ne-a dat primul mare program național, în epoca modernă, dar și primele mari poncife patriotarde.

Vine la rînd **vocația prieteniei**, în forme absolute (ca la Eminescu și Creangă), în forme masonice (ca la Maiorescu, Pogor, Theodor Rosetti și Carp) sau, în fine, în varianta legăturilor de asistență materială (ca atunci cînd Maiorescu i-a ajutat pe Eminescu sau pe Slavici și i-a trimis la Paris, în calitate de ministru al cultelor și al instrucțiunii publice, pe Alexandru Lambrior, pe Gh. Panu sau pe G. Dem. Teodorescu).

Last but not least, **cocrența de caracter**, prin care au excelat Eminescu, P. P. Carp și, din nou, Maiorescu. Voi da numai două exemple, de calibru diferit, dar amîndouă la fel de convingătoare. În 1869, deși a fost pîlmuit în public, M. Cornea a refuzat să-l provoace la duel pe cel care l-a jignit. „N-a avut curaj”, observă Iacob Negruzzi într-o serioasă către Xenopol, adăugînd că vinovatul a fost părăsit de toți, pentru că „momentul principal și fundamental în toate” e **caracterul**, la popoare ca și la indivizi. Al doilea exemplu e celebra reacție a lui P. P. Carp care, decepționat în politică de Maiorescu, a refuzat să participe, în 1917, la înmormîntarea acestuia, cu observația casantă, transmisă mai târziu de Al. Marghiloman: „De ce aș face lui Maiorescu o politeță pe care el nu poate să mi-o dea înapoi?”

Nu vreau să idealizez. Judecați în parte, junimiștii dezvăluie și slăbiciuni: intoleranța, exclusivismul, dorința de putere. Cum spunea Lovinescu despre Titu Maiorescu, liderul cultural al grupării nu le cerea adeptilor săi decît un lucru: sufletul. Dar ceea ce contează e structura durabilă a junimismului, una dintre cele mai eficiente și mai pilduitoare moduri de a exista, ca intelectual, în societate, din cîte s-au experimentat la noi. Verificată de timp, această structură oferă garanțiile unui **model**.

Florin Manolescu

tu simți ce lin
îl legăn iar
stînd pe genunchii mei
de var

dar doamne
sfînta lui paloare
nemuritor fiind
era

PIETĂ

copil în mare
mila ta

ci somnul
adormirea ea

e locul
cel fără de za
e veșnic semn
de luminare
cuprins în stîns
balans de stea

ci vie
învierea sa

împotrivirea ta
mă doare
ca o răpire
din splendoare
în lent verb vitreg
a nega

Constanța Buzea

chenar

Neofanatism

În întinim peste tot. Pa-sivitatea de ieri — radicalismul de azi. Obediența mioapă a trecut în intransigență oarbă, tăcerile moc-nite au devenit locvitate mitrali-antă. Ieri ne-a apărât relativita-tea, astăzi acuzăm absolutist. Scla-vul de astă-noapte s-a trezit tiran, ieșit buimac la lumina zilei, gata să sfîșie. Nu te gîndi — acționează ! Nu reflecta, nu te îndoii, veniți cu noi, veniți cu noi... să dăm în ciine c-un pietroi (mai tîneți minte, re-frenul ?) După decenii de aplauze, e timpul, nu-i așa, ca palmele să reciștîge bita, iar bătăturile să se frece de lanțuri, să strîngă, mă-n-telegi, gituri, să dea studenții la o parte, că ne fac greutăți, să elimine intelectualii, că „fac pe deșteptii“. Noi vrem pine și leafă asigurată ! Atît ! Restul e moft, capriciu de ochelariști.

Una e răspunsul dat cu fermitate exceselor diferitelor partide (există o legitimitate a violenței în fața violenței) și cu totul altceva este lupta împotriva ideii de opoziție. De care democrația, necesarul control al puterii, au o nevoie vitală. În case, toată lumea s-a transfor-mat în Leonizi și Efmite, calculînd probabilități la infinit, pentru a eșua iremediabil în eterna conclu-zie : „treaba Statului, domnule, el ce grije are ? e de datoria lui să-n-grijească să aibă oamenii lefurile la vreme“. Dar pe stradă toți îm-bracă mindirul lui Pristanda și a-doaptă legea lui „curat violare de domiciliu ! Da'umflați-l !“ Seara, uitind de masă, descifram ziarele precum Ipîngescu și Titircă („Știi că și aici lovește bine ! Da ! cine mîncă poporul să meargă la cre-menal !“). Dar ziua intrăm în rolul lui Pampon („Trebuie să-l regulăm pe Bibicul... îl găsește eu, n-al grije ; eu știu politica poliției !“). Acasă concesivi, pe stradă revendicativi. Nici o nuanță. Ori e albă, ori e neagră. Cei cu nuanțele — nu sint cu noi. Să-i radem !

Unitatea națională e, desigur, o utopie, dar una benignă. Însă a crede în omogenitatea fiecărei structuri sociale este o aberație și de-a dreptul un pericol. A vedea în toți tinerii niște derbedei, în toți muncitorii niște incuți, în toți intelctualii niște mercantili nepu-tincioși, în toți țărani niște hrăpă-reți, ș.a.m.d. este o mare greșală. Peste tot, la fiecare colț de pătură socială, există deopotrivă cinste și perfidie, inocență și complicitate, obtuzitate și generozitate (ca să nu mai vorbim de „colaboraționism“). Cîți un răbdare să aleagă, să cear-nă ? Sintem încă profund viciați de viziunea totalitară, de suprematis-mul mental și verbal încorporat în vocabulele „nimeni“, „toți“, „ni-mic“, etc. O teribilă sete de exclu-sivism. Ori toți afară, ori toți înă-untru : adevărată manieitate națio-nală, care nu de puține ori con-ține în subtext venturianicul „ori toți să muriți, ori toți să scăpăm“.

În rest, recitiți Situațiunea lui Caragiale. Nae umblă și astăzi fer-cit pe străzile Bucureștiului : „Prost, mîșner... Este o criză, mă-n-telegi, care poți pentru că să zici că nu se poate mai oribilă... Las'că și guvernul... Dumnezeu îl știe și pe el, care toate gazetele urlă în fiecare zi despre criza mi-nisterială, pentru că nu se-mpacă, și numa intrigi și la conservatori și la liberali, în loc să facă un gu-vern de coaliție... fiindcă niciodată nu s-a nîmplat în alte țări, nici pe vremea fanarioților, putem pentru ca să zicem, nici înainte de inde-pendență, în detrimentul prestigiu-lui, care trebuie cu toți să lupte, dacă e vorba să aibă pretenții de oameni politici...“ Ș.a.m.d.

Dan C. Mihăilescu

prezentul continuă

Coloana a cincea ?

În ultimele luni ale dictaturii mă gîndisem la un apel către acei colaboratori ai securității pe care lu-mea îi numea „turnători“. La cei care ne ascultau în chip de amici, poate chiar prieteni, iar după aceea se pre-schimbau în amici, prieteni, colabora-tori ai celor împotriva cărora, oricum, chiar și ei începuseră a vorbi nu doar ca să audă răspunsul nostru, ci chiar din convingere. Atîta că, în cazul lor, exista această cumplită dedublare. A-pelul sau chemarea mea ar fi fost simplu/simplă : în aceste clipe cînd poporul român se uită avid de liber-tate și de dreptate la popoarele din jur, tot în est așezate și ele, care au început să-și scuture hamurile, încera-ți o zi, două, cît puteți, cît rezis-tați tentației, să nu mai colaborați. Să nu mai acordați asistență „infor-mațională“ ofițerului de securitate cu care vă întîlniți undeva, într-o încă-tere ascunsă, de parcă ar fi o amantă scumpă și periculoasă, pentru a-i raporta, însă, ce am spus noi, ceilalți. Îmi trecuse prin minte.

Apoi au venit zilele pe care le știți, Timișoara, București, Sibiu („Trageți fără somație“) și apelul acela, a cărui idee mă bătuse prin octombrie, sau prin noiembrie — cine să mai știe a-cum ? — dispăruse în tainele memo-rii. Ba chiar la propriu zisii „turnă-tori“ cine mai avea timp să mediteze,

o secundă măcar ? Deși ei circulau, cu toate acestea, cu nerușinare pe stradă (în tinerețe, un prieten cita : „oameni morți care, cu toate astea, se mai plimbă cu nerușinare pe stradă“ — desigur un fel de moarte a sufletului suferiseră și ei ; la ea, dealtfel, se re-ferea și citatul acela), cine mai avea timp să se gîndească la „problema“ lor ?

Citînd, aflînd, încă o dată, cum gru-pul de ziariști și tipografi de la „Ro-mânia liberă“ au fost trădați, adică „turnați“ înainte de a reuși să-și scoată ziarul „România“, care ar fi fost prima publicație liberă la noi, mi-am adus aminte de ei și mi-am spus : oare ei ce fac ? Nu mi-am a-mintit de apel, acela rămăsese de do-meniul trecutului. De ei, de „colabo-ratorii externi“ ai securității ceaușis-te. Ei au devenit, pentru o vreme, poate pentru totdeauna, oameni ca dumneata și ca mine, se bucură îm-preună cu cei „turnați“, cu mate-rialul lor de lucru care eram chiar noi, că revoluția a învins. Probabil că mulți se bucură sincer, că respiră ușu-rați. Dar aici intervine totuși o în-trebare : cît de ușurați ? N-am între-bat : cît de sincer, ci cît de ușurați. Se vorbea despre metodele ticăloase de recoltare a lor, despre intimidare după ce au fost prinși „cu ocaua mi-că“ din punctul de vedere al regimu-lui sau chiar din orice punct de ve-dere, adică acela al dreptului comun,

Nicolae Preliceanu

Încredere subminată

Înainte de a invoca exercițiul libertății, cred că mai curînd ar tre-bui evidențiată lipsa de încredere. Tim-pul scurs după 22 decembrie a trans-mis tuturor sentimentul tulburător al unei descătușări limitate. Dacă, luat în ansamblu, gradul de libertate existent astăzi la noi mi se pare a fi cel necesar și suficient, el ne apare totuși ca fiind serios afectat, cel puțin într-un domeniu de o importanță cu totul spe-cială. Domeniul menit să recepteze sau să exercite influență. Aici, activitatea desfășurată de Radio-TV se deose-bește notabil de cea a presei. În sensul că, în aria unei reale independențe, cea de a doua a fost, în aceste zile, evident superioară primei. Televiziunea Romă-nă LIBERĂ nu își justifică decît in-complet ultimul atribut.

Amărăciunea generată are rădăcini multiple. O propagandă a fost efectiv înlocuită prin alta. Același tipic ca me-todă și derulare, parcă înseși aceleași voci trase toate pe o unică bandă, pe fundal de spații uzinale și fond de ut-ilaje în mers. Totul pare menit să ne bage bine în cap că impetuoșitatea și animația unor izbucniri naturale nu sint altceva decît eresia unor minori-tăți needucate politic — în opoziție cu atitudinea „justă și demnă“ a apari-țiilor „spontane“, alese pe sprînceană și invitate în fața camerelor de luat ve-deri. S-a recurs, într-o ciudată reve-nire, tocmai la pîrghia compromisă a vechiului stil de acțiune și exprimare, la oratoria toboșaristă ce și-a croit vad începînd cu anii '50. Nu așa trebuie-se convingi oamenii. Acest popor trebuie asimilat unui adult responsabil — și nu unui adolescent neformat, manipu-labil prin efecte facile și iluzionare „revoluționară“.

— Onorat Consiliu al Frontului Salvă-rii Naționale, înainte de a ne cere nouă o investiție de încredere, dovediți-ne dumneavoastră propria legitimitate la a-ceastă încredere. Un exemplu banal și derizoriu — dar, totuși, un exemplu ; valoarea de „cîteva sute pînă la o mie de inși“, viclean minimizată de dl. A. Dr. Munteanu în dialogul TV de sîm-bătă 13 ianuarie cu privire la adunarea populară din Piața Victoriei, nu con-stituie oare o... mică licență, de natură să sape tocmai această încredere atît de greu de obținut ?... Piața Victoriei nu a însemnat numai o izbucnire mi-noră și inferioară. Ceea ce imediat s-a conturat și s-a precizat a fost realita-

se vorbea despre faptul că toți cei care au fost o vreme inchiși sint con-strînși să rămînă colaboratori pe ve-cie ai celor care-i închiseseră. După părerea mea, o exagerare acest din urmă zvon, dar după dezvăluirile zile-lor și săptămînilor din urmă ce mai este exagerare cu privire la metodele de lucru ale poliției ideologice a de-functului regim ? Deschidem aici o pa-ranteză în care se spune că un evreu român se refugiază, prin 1937, de te-roarea legionară, în Austria. Vine Anschlussul și fuge în Franța. Aici, în ultimele zile ale statului francez li-ber, mărturisește unui prieten că se gîndește să plece în Australia. Acesta îl întreabă dacă nu-i prea departe. Și replica vine prompt : „prea departe față de ce ?“ Exagerare față de ce ?

Dar acum, amintindu-mi de armata aceea ascunsă, cenușie, care acționează în umbră și conspirativitate, însă cu cei de la putere, mă întreb ce e în su-fletele acelor oameni, cum se privesc ei în oglindă cînd lumea românească le-a măturat stăpîni, asta firește în cazul în care le-a mai rămas o urmă de conștiință. În cazul contrar, proba-bil că-și caută noi stăpîni. Și cine n-are nevoie de astfel de „elemente“ ! Pentru că ei nu sint activiștii de partid sau colaboratorii zgomotoși, pe față, la crimele ceaușestilor, ci aceia care au șansa de a părea, în continuare, ne-pătați. Dar dacă atîția dintre cei com-promiși public încearcă, și reușesc cel nuțin pentru moment, să se redreseze în noi posturi reprezentative, mai cu ajutorul unei omisiuni dibace în vreo biografie dată publicității, mai cu cel al unor adeziuni înfocate, de ce să ne întrebăm ce face conștiința „turnăto-rului“ înveterat în aceste momente ? Probabil că-l ajută să se refacă, să-și refacă imaginea desore sine în pro-nții săi ochi, să se considere și el o victimă a vechiului regim și să strige împreună cu supraviețuitoarii revolu-ției, căci „turnătorul“ cam supravie-țuiește, „sîntem liberi, sîntem liberi !“

stimuleze în noi o dorință foarte vie de a păstra vechile cadre și vechile me-tode. Nu vrem stagnare sau haos, dar vrem dispariția categoriei arrogante și sterile de funcționari ideologici. Nu do-rim nimic altceva decît să utilizăm pro-fesioniști morali și competenți. Știți bine că acest lucru nu a fost făcut și că, mai ales, i se opune o rezistență te-nace și sistematică. Încrederea ce per-manent ni se pretinde trebuie în pri-mul rînd meritată.

Întreaga evidentă abilitate argu-mentatorie și întreaga inteligență și capacitate a domnilor Iliescu și Roman nu vor putea niciodată suplini acest rest de bună credință și franchețe încă nematerializate. Încercați să definiți și să separați foarte clar, în forul dum-neavoastră interior întreaga motivație și toate mobilurile reale care vă animă. Dacă aceste motivații și aceste mobi-luri sint autentice în proporție de 98%, SEMNALAȚI SINGURI ACEL 2% CARE LIPSEȘTE. Niciodată această franchețe nu că va fi ostil primită. Din nimic, niciodată nu se naște ne-mulțumire. Actuala tensiune nu este cauză, ci efect. Subzistă undeva, nu știm la ce nivel, o neregulă — sau un lanț de nereguli ; un viciu nedefinit, ceva ce lipsește... Dovediți tuturor că este vorba de un accident de tranziție. Ar fi păcat să rămîneți izolați. Nu o merităm nici noi — și nici dumnea-voastră. În mod nedefinit, fie-care simte că puritatea unică a spațiului 21-24 Decembrie pare să reprezinte — astăzi — un simplu reper, de o tragică singularitate și o tra-gică perisabilitate... Erau zile în care lacrimile izbucneau irepresibil la ve-derea drapelului cu stema decupată, vi-brînd febril pe lateralele mașinilor în goană, sau cînd te îmbrățișai aproape hohotînd cu primul necunoscut — și erai sigur că nu te înșeli asupra lui... Nu știm exact de ce, dar suflul indes-criptibil al acelor ceasuri pare a fi fost anihilat în noi odată pentru totdeauna.

— Dacă există un lucru de care pu-tem să nu ne îndoim nici o secundă, aceasta stă, mai presus de orice, în in-finita capacitate de atașare a acestui popor la o Causă a adevărat auten-tică. O comunitate întreagă este gata să se pună spontan în mișcare, în orice moment. Nimeni nu își dorește altceva decît precizarea unei direcții de urmat, a unui orizont de atins, a unei civili-zații de edificat. Decenii la rînd, am fost în mod criminal frustrați de obiec-tul sfînt al unei Suduri și al unei Cre-dințe. Aceasta este cu atît mai dure-ros cu cît prin construcție și natură, noi am fost dintotdeauna un popor inclinat să iubească — și să se plieze unei con-vingeri. Nu ucideți în noi această latu-ră ce ne aparține și ne definește, cons-truînd un vid artificial înlăuntrul nos-tru. În gol, nu se poate trăi.

Dan H. Oprescu

Dăunătoarea superficialitate

a casă, pe stradă, la servicii, la școală, de la nepoți la bunici, azi în România, toată lumea face politică. Și mi se pare firesc să fie așa. În primul rând, pentru că omul este prin natura sa, o ființă politică, în sensul aristotelic al sintagmei. În al doilea rând, pentru că așa se întâmplă cu orice popor care timp de decenii și decenii a fost condamnat la tăcere și la manifestări obligatorii de aprobare și slăvire a unei politici oficiale, străină, dacă nu chiar potrivnică intereselor sale. Întotdeauna eliberarea de sub un jug, de orice natură ar fi el, implică eliberarea totală a individului; acum, la noi, fiecare simte că are dreptul să gândească, să-și exprime punctul de vedere, să-și manifeste aprobarea sau dezaprobarea, să-și expună revendicările. Și toată lumea face politică pentru că nimeni nu vrea ca istoria să se mai repete și fiecare e conștient (sau măcar percepe în subconștient) că acum se hotărăște viitorul acestei țări atât de vitregite de-a lungul istoriei sale, în care mai dese și mai îndelungate au fost vremurile de izbeliște decât cele de tihnă și seninătate. Se poartă discuții aprinse; fiecare afirmație conține, în germen, un debut de polemică pe care fiecare replică o poate chiar genera. Și asta mi se pare firesc. Sintem un popor latin, mai năvalnic în manifestări, ne lipsește flegma și structura popoarelor germanice.

Ce mi se pare nefiresc este doza de superficialitate cu care se poartă discuțiile. Și această superficialitate se manifestă sub două aspecte. Cel mai adesea, în aceste polemici, dispute, confruntări și, ceea ce este mai grav, confruntări, în sensul propriu al vocabulei, se pleacă de la cite o vorbă aruncată în vânt, prinsă din zbor, reală sau născocită, întemeiată sau nu. Vorba aceasta e generată poate de o candidă, dar nu de aceea mai puțin primejdioasă, ignoranță; după cum, în egală măsură, poate fi lansată cu dibăciță reanțenție. O vorbă aruncată în vânt, un zvon pus în circulație în mod abil sînt încă mai primejdioase, mai periculoase. Sîrnesc nedumerire, confuzie, panică, teamă, apoi, revoltă, intoleranță, violență. Între un astfel de zvon și calomnie nu e nici măcar un pas. Iar calomnia, o știm atât de bine de la don Basilio, se întinde, se lățește, se umflă și explodează ca o bombă, distrugînd sau improșcînd cu noroi totul: indivizi, grupuri, idealuri. De aceste vorbe aruncate în vînt, aparent nevinovate, trebuie să ne ferim. Mai grav este faptul că cei care cunosc perfect mecanismul nu se sfîesc să-l exploateze și nu se poate spune că n-au fost pe punctul de a avea chiar succes. În orice caz, cu voie sau fără voie, trăim prea implicați în prezent ca să putem fi obiectivi în această privință, vorbele acestea aruncate într-o doară au ajuns să dezbine și să învrăjbească în bună parte pe muncitori și studenți, cei mai minunați români, tocmai pe ei, care au aprins și au întreținut cu jertfa lor flacăra acestei revoluții fără seamăn. Și, pe negîndite, s-a ivit veninoasa intoleranță. Noi am făcut revoluția — spun muncitorii. Noi am făcut revoluția — spun studenții. Noi am făcut revoluția — spun ostașii. Și toți sînt tineri și toți uită că revoluția au făcut-o toți, umăr la umăr, cot la cot, pentru ca toți să fie liberi și mulțumiți. Dar iată că o categorie socială este pentru moment mulțumită, pe cînd alta, nu; și solidaritatea minunată din primele zile dispare și face loc unui raționament cel puțin eronat, dacă nu aberant: dacă noi sintem mulțumiți și voi nu sînteți, atunci voi sînteți împotriva noastră, a țării, a revoluției. Și nici unul dintre cei mulțumiți nu mai are răgazul sau nici nu-i trece prin minte, în acele clipe de înfierbîntare, să cugele, să cumpanească, să înțeleagă. Nu pentru că nu ar fi capabil să o facă, ci fiindcă, în asemenea momente, calitatea individului se transformă. Individul devine masă și schimbă mentalitatea și este de ajuns o cît de mică instigare, meșteșugit strecurată, pentru a da naștere unei atitudini colective pe care toți o adoptă fără reținere. Iar manipularea maselor este un sistem pe cît de frecvent, pe atît de abject. Mi se pare grav că nimeni dintre cei ce cunosc acest mecanism nu s-a temut că, o dată apăsat butonul care îl declanșează, consecințele pot depăși estimările previzibile. Și din nenorocire, le-au depășit. În clipa cînd am auzit strigîndu-se „Jos

intelectualii!”, m-am cutremurat și mi-am amintit de tristul episod petrecut la Salamanca, în urmă cu mai bine de jumătate de veac, cînd generalul Millan Astray i-a strigat lui Miguel de Unamuno „Jos inteligența!”. Sper din toată inima că cele petrecute vor fi pentru fiecare dintre noi un semnal de alarmă cu privire la primejdia vorbelor aruncate în vînt, cu sau fără rea intenție.

Celălalt aspect al superficialității la care mă refeream mi se pare încă mai important. E vorba de felul în care privim viitorul acestei țări. Nu sînt un politician, nu sînt specialist în futurologie, n-am făcut parte din nici un partid și pînă acum n-am aderat la nici unul din multele apărute; timp de douăzeci și cinci de ani m-am retras într-un univers captivant — cel al limbii și literaturii spaniole și latino-americane — și deci nu aș fi îndreptățit să dau sfaturi într-un domeniu străin de preocupările mele. Dar socotesc că acum fiecare om este dator să reflecteze și să-și spună părerea cu privire la societatea românească viitoare. Trebuie să cîntărim cu grijă tot ce ni se spune, tot ce ni se promite și, mai cu seamă, să încercăm să vedem dincolo de promisiuni, să ne convințim că nu sîntem și nu vom mai fi mințiți și înșelați ca pînă acum. Viitorul trebuie privit în perspectivă, ca un program maximal al revoluției și orice scenariu ce ni se înfățișează trebuie analizat cu minuțiozitate, luciditate și profunzime de gîndire, în contextul politic și socio-economic al Europei acestui sfîrșit de veac și, de ce nu, în contextul planetar. Viitorul nostru nu poate înscena doar mai multă mîncare, mai multă căldură, mai mulți bani și mai puțină muncă. Am suferit zece

În acest număr tablouri de Corneliu Baba

de ani de foame, de frig, de condiții subumane de trai și muncă, dar pe lângă aceste lipsuri ne-au lipsit și multe altele: democrația reală nu proclamată, libertatea conștiinței, a opiniei, a cuvîntului. Am trăit izolați de restul lumii civilizate, sintem în urma acesteia cu cel puțin unul-două decenii. Trebuie să privim bine în propria noastră ogradă și să ne rîndim gospodăria după cum ne este voia, dar e bine să ne aruncăm ochii și la vecinul de lângă noi, ori de peste drum, ori de mai departe, și să luăm de la fiecare tot ce este mai bun și ne poate folosi. Și dacă am greșit o dată, să încercăm să nu pățim la fel și a doua oară. Numai în felul acesta vom putea construi o altă Românie, care să fie în mod real o parte integrantă a continentului nostru. Cred că oamenii politici trebuie să mediteze la toate aceste aspecte și, mai ales, dacă sînt de bună credință, să nu încerce să le escamoteze ori să le înfățișeze trunchiat poporului. Iar oamenii, cei care fac acum politică acasă, pe stradă, la servicii, la școală — să nu se lase înșelați nici de vorbe în vînt, nici de aparențe, ci să se străduiască să spargă poșghita de superficialitate cu care am fost obișnușiți să gîndim și să pătrundă în adîncimea lucrurilor, avînd mereu prezentă în minte perspectiva reală a unui viitor fără tonuri trandafirilor de utopie, dar pe măsura oricărei țări civilizate din Europa și din lume.

Dan Munteanu

minimax

Noaptea generalilor (I)

dacă, cine știe!?, există un plan ascuns al istoriei, așa cum credea Hegel, acum, în România (ca de altfel și printr-alte locuri) acest plan pare să fi încredințat rolul principal tinerilor. Iar ei, ajungînd în fine să-și poată exprima deschis, fără frică, voia și nevoia, făcîndu-se ascultați chiar și atunci cînd modul de exprimare a căpătat forme ceva mai fruste, cei tineri au cerut, printre altele, excluderea politicii din Școală. FĂRĂ POLITICĂ scandau studenții adunați într-o geroasă zi de sînt Ion la Politehnică, și nu numai atunci, dovedind o superbă candoare dar și eșecul unei bune părți a instruirii anterioare, cea social-politică, eșec ce nu poate fi pus doar pe seama celor doi răposai și a acoliților lor mai mari sau mai mărunți de la fostul MEI ori de la secția de propagandă a cecului. Confuzia acestor tineri, al naibii de politici în declaratul lor apolitism, provine și din felul cum și-au făcut meseria unii dintre dascălii lor care, deși puteau (N.B. fără a risca mare lucru) să-i „lumineze”, n-au făcut-o, mulțumindu-se cu niște litanii despre ceva tern înleind gîndirea și otrăvind sufletul; ceva-ultă asta, zicîndu-i-se marxism sau marxism-leninism, cea mai înaintată, mai științifică și mai umanistă (!) concepție despre lume și viață, ajunseser în manuale o înșiruire de propoziții frizînd ineptia dar și proferînd sistematic ura, intoleranța obțuză, vezi doamne în numele „luptei de clasă”. Din păcate, nu numai politică nu s-a învățat în sălile de clasă și în amfiteatre, în ciuda faptului că se voia politizarea pînă și a pruncilor. Nu s-a învățat nici istorie. Afirmația cuprinsă într-una din cărțile de căpăți pentru oricine dorește să cunoască plămădirea socialului (cărți dintr-acelea pe care parcă e bine să le uiți mereu spre a te întoarce iarăși și iarăși la ele), o afirmație care oricum neliniștește gîndul, își găsește în cazul actualei tinere generații o nedorită dar indubitabilă îndreptățire. „Nici o societate nu a transmis vreodată tinerei generații adevărul despre propria sa istorie.”¹⁾ Pe lângă celelalte mistificări (pentru că a fost o epocă a erzațului, de cafea, de cultură, de carne, de iubire ș.a.m.d.), copiii, tinerii, au fost îndopați cu un soi de istorie în care cuantumul de adevăr s-a dramuit după nevoi, după diferite nevoi, efectele, dacă această carență nu va fi în vreun fel recuperată, abia urmind să se vadă. Pentru că o bună împlinire a misiunii istorice ce le revine de-acum pe mai departe tinerilor cere imperios și cunoașterea istoriei, a românilor ca și a lumii. Recuperare nu tocmai ușoară, căci brusca accelerare a timpului deszăgăzuit din cadența monoton-agonizantă îndreptătoare încet dar sigur spre un jalnic faliment, această dezlănțuire a omenescului cu bunele și cu relele sale (același Hegel le spunea studenților săi că „A explica istoria înseamnă a dezvălui pasiunile omului, care constituie geniul ei, forțele ei active...”²⁾), această explozie spre viitor atât de firească după un apropiat trecut nemernic, nu lasă acum răgaz pentru a privi atent în urmă. Dar trebuie, neapărat trebuie privit și în urmă, și nu numai cu minie, dar pînă va fi timp de rescris și de reinvățat istorie vine într-ajutor filosofia inclusiv pentru depășirea miniei întru calmă luciditate. Oricît ar părea de ciudat, cînd zbuciumul de-afară și dinăuntru îi fiecea ariua atinge adesea intensități paroxistice, cînd pasiunile de tot soiul izbucnesc la tot pasul, se naște, totuși, tocmai acum (poate nu întotdeauna conștientizat) nevoia sau cumva chiar obligația spre fi-

losofate. În primul rînd deoarece persistă o cumplită mirare. Cum?! Cum a fost posibil să se trăiască așa cum s-a trăit?! Cum de s-au putut întimpla atîtea cite și așa cum s-au întimplat?! În ciuda explicațiilor sociologice, politologice ori economice, abundente și diverse (abundență și diversitate favorizînd apropierea de adevăr), întrebările persistă, grilele teoretice se dovedesc nu tocmai potrivite așa încît parcă rămîne mereu senzația neîmplinirii sau a păcălelii. Ajută deasemeni psihologia, psihologia socială, dar mirarea încă persistă și, ca întotdeauna, marile mirări își caută liniște în filosofare.

Una dintre interpretările cele mai comode, dacă nu de-a dreptul leneșă, utilizează celebra vorbă care invată că **somnul rațiunii naște monștri**. Acest somn rău ar fi început să bîntuie de aproape un secol, întii printre „puterile bătrînei Europe” ca să se întindă apoi pînă și în îndepărtatul Orient. Comodă explicație! Comoditatea trufiei pentru cei de dincolo de împrejurimile cu „sîrmă ghimpată” sau a resemnării și a abdicării pentru cei dinăuntru perimetrelor pe unde a bîntuie molima, dar, alînt într-un caz cit și în celălalt, această comoditate presupunînd o stranie desolidarizare de condiția umană considerată în totalitatea-i, o desolidarizare împăcîndu-se foarte bine cu pudibonderia „patriotică” a manualelor de istorie.

Dimpotrivă, poate că tocmai **insomniia rațiunii a generat monstruoziitatea**. Poate abia în clipele lungi de imposibilitate a bunei odihniri a somnului s-a acutizat maladiivitatea constituentă a spiritului deschizîndu-se cale liberă spre mari împliniri ca și spre mari dezastre. Dar poate că noi românii avem privilegiul și șansa de a putea încerca o anamneză necesară vindecării spirituale pentru că beneficiem (parcă într-o compensare a suferințelor îndurate) de un autentic **vademecum noofiaric** lăsat moștenire de Constantin Noica.³⁾

Așadar, ce s-a întimplat într-adevăr și cum de s-a putut întimpla?! Răspunsurile potrivite, departe de a avea doar o finalitate istorică, capătă deosebită valoare tocmai în căutarea celor mai probabile dintre sensurile pe care s-ar putea înscrie viitorul.

Folosind deci într-ajutor gîndul lui Noica („trebuie să existe maladii de ordin superior, să le spunem ale spiritului”), maladia care permite explicarea începuturilor anomaliei sociale ce încercăm acum s-o depășim este **todețita** „pricinuită de carența individualului, o carență mergînd efectiv pînă la lipsa «acestui lucru anume» (tode ti, în greaca veche) prin care să se împlinească, alînt senesul general cît și determinările acestuia.”⁴⁾ Odată atinsă de această boală, societatea începe să parcurgă ceea ce se poate numi „noaptea generalilor”.

Șerban Lănescu

¹⁾ Linton, R., **Fundamentul cultural al personalității**. Ed. științifică, București, 1968, p. 131.

²⁾ Hegel, G.W.F., **Prelegeri de filozofie a istoriei**. Ed. Academiei R.S.R., 1968, p. 16.

³⁾ Noica, C., **Spiritul românesc în cumpătul vremii. Șase maladii ale spiritului contemporan**. Ed. Univers, București, 1978.

⁴⁾ Op. cit., p. 50.

Glose la Cioran (II)

Livius Ciocârliie

ștergere de sine : „Textul vorbind despre sine și fără voce de autor“ (*Oeuvres complètes*, p. 663). Tot de aici, din coexistența activă a contrariilor (*discordia concors*), contradicția ca principiu dinamic al textului modern. Nu poate fi vorba în legătură cu Mallarmé de vid steril al conștiinței. ci de o conștiință bintuită de haos și neliniștită de vid, de unde marele ei dinamism.

Caracterul constrângător al operei virtual pure, sistem închis. „Cea mai rea formă de despotism este sistemul, în filosofie și în orice“ (*De l'inconvénient d'être né*, p. 140). Sistemul are intransigența fanaticului. Îi lipsește spiritul dialogic : „Fanatismul este moartea conversației“ (*Ibidem*, p. 136).

De adăugat, deci, bahtinian, modernității, ideea de dialog. La prima vedere, s-ar zice că alternativa ar fi ordinea autoritară (sistem închis), sau nici o ordine (vorbărie). Omul construiește o închisoare sau nu construiește nimic. În realitate, vorbăria aparține inconsistenței, iar unde începe creația există sistem deschis, repus mereu în chestiune, dialog.

Dialogismul presupune un sistem neînvechit, „nereușit“. Cel reușit sterilizează : „Orice reușită, de orice fel,

aduce după sine o sărăcire interioară“ (*Ibidem*, p. 202). Cioran se referă la reușita lucidității, a spiritului artifex. Odată manifestat și nefiind hrănit de un aliment superior, acesta își simte insuficiența ; are, zadarnic, nostalgia ingenuității, chiar a prostiei, a sentimentelor naive și, neputându-le recupera, își percepe vidul (cf. *Ecartèlement*, p. 30-31). Spiritul artifex, talentul, „este un obstacol al vieții interioare“ (*De l'inconvénient d'être né*, p. 98).

Talent și luciditate, spiritul artifex realizează numai un aspect al proiectului inițial : ieșirea din haos prin instaurarea ordinii. Impas, dar nu fatal. Sistemul poate fi instrument al lansării în spațiul înalt al manifestării libere. Se ajunge acolo prin purificare : „...nu există libertate și nici «viață adevărată» fără învățarea depozării de sine“ (*La chute dans le temps*, Gall, 1985, p. 51). Între altele, se renunță la orgoliul creatorului : „Nu se eliberează cine se silește să devină cineva“ (*Ibidem*). Îi face ecou ideii Henri Michaux : „Lecuit de buba de a fi cineva, mă voi îmbăta iarăși din spațiul care m-a hrănit cindva“ (*Clown*). Altfel spus, elevația lasă în urmă individualitatea : „...a fi liber înseamnă a te obișnui să nu fii nimic“ (*La chute dans*

Poate fi recunoscut în vidul steril al eului lui Valéry, împotriva căruia Cioran scrie de câteva ori ; îl invinuieste că se anulează făcând cunoscut mecanismul gândirii : „...a avut imprudența de a da prea multe precizări asupra lui și asupra operei sale, s-a revelat și denunțat, a predat multe chei, a risipit multe din confuziile necesare prestigiului secret al unui scriitor“ (*Ibidem*, p. 75). De fapt, Valéry, nu lipsit de contraziceri, a spus cam același lucru : „Cea mai bună lucrare este aceea care și păstrează secretul cel mai mult timp“ (*Oeuvres*, II, 562). De aceea, cititorii „nu pot și nici nu trebuie să-și reprezinte tot travaliul intern“ (*Oeuvres*, I, 1347). Greșeala lui Valéry : aceea de a fi vrut, „contaminat de pozitivism“, „luciditatea pentru ea însăși“. De aici derivă „neantul conștient“, opus „conștiinței neantului“ (*Exercices d'admiration*, p. 76).

Intr-adevăr, Valéry a conceput un asemenea vid. Poezia neantizează persoana („Ceea ce numesc *Perfecțiune* elimină persoana autorului“, *Oeuvres*, I, 453) fără a face să dispară și conștiința. Neantul se identifică la el cu conștiința : „...ea nu este diferită cu aproape nimic de neant“ (*Oeuvres*, I, 1225). Însă Valéry reprezintă, din punctul de vedere al procesului modern, oarecum o cale de garaj. Nu prin el trebuie judecat Mallarmé. Autoreferința nu-l împiedică pe Mallarmé să aibă, estompate, aceleași deschideri ca și Cioran, cu deosebirea că ele nu alternează ci se unesc contradictoriu în încercarea de a aboli hazardul. Visează un vers „care să nege, cu o trăsătură suverană, hazardul“ (*Oeuvres complètes*, 368). Generatorul hazardului, haosul. A-l aboli înseamnă a crea ordine, sistem, deci ierarhie. Înseamnă a te instala ca *suveran*, delegat al lui Dumnezeu. Însă, se știe, versul presupune aruncare de zaruri și consecința : „Niciodată o aruncătură de zar nu va aboli hazardul“. Așadar, Mallarmé, atras de sistem și bintuit de hazard, intră în mișcarea contradictorie a celor două soluții opuse care se concurează la nesfârșit. Tocmai de aici închiderea, autoreferința, implicind

le temps, p. 108). Michaux : „...fără nume, fără identitate (...), cu prețul de a fi nimeni“. Anulare psihică, a individualității, dar și fizică, a corporalității : „Deoarece suferința s-a strecurat în lume prin senzație, cel mai bine ar fi să ne golim simțurile și să ne lăsăm într-o abulie divină. Ce plenitudine, ce dilatare...“ (*La chute dans le temps*, p. 135). Lipsiți de senzații, nu mai percepem realul. Am ajuns la i-realitate, la recunoașterea caracterului iluzoriu al realității : „Viul percepe existența pretutindeni ; de îndată ce este treaz, de îndată ce nu mai este *natură*, începe să distingă falsul de aparent, aparentul de real, sfârșind prin a suspecta până și ideea de real (...). Contemplată de foarte sus, stăpînirea diversității și a multiplului dispăre. La un anumit nivel al cunoașterii, numai neființa rezistă“ (*Ibidem*, p. 159).

Fără senzații și fără individualitate nu poți fi artist. Fără senzația realității nici n-ai avea din ce să-ți faci opera. Că atare, libertatea depășește și creația : „Trezit, sufletul se lipsește de puterile lui și nu mai poate nici să declanșeze, nici să susțină un cit de slab proces creator“ (*Ibidem*, p. 160). Un echilibru al devenirii ca rupere de neant și, în general, de negativitate prin ordonarea unui sistem îl realizează numai societățile arhaice la care stadiul creației nu se depășește tocmai fiindcă este stagnant : „Societățile arhaice au durat atât timp pentru că ignorau dorința de a inova și de a se prosterna în fața a mereu alte simlacre“ (*Ecartèlement*, p. 12). În schimb, societățile înscrise în istorie depășesc fatalmente orice stadiu și ajung la „abulia divină“, la ieșirea din actul creator : „Dacă vrea să vadă în el însuși, spune Cioran despre omul unei astfel de societăți, trebuie să închidă ochii, să renunțe la a întreprinde ceva, să iasă din curent“ (*De l'inconvénient d'être né*, p. 42).

Ajuns la stadiul cel mai înalt, omul a depășit himera („...nu mai poate suporta povara himerelor“, *Ecartèlement*, p. 11), adică opera. Dincolo de operă, cu sentimentul insubstanțialității, în bogăția vidului transcendent. Nimic n-a mai rămas, nici ideea de adevăr, nimic decât un „vid conștient de el însuși“ (*Ibidem*).

Iluminarea celui treaz, fiind dincolo de operă, deci de expresie, va fi tăcută. De altfel : „Nu există și nu contează decât ceea ce nu trece în cuvînt“ (*Ibidem*, p. 155). Însă tăcerea aceasta este o ultimă ipostază a Cuvîntului, a cuvîntului creator. Adevărata, totală tăcere, rămîne aceea a vidului originar. Din iluminarea tăcută ne întoarcem, prin oboseală, în tăcerea nimicului de jos : „Fulgere aurorale și lumini extenuate. Trezirea conștiinței și oboseala de a fi treaz“ (*De l'inconvénient d'être né*, p. 191). Tot ce creem, oricît de luminos, oricît de iluzoriu, conține un fond opac, un nucleu, un gemen — nimic subiacent. Pentru ca, după ce s-a înălțat pînă la tăcere, creația să pornească din nou, este nevoie ca artistul să se întoarcă în frigul originar. Frigul lui Gogol, frigul oricărui scriitor. „Scriitorii mor din pricina frigului. Acesta este singurul diagnostic exact al bolii de care mor scriitorii“. (Lucian Raicu, *Reflecții asupra spiritului creator*, 1979, p. 15).

Livius Ciocârliie

povestea vorbei

Titluri

dintr-o analiză strict lingvistică sau mai larg semiotică a titlurilor din presa actuală ar rezulta multe lucruri interesante ; s-ar constitui, în primul rînd, un posibil indicator al intențiilor și competențelor de comunicare, de informare — într-un moment anume al evoluției lor publice. În așteptarea unui studiu sistematic, se pot face câteva observații, pornind mai ales de la formele și strategiile de intitulare ale articolelor din cotidiene, deci ale presei cu publicul cel mai larg și mai eterogen.

Stilul nominal și eliptic, specific, e drept, titlului în genere (fapt ilustrat, de pildă, de Leo H. Hoek, într-o cercetare dedicată integral „titrologiei“, *La marque du titre*, 1981), dar mai ales celui de carte, e încă predominant în paginile ziarelor. Fraza vie, enunțul complet, cu un verb care să implice persoane — subiect, obiect... — și o fixare în timp și spațiu — e mult mai puțin

reprezentată. Desigur că față de trecut, față de evitarea sistematică a verbului, pentru care stau martore sutele de titluri de genul „Bogat și însufletitor raport muncitoresc“, „O artă a conștiinței patriotice, revoluționare“ etc., progresul e evident ; în stilul publicistic al totalitarismului se strecura, cel mult, cite un verb a cărui valoare abstractă îi permitea să se transforme în simplu instrument de conectare, uneori de echivalare, a două formule fixe, a două lozinci : *demonstrează, constituie, asigură* ș.a. Excepțiile se mai, întilneau, firește, în rubrica sportivă („Echipa României s-a calificat...“) sau în pagina externă („În Japonia a fost construit...“) — șingurele care mai aveau acces la eveniment și temporalitate. Tiparul de departe cel mai răspîndit a fost cel al construcțiilor interpretabile ca apozitionale sau eliptice, cu structură de definiție : „Femeile — prezență activă în...“ ; „Munca, factor hotărîtor...“ ; „Realegerea, cheazășie sigură a...“ etc. Mi se pare că există acum o oarecare alergie la acest model ultra-uzat, care se întîmplă totuși să mai reapară, nu întîmplător însoțit și de alte insuficiențe stilistice — de pildă metaforismul

convențional și rudimentar : „Inițiativa fiecărui țaran, «răsadul» cel mai prețios din grădinile de legume“ (*Adevărul*, 27.I.1990).

Prezența verbului într-un titlu e simptomatică pentru definirea unei atitudini de aderare la real și de individualizare a actului de comunicare. Se știe că doar enunțul are valoare de adevăr, cuvîntul izolat păstrîndu-și sensul numai ca potențialitate de a descrie o stare de lucruri. Titlurile care rămîn doar în domeniul sensurilor, fără a-și pune problema adevărului (a corespondenței cu realitatea) sînt consecvente cu ele înseși prin abstracție și generalitate.

Prezența verbului („Pe cine apărau atacatorii?“ — *România liberă*, 4.II.1990) se corelează teoretic cu o mai mare ancorare în universul referențial și în sistemul de comunicare. Este nevoie ca titlul să cuprindă cît mai multă informație concretă, individualizată ; e ceea ce presa nu prea reușește, urmînd probabil involuntar calea abstracției elevate.

În titlurile — e drept, din presa de scandal ! — pe care P. Charaudeau le-a folosit (în *Langage et discours*, 1983) pentru o analiză semiotică a genului discursiv „Informație“, bazat pe un „contract de autenticitate“ — dominante erau construcția activă, cu verbul la prezent, micro-structura narativă și cuprinderea în enunț a relației cauză-efect.

Desigur, e esențială distincția dintre diversele acte de limbaj performate, dintre modul predominant deliberativ, argumentativ sau informativ al unui

articol. E foarte normal ca un text teoretizant să se intituleze „Cîteva întrebări“ (*România liberă*, 4.II.1990) sau „Dialogul intoleranței“ (*Adevărul*, 4.II.1990). Sub alte titluri la fel de generale — „Nevoia vitală de dialog“ (*România liberă*, 3.II.1990), „Pentru un dialog constant și creator“ (*Adevărul*, 3.II.1990) — se „ascund“ însă informații de alt tip, interviuri și declarații ale unor persoane cu identitate precisă. Titlurile eficiente ar trebui să ofere un minimum necesar de informație particularizată : nume în primul rînd, determinarea unui fapt, a participanților și a circumstanțelor sale semnificative.

Alte observații se pot face despre scurtumea relativă a titlurilor (reacție la dilatări anterioare), tonul preponderent grav, cu utilizare restrînsă a limbajului familiar, despre schimbarea raportului între actele de limbaj, ca urmare a schimbării poziției Emițător-Destinatator. Ordinul sau recomandarea (exprimate prin conjunctivul cu valoare imperativă, atenuat retoric prin implicarea persoanei I) sînt într-o certă măsură (totuși) : „Să nu ne pripim !“ — *Libertatea*, 6.I.1990 ; „Să nu rămînem de piatră la problemele pietrarilor !“, *id.*, 2.II.1990). În timp ce interogațiile proliferază.

De fapt, între titlul-semn convențional și titlul-rezumant informativ există o mare varietate de strategii textuale ; ele se vor exercisa, probabil, prin forța împrejurărilor, din nevoie de a menține viu interesul cititorilor și după scăderea forței de șoc a evenimentelor.

Rodica Zafiu

Încă o campanie

Într-o măsură mai mare decât la majoritatea colegilor săi din generația războiului (pierdută sau intreruptă, cum a mai fost ea numită), poezia lui Geo Dumitrescu poartă semnele dublului impas din care s-a născut. Un impas de istorie literară și un impas al vieții. În raport cu ambele, poezia generației intrerupte se manifestă ca distanțare și chiar ca refuz, autorii ei preferând oricărui conformism, postura de „negativisti”. Prin aceasta, importanța lor este, nu mai puțin, istorică, primul merit care li s-a recunoscut fiind acela de „punte de trecere” spre poezia anilor '60.

Impasul de istorie literară este provocat mai întâi de consumarea spectaculoasei experiențe poetice interbelice, din care s-au născut Argezi, Błaga, Ion Barbu și Bacovia. Față de alternativa de refuz a suprealismului românesc, care își inscrie didactica într-un mai larg context european, Geo Dumitrescu alege un drum personal al refuzului, în care se vor păstra ecouri din Argezi sau din Bacovia, dar care, în esență, va recurge și el la aceeași polemică radicală cu trecutul, considerat un moment literar încheiat. În al doilea rând, impasul de istorie literară este provocat și de o anumită „poezie” a prezentului, care a acceptat calendarul dictaturii, al războiului și al tuturor „ismelor”, artificiale sau false prin extremismul lor. Această literatură comandată, împotriva căreia s-au pronunțat și poeții Cercului literar de la Sibiu, face limpede cel de-al doilea impas despre care am vorbit, impasul vieții sau al istoriei propriu-zise. Într-un „Simultan literar”, publicat de revista Amfiteatru în 1968, Geo Dumitrescu a vorbit pe larg despre acest impas, care a marcat destinul unei întregi generații și care, punând literatura față în față cu viața, a silit-o să-și fixeze cât mai repede profilul și i-a obligat pe cei mai importanți reprezentanți ai acesteia să nu mai renunțe niciodată la el: „Noi am priceput adineceroarea, sub nesfârșitele-i înfățișări, stihia obtuză și bestială a tiraniei demagogice și patiocarde — și ura și sila noastră au rămas pentru totdeauna neatînse, nepuzabile față de asemenea intruchipări și apariții și, simțurile noastre au rămas ireversibile în stare de vibrație, ascuțite, în alarmă, față de semnele și ecourile care ating suprafața imensă și veșnic singerindă a acestor amintiri”.

Poate că această împrejurare explică un anumit specific al desfășurării carierei literare a poetului, revenit mereu pe primele poziții și avansând cu o dificultate care s-a născut nu din prudență, ci din dorința de a rămâne consecvent. Cele mai importante volume de după 1963, apărute în general la mari distanțe de timp, au păstrat în structura lor momentul începu-

tului (Aritmetică, 1941 și Libertatea de a trage cu pușca, 1946), ca și când timpul ar fi stat pe loc. La fel procedează și volumul din 1989. Aș putea să arăt cum crește iarba, volum aproape definitiv prin selecția pe care o face și prin încadrarea textelor între considerațiile despre viață sau despre poezie ale autorului și o Prefață aparținând unuia dintre cei mai importanți critici și istorici literari de azi. A ține timpul în loc, când istoria a tras de el în toate părțile, a face din iluzia poeziei, cu care poeții s-au jucat în toate felurile, o certitudine personală, iată orgoliul superior sau visul literaturii lui Geo Dumitrescu. Un vis împlinit, pentru că, în ciuda tuturor obstacolelor, Geo Dumitrescu a beneficiat de șansa unei mari întâlniri: întâlnirea talentului și a temperamentului său cu dușmănia istoriei. Nu încapă nici o îndoaie, sint, în poezia noastră postbelică, puține situațiile în care dușmănia istoriei să fi priit mai mult unul poet.

Am văzut, pe scurt, ce a însemnat, în cazul poetului și al generației sale, impasul istoriei. Să vedem care sînt principalele trăsături ale talentului și ale temperamentului său literar.

Crede că în poezia lui Geo Dumitrescu stau față în față nu spre a se înfrunta, ci spre a se ascunde, două atitudini: cea ironică, rece, rea uneori sau deceptivă și cea lirică, delicată, sentimentală. Judecate împreună acestea sînt, s-a mai spus, trăsăturile Muntelui literare, în care pentru a te exprima e preferabil să recurgi la „mimica” grotescă, la parodie sau la citat. Mai ales în Libertatea de a trage cu pușca toate aceste strategii ale lirismului sînt vizibile, ca și sentimentele adevărate despre care ele vorbesc. În Literatură avem o imagine întoarsă a poeziei, un negativ fotografic al ei, dar pragul de sus al neîncrederii în felul de a fi al vechiului sistem de vorbire lirică e atins mai tirziu. Într-un poem din Nevoia de cercuri (1968), în care e citat „bunul poet” Lamartine: „Era o doamnă între două virste... / Ah, stiu, / sînt inovat eu singur! — / să fi strigat atunci, / să fi strigat, / așa cum mă-nvățase bunul poet: / -o vreme, curmă-ți zborul, și tu, / pricinic ceas, oprește-te / și timpul se oprea, e-aproape sigur, / și lucrurile n-ajungeau aici...”. N-ar fi deloc exagerat să spunem că poezia e pur și simplu terorizat de presiunea clișeei literare, care îi vorbesc, întrecîndu-l orice inițiativă: „Acest sentiment simplu, uman, / as fi vrut să-l mărturisesc cinstit, / în cuvinte puține, acest sentiment / de toamnă, de Toamnă. De toamnă?... / (Ah, ticălos, nefericit lustragiu de cuvinte, / atelier de sorocove!... Hirtia / e plină de gingănil strivite, vorbe / cu trelzeisidouă de picioare, inertii grase / tiritoare, duhnind a cerneală stătută [...]). (Singur-lună).

Paradoxul acestei poezii e că în interiorul ei iubirea, Luna, toamna, singurătatea continuă să existe, în ciuda straturii gros de literatură veche, care completează împotriva existenței lor. Cea mai mare povară a poetului devine sufletul, sensibilitatea, emoția, dar nu pentru că ele există, ci pentru că literatura le-a compromis. Cum să mai vorbești despre ele, cînd simpla aluzie făcută în direcția realității lor îl transformă pe poet într-un „ciine al lui Pavlov”? Poezia există, dar nici în viață, nici în literatură nu pare să mai fie loc pentru ea. Este vorba, am mai spus-o, de un impas literar, cu care s-au confruntat, pe rînd, toate generațiile. La Geo Dumitrescu ieșirea din acest impas se face prin persiflaj, printr-o balizare ironică a sentimentelor și prin bagatelizarea lor („Pe onoarea mea, Pe viul Dumnezeu!”, „Drace!”, „C-o fi, c-o păți...”, „în trecută fice zis”, „pam, pam...”) prin mefiență, scepticism și distanțare, prin întrebuintarea unor substituite derizorii (prostituta, în locul iubitei, frusta țărăncă, în locul etericele Violiane) sau, dimpotrivă, printr-un studiat răsfaț retoric, prin reutilizarea clișeei sau a citatului prefabricat: „De ce nu-mi vii? Intonat stupid, / cînd (pină și) castanii înfloresc?...” (Al treilea sfert).

Ieșirea din impas se mai face prin lăcitarea încăpățînată a figurii outsiderului, a eroului marginalizat și păgubos, a gaffeurului. Este preferința tematică a unei întregi generații (ea însăși marginalizată), care ascunde, în fond, aceeași împotrivire, funciară împotriva prudenței, a comodității sau a filistinismului inert. La fel ca Miron Radu Paraschivescu (în Balada păgubosilor), Geo Dumitrescu face elogii acestei împotriviri în Ieremia, poem al unei amuzate reconsiderări autobiografice.

În fine, o leșire din impas o reprezintă și erotica, surbrînătoare în măsura în care face năndat cu radicalismul estetic și moral din Libertatea de a trage cu pușca, și-și găsește rezolvarea în direcția unei mari jubilații abstracte, ca în Școala frumuseții: „Tu vei fi / școala frumuseții și a iubirii, / prin tine, bucuriile lumii le voi spori: / voi, minuni și averi ale firii, / să fii cuminți, să fii silitoare!...”

În afara diferitelor forme de radicalism poetic, a doua leșire globală din impasul vieții și al literaturii a părut să fie, la un moment dat, înlocuirea singularului liric, cu pluralul epic și social. Dacă pentru prima soluție, a radicalismului, genul proxim l-a reprezentat, într-o oarecare măsură, avangardismul, pentru cea de a doua el poate fi căutat în direcția retoricii obștești, practică în poezie de Maiakovski, de Pablo Neruda sau de Nicolas Guillen. Față de poezia modernă care a descins din Baudelaire, din Rimbaud și din Mallarmé (poezia poetică, „cu spatele la cititor”, cum a fost ea, evident exagerat, numită), aceasta este linia secundară a modernismului, identificată uneori, din punct de vedere ideologic, cu sînga. Pentru că, au observat susținătorii ei, a vorbi despre copaci, de exemplu, în epocile de criză ale istoriei, echivalează cu o crimă (Bertolt Brecht). Airdoma căii regale a modernismului (cea despre care a vorbit Hugo Friedrich în Structura liricii moderne), „linia secundară” își are propria ei tradiție, căci ea se poate revendica din șansoneta franceză, din Strang-ul german, din Helne și din Walt Whitman.

Evident că din această tradiție descinde și Geo Dumitrescu, prin ambele sale poeme din Aventuri lirice (1963) sau din Nevoia de cercuri (1966). Ele sînt, în primul rînd, Problema soinească a nopților. Balada corăbiiilor de piatră sau Aș putea să arăt cum crește iarba. În ultimul, „conflictul” dintre cele două atitudini poetice, dintre „singular” și „plural” este chiar tematizat, ca un memento, rostit într-o perioadă de cumbănă: „Aduceți-vă aminte mereu, sunteți mereu: / -deschide fereastră! Altmînteri, / zborul gîndurilor va păstra în veci / geometria strîmbă a odăii, tuse-a scurtă, / astmatică, a călătorii cu amintiri, / unghiul închis, cu trei dimensiuni, / în care atît de bine se potrivește / pinzele pînăjenilor...”

Între prima și a doua „virstă” a poeziei lui Geo Dumitrescu se plasează Cîinele de lingă pod, combinație strălucită de „poveste” aproape epică și de subiectivism, în care trebuie să căutăm o conduită de viață, un ideal personal, un stil. E poate cel mai reprezentativ poem din faza „tirzie” a creației poetului, un poem care se angajează într-un dialog implicit cu moartea, cu singurătatea, cu lumea, într-un cuvînt, cu marile teme ce nu-și găsesc „limba” în versurile de început.

Într-o ordine ideală, ultimele poeme prezintă și din alt punct de vedere o încercare de sinteză. Căci în ele, Geo Dumitrescu caută un drum personal între cele două forme mari ale modernismului, de la așa-zisa metaforă genitivă („zăvolul memoriei” sau „leabă albă a Islandei”) la un retorism corectat de cadența imprevizibilă a scenariului înscris în text.

Născută dintr-un sentiment tragic al vieții și al literaturii, poezia lui Geo Dumitrescu reușește să se mențină în permanență în regimul celui mai riguros autocontrol. Prin tehnicile și prin mijloacele de care uzează, ea pare să sugereze, mai mult decît să spună, funcționînd ca o invitație discretă la înțelegerea suferințelor omului modern, iar în măsura în care această poezie a rămas impenetrabilă și în fața „puristilor” sau a „inefabilștilor belalii” și în fața primitivismului proletcultist, ea se prezintă cititorilor cu prestigiul de a fi menținut intactă legătura, mereu amenințată, a literaturii cu etica și cu morala.

Florin Manolescu

promoția reformată

La gura sobei

LUCIAN VALEA (n. 1924): Mătânii pentru Fata Ardeleană (1941), Întoarcerea lingă pămînt (1942), Întoarcerea lui Don Quijote (1972), Vocile (1975), Oameni pe care i-am iubit (1977, evocări), Singurătate în Ithaca (1978), Groapa cu lei (1979), Coșbuc în căutarea universului liric (1980, eseu), Un lungan c-un geamantan (1981, pentru copii), Autoportret în timp (1983), Pe urmele lui George Coșbuc (1986, biografie). Debutul precoce, la 17 ani, al bistriteanului Lucian Valea a creat oarecare rumoare în presa literară a vremii, mai cu seamă din Ardeal, printre cei care au salutat cu entuziasm apariția noului poet numărîndu-se Octav Suluțiu și Nichifor Crainic (ambii în „Gîndirea”), cel dintîi remarcînd „sensibilitatea, imaginația, expresivitatea personală” a unei poezii ce-și trăgea substanța „din cadrul naturii și al vieții rustice”, iar al doilea observînd că „strofe precum sunt cele din «Implinire» sau «Revoltă nouă» de-o îndrăzneală neașteptată și de o expresie robustă, violentă fără vulgaritate, rareori s-au scris în lirica noastră contemporană”. Ce-i plăcea, cred, poetului-ideolog de la „Gîndirea” era vehemența juvenilă întru afirmarea crezului local ardeleneș, specie de scrutare afectivă a peisajului geo-istoric autohton în vecinătatea registrului cotrușian, ceva

mai îndulcit, totuși, la nivelul vocabularului: „Măi, pentru neamul ăsta ardelean, / Ce-l simt în sînge, ca un brad, cum crește / Pe Dumnezeu l-aș prinde de mîntean / Și-n stare-aș fi să-l sudui mocănește. // Pentru dreptatea veacului și-a zilei, / Aș azvîrlî cu bolovani în îngeri, / Mi-aș vindе sufletul și gîndul filei / ...Hai tinerete-n vreme ca să singeri! // Pentru Ineu! mca aș frînge raiul / Și m-aș răstî să tremure și sfîntii, / Și ca să crească-nalt și mult mălăiul, / Aș asuda cu boji și părinții. // Aș bea prin crișme cu nășăudenii. / Să mai uităm năcazu și amaru, / Tirziu ne-am strînge-n pajîștea poenii / Ș-am sparge, dirzi, de-obîinc, scrișnînd paharu. // Aș scrie, plin, poemul de revoltă / Să înflorească, alb, mustind din rană, / Și cușma aș svîrlî-o sus în boltă, / Să ducă-n ea tristețea ardeleană”. Adolescentul autor al acestor versuri pune tradiționalismului ardeleneș funda speranței vigilente, fie în ipostaza de colector robust și mîndru al virtuților și serviciilor istorice ale neamului, fie în aceea, mai potrivită virstei lui, de cîntăreț al iubirii încă angelice și al făptuirii simbolice a „fetei ardelene”, gîndită și scrisă cu majuscule. Aerul de vetustețe, la fel de dens astăzi ca și la momentul scrierii poemelor, aparține formulei...

După treizeci de ani de tăcere Lucian

Valea revine cu o poezie în care universul și temele de odinioară se regăsesc sub alt cer de afectivitate, propriu virstei mature și experiențelor grele ale biografiei personale, și într-o expresie modernizată prin impactul cu modul liric al șaizeciștilor. Frecvente priviri aruncate înapoi, spre peisajul adolescenței sau spre evenimintele ei memorabile, precum iubirea bunăoară, sînt pline de nostalgie, fără prea multe accente de deprimare, tot astfel cum privirile ce scrutează viitorul conțin o lumină lucid încrezătoare ce limitează accesul iluziilor. Iluzia e îngăduită doar prezentului, numai că o anumită prudență ce-și are originea într-un bun simț existențial de factură țărănească, întărit prin cultură, îl ajută pe poet să nu cadă în mrejele ei, să țină mereu în preajma lui Don Quijote pe Sancho, de unde și echilibrul contrariilor în poeziile ce emit pe lungimea de undă a clipei imediate. Decorul preferat e al vieții de familie, dar nu e numai decor, e chiar locul rostirii poetice care dă sens și vieții și poeziei, încercîndu-se de timp continuu: „Cînd au trecut anii? / Iată, / ne trezim amîndoi mai bătrîni- / avem un băiat și o fată / și viețile adînci ca niște fîntini. // Tot frumoasă tu ai rămas- / Părul tot roșcat ca arama; / copii au clinchet de stele în glas / cînd ne strigă tata și mama / Vorbe de dragoste nu-ți mai spun, / scriu însă despre tine-n poeme- / nopțile lasă pe masa mea scrum, / numai din lună ead crînzante. // Tăcem tot mai des și ne primim, / sîngele în inimă e încă fierbinte- / cu asta ne-am ales: / știm să vorbim, / după o viață alături, fără cuvinte. // Ce simți tu acum, ce simt eu / nu mai încap în nici un cuvînt- / a trecut prin viața noastră un zeu / și-a adus ploaie, și-a adus vînt. // Ce-a fost de rodit, a rodit- / e-adevărat c-a fost către seară, / cînd livezile noastre au înflorit / într-o lumină dulce-amară; //

e-adevărat că se putea, / desigur, totul altfel să fie; / din dragostea ta, din dragostea mea / să urce în slavă o ciocîrlie. // Dar se vede că nu re-a fost dat / să ne desprindem prea mult de pămînt- / a trecut pe la noi un zeu bun și curat / și-a adus ploaie, și-a adus vînt...”. Precum iarba, la gura sobei, depănînd amintiri sau proiectînd imagini ce ar putea să fie, poetul se lasă legănat cu împăcare de „valurile-vînturilor” vremii, punîndu-și sensibilitatea în slujba memoriei iar imaginația în serviciul stării senine din „eheu fugaces...”. Cum „totul e-o curgere / de materie-n sus / și-o revărsare-n albastru”, atitudinea împăcată, cu coborișuri elegiace sau urcușuri euforice, reprezintă o soluție de convietuire și un răspuns la provocările clipei. Între persistența afectivă a plaiului ardeleneș, și insistența chemărilor de tot felul ale zilei curente se învederează consistența reflexivă a evocării poetice. Treptat, lirismul poeziilor se estompează în epic, reveria prinde culoare narativă, dicțiunea tinde spre înlocuirea inefabilului cu notația biografică, ca de jurnal („Ar trebui să-mi distrug / toate fotografiile din copilărie- / și pe cea cu cățelul de zgardă, / în care surd important, ca un / general după o bătălie cîștigată- / și pe cea în care trimit priviri / metafizice unei mîngi — și mai ales / pe cea în costum național, în care / am atitudinea unui bărbat de stat / intrat în istorie — ce vor putea / să spună aceste fotografii, copiiilor / mei cînd vor fi mari și vor afla / că, din toate, tatăl lor nu s-a ales / măcar cu o viață ca lumea?”). Lucian Valea are simțul bun al rostului și bunul simț al măsurii propriei rostiri.

Laurențiu Ulici

mihai cantuniari

Ei n-au somn

tinereilor, numai lor

Căutați zadarnic duhul morților, prin cîmîtîre,
Sînt tot treji. Ager veghează.
Ei n-au somn : în amintire.

Să-i găsească, poate doar brume
(și nu lespezi) dau deoparte.
Deschid ochii minții — iată-i,
s-au tîmăduit de moarte.

Doar conturul li se zbate
ca un capăt de cortină
peste care grea Lumină
varsă-imagini proiectate.

Pronaos

tinereilor, numai lor

Sfîntească-se prezentul de azi, de ieri
și de mine întregului cin românesc.

Iată-ne rugătorii sălășluind în Lumină,
lovind în porțile cerului cu bătăile
inimii

— singurele noastre bunuri adăogite
cărții zidirii.
Într-adevăr, rațional e numai sfîntul,
iar lucrurile au un singur gen :
existența.

O cîntare a treptelor

tinereilor, numai lor

Cîte trepte de Lumină
te despart de Dumnezeu ?
Stă, se scutură de tină
hărtănit sufletul meu.
Alb din alb, lumină clară
izvorînd din nesfîrșit.
— Vino-mi înapoi de-afară,
suflet frînt și regăsit.
Ce-ai cătat bătut de ploaie,
srijinind zăplazuri ude ?
Desertai apoi pe foaie
jertfa trupurilor nude
și, teribilă, pornirea
dovedirii că se poate :

„Unul e în toți, tot astfel
precum una e în toate”.

Ostenit peste puțină
vii să te indeși în mine...
Fii binevenită, ființă
scăpărînd tiv de lumină !

Ridicat-am ochii mei la munți

lui Eminescu, veșnic tînăr

În privirea făpturilor,
în citirea scripturilor,
iscind din cremene
razele gemene,
sculat din plîpîndul
așternut, cu gîndul
devenit un sfeșnic
fără-obroc și veșnic ;

tinzînd în prund sarice
izvoarelor harice,
prin mițe de mioare
aur să strecoare :
Lumina adică
galbenă, pitică,
simbol celeilalte
nespus de înalte ;

Om străbătător,
fiul zilelor,
încovoi grumazul
îndurînd necazul,
aplecînd spre mile
pe Cel vechi în zile ;

Om străbătător,
de duh rivnitor,
și s-a dat iubirea
covîrșînd zidirea,
versul să-ți coboare n
tăceri grăitoare
cînd răsfrînge mirîștii
cerul tău, al liniștii.

Ca o lungă alternanță

lui Eminescu, veșnic tînăr

Așadar îmi port iubirea către fratele
mai mare :
el, cu fruntea larg boltită
și cu
ochii visători

ctitorit-a noua Putnă a credinței
literare :

lăzile i-au fost altare,
manuscritele — stihare,
lipsurile — strămurare,
paltini drepți i-au fost condeiul,
sugative — albi nori.

Finiseculari cum sintem, noi, la masa
lui de brad

fierbem în ibric cafeaua ca să i-o
păstrăm fierbinte
și de-un veac, pentru spășenia
sufletului lui Arald

revărsăm o bură caldă de simțire
în cuvinte.

De un timp mi-apare totul ca o lungă
alternanță
între sunet și tăcere, între-amorț
și făptuit,

și-mi rămîne doar atîta : ca întrînd
în rezonanță,

să-nțeleg ce-i pe-nțelesu-mi,
să iubesc ce-i de iubit.

Filosof și Poet

Spui : Timpul este numărul mișcării.
Spui : Timpul este mișcarea sferei,
Spuneai : Unul este incognoscibil,
iar inteligența e contemplarea Unului.
(Dă, filosofule, pe marea vieții
neguțătorul stă cu ochii țintă la uscat
și călugărul la ceasul morții.) imi vei
spune :

din monadă derivă enadele,
și din enade, triadele
și din triade, hebdomadele...

O, filosofule, de-ai ști cum te-aș urma!
Dar nu-s decît o ființă fără etimologie.
Dar stau la etajul trei al unui bloe de
serie

într-un cartier banal,
unde bătutul covoarelor pare sportul
național al românilor.

Mulțumitor și mulțumit

De cînd mă știu m-a uitat Dumnezeu
la gura sobei,
socotînd că moartea e un imens NU, o
negație absolută, că e însăși Negația
pristăvind peste lume vestirea-i de
neguri ;

gîndind deopotrivă la cite ne impresoră
cu scîlpătul și cu lucirea lor,
încît vîzul nu se satură auzul nu
se-ndură

să se închidă, iar simțurile toate
sărbătorește în delir universul părelnic,

și mai gîndind la ce puțin îi trebuie
omului ca să trăiască :

un foc zbuclînd în sobă, un zîmbet și
o pită,

o dimineață și-o amiază, dar mai ales
o seară

cînd să-și incheie socotelile de peste zi,
să-și tragă peste ochi zăbunul instelat
al cerului

și să adoarmă adînc, în pace, mulțumit
cu sine.

stop-cadru

Traversarea purgatorului

după debutul din 1984 cu volumul de proză scurtă **Boare de Waterloo** la Editura Cartea Românească, Nicolae Stan demonstrează că nu e omul rafinamentelor de asediu, al unor preliminarii prelunge care fac deliciul îndrăgostiților cu veleități platonice căci iată, hotărît și bărbătește, intră în materie chiar de la a doua înfîlțire cu iubita (id est litera tipărită în carte), în materia romanescă vreau să spun, pentru că e vorba de un roman, **Așezarea**, apărut recent la aceeași editură.

Schema narativă a cărții este conformistă, regăsim aici povestea arhicunoscută și arhirepetată pînă la sașietate, în proza/teatru/filmele actuală, actual/actuală pînă acum o lună, a tînărului profesor/medic/inginer care merge la țară să-și facă stagiul și care are/nu are dificultăți de adaptare, dar care combate oricum binele în favoarea unui mai bine al cărui promotor este, care iubește/nu iubește o fată, care este/nu este un model de virtute și spirit de inițiativă, dar sigur e băiat bun și agitația din jurul lui oricum se potolește repede, el își ocupa locul în front și totul se termina obligatoriu cu bine într-o caragialăscă frescă în care „pupat toți piața Endependenți” privind încrezători spre viitor.

Story-ul este deci reductibil la o schemă simplă, dar ceea ce contează aici este retorică, modul de spunere și, mai ales, intertextualitatea, modul în care se structurează și interrelaționează sistemul semic al cărții, reușind să creeze un univers aparte, cu o spațio-temporalitate proprie, o pararealitate

cu rădăcini și cu implicații profunde în tangențial, dar neconfundabilă cu acesta. De altminteri, titlul cărții, de o ambiguitate deliberată, acoperă două conotații semnificative. La nivel semiotic, se desenează în carte o frescă a unei așezări, a unui areal viețuit care se concentrează în jurul câtorva personaje reprezentative pentru spațiul acesta ce integrează elementele spraine subordonându-le, sau le expulzează prin incompatibilitate, iar la nivel semiologic există aici o „așezare” în sensul de liniștire, cumîntîre, domolire a unui ins ce pătrunde în spațiul care nu-i este ostil, nu-i este prieten, nici măcar indiferent, e altul, pătrunde aici ca o piatră într-un lac și, după reacția de suprafață, provocată de impact, cade încet, suferind o abluțiune/ablațiune, aproape inițiativă, devenind piesă în decorul fundului lacului, se integrează într-un anume fel spațiului, traversînd purgatoriu acestei căderi lente, spălîndu-se de aluviunile altor spații, netezîndu-și asperitățile și-n cele din urmă așezîndu-se în locul ce i s-a pregătit, înfestat cu un morb evolutiv și eficace, ajustat într-un pat procustian, „normalizat”, integrat.

Personajul acesta cu nume ce are rezonanțe de blazon nobiliar din secole revolute sau de militant pașoptist, traversează un proces de aculturație inversă, într-o terminologie de antropologie social-culturală, problemele a căror rezolvare se impune în acest proces avînd un caracter aplotic și reclamînd o tratare atentă și cu grijă concertată, pentru că Șerban Ghika (ecce homo!) este doar un actant din cei ce îndeplinesc o funcție relațională în macrosistemul semic al cărții. Fără a intra în descrierea detaliată a acestui macrosistem semic, voi spune că ci-

titorul însuși se constituie în actant, în sensul atribuit de A.J. Greimas conceptului (personaj-funcție), acordîndu-i-se o sferă de acțiune în carte prin metatextualitate.

Unul din pivoții în jurul cărora se rotește eșafodajul semantic al cărții este Actorul, cel care proclamă la un moment dat apotegetic: „Minciuna este religia robilor și a stăpînilor... Adevărul — iată dumnezeul omului liber!”. În numele acestui adevăr categorial se parcurge întregul experiment purificator ce are ca finalitate redempțiunea prin acceptarea normei, odată atinsă „vîrsta etică” prin depășirea „vîrstei estetice”. Există oare aici o exemplificare a aserțiunii axiomatice a lui Tudor Vianu? Indubital, „Valoarea morală se dobîndește spontan prin trăirea valorii estetice”, numai că valoarea estetică este neintegrabilă prin faptul că se constituie în scop absolut al conștiinței, trăirea aceasta fiind evasimposibilă într-un continuum etic etern perisabil prin succesiunea valorilor morale mereu schimbătoare. Orice modificare conduce la o alteritate ce substituie eticul esteticului, astfel că cel ce iscălește epilogul confesiunii acesteia purificatoare nu mai este Șerban Ghika, insul ce refăcea alături de cititor în partea întâi a cărții traseul inițiativ boțezat „Copilăria”, retrăia **hybrisul** declanșator al procesului purificator în capitole intitulăte oarecum sentențios: „Croitorul sau povestea devălmașiei”, „Grupul sau povestea cuceritorului”, „Șarpele sau povestea pacifistului”, și mai e cel care acționa mai apoi opunîndu-se asimilării sale, sau se liniștea, se așeza în partea finală, ci un altul, care părăsește spațiul acesta estetic livrîndu-se unor alte determinări și abandonîndu-și lectorul aici, prizonierul universului acesta limită, conchetrăionar, ce integrează avid tot ceea ce intră în contact cu el și, în cadrul aceluiași sistem relațional, se lasă pătruns și învăluie indelebil într-o sferă psihopoetică, ce-i însuși romanul, pe lectorul agresor.

Există în carte două profesii de credință scriitoricești între care pendulează parcă întreaga demonstrație epică. Una este „dictată” de bibliitul Lulu: „...să-să-să ssscriitorii â-â-ăștia ceva m-m-mai cu haz, așaaa, r-r-reconfor-r-r-tant, și nu p-p-psihologic, nu?... c-c-că s-s-sintem b-b-bătuți de viață,

v-v-vorba-aia, și o-o-cunoaștem, n-n-ne-a lovit p-p-pe f-f-fiecare, s-s-să nu m-m-mai v-v-vină altul s-s-să imi a-amintescă d-d-de ea... r-reconfortant, domle... sssă uțiți, așaaa...”, iar cealaltă este plasată de însuși Șerban Ghika la modul condițional opativ în finalul cărții, subliniind rolul exorcizant și redempțios al confesiunii literare: „Dacă aș fi scriitor aș scrie neapărat experiența -vîrstei estetice”, pentru că numai astfel aș extirpa fantasmalele din mine și din alții, practic din toți, fiindcă fiecare din noi trece, într-o formă sau alta, printr-un purgatoriu.”

Dar cu această a doua profesiune de credință scriitoricească am atins deja un punct nevralgic al cărții în discuție, am ajuns la un apendix ciudat, Epilogul, care pare a fi și a da chiar în cele din urmă o notă de roman „pe linie”, cum se spunea.

La o privire superficială s-ar zice că avem de-a face cu o concesie făcută directivelor culturale pentru ca opul să „duleze”. Totul se rezolvă „cu bine”, chiar suspect de bine, în culorile preferate în „la belle époque”: roz bonbon, roz pastel, roz lilas și alte asemenea nuanțe pînă la saturație. Sintagmele stereotipe se înlănțuie cumînți, tot ceea ce în carte era problemă, trăire dureroasă uneori, viață, se scaldă acum într-o lumină picloasă, impersonală, standard, ucigașă, ce nu îngăduie nuanțele, necum umbrele. Rupturile sînt cîrpite, asperitățile netezite, nefirescul este „normalizat”, confesorul este repudiat dispărînd însăși necesitatea redempțiunii prin faptul că asupra insului s-a acționat psihotehnic, i s-a spălat creierul, este însăși recuperat, fericiți, totul pus între ghilimelele de rigoare, realitatea este respinsă ca o diversivune, o eroare, iar cel ale cărui tribulații ne descriau arealul și calea „așezării” declară: „acum eu sînt un om înnoit, nu un altul, ci unul înnoit” și se leapadă conștient de tot ceea ce i-ar perturba noua condiție, starea de beatitudine ce i-a fost însculată.

Aici îmi pare a fi „clou”-ul cărții, epilogul acesta subliniind victoria răului, moartea prin integrare forțată cu ajutorul rafinamentelor psihotehnice.

Prin acest roman ce-ți lasă în cele din urmă un gust amar, Nicolae Stan își demonstrează talentul viguros, reala vocație de prozator.

Oliviu Vlădulescu

Orfismul tăcerii și poezia lui Wolf Aichelburg (II)

Lui Ștefan Augustin Doinaș

Într-un fel, „numele“ este cel ce consfințește contingența lucrurilor și justifică varietatea chipurilor lumii. Reflexul numelor eliberează lucrurile de determinare fenomenală și le îngăduie să participe la grația unificatoare a Sensului. Dionisie inversă: nu sinele „individuat“ se risipește voluptuos în Marele Tot, ci varietatea formelor lui regăsește în Sinele atopic identitatea lor originară. Această totalitate a lumii, desprinsă de rigoarea cauzalității și devenirii, și refăcută în cuprinsul dez-mărginit al sinelui amintește paradoxul „sferei infinite“ a lui Pascal, al sferei ce centrul pretutindeni și circumferința nicăieri. Acest extaz al ubicuității (Doar cine-și uită strîmt lăcaș e pretutindeni) în Sensul unic al sinelui este învăluit, printr-o închidere matricială, de „membrana de tăcere, transparentă“, asemenea unui cristal cer lăuntric. Originea acestui eter de liniște stă în „tul-pinile de nepătruns“ ale „negraului“. Între aceste nivele extreme, „vorba“ vădește o contingență „de prisos“. Poetul nu este subiectul „fabulator“ ci „paznicul tăcerii, nemilos“; rigoarea poetică lui este implacabilă. El nu mai poate cînta „precum pasărea pe ram“; elocinței franciscane a păsării îi opune „tipătul“ arhetipal, fără sintaxă, născut din excesul de tăcere pecetluită de caligramele de aer ale fluturilor (Tulpinele de nepătruns stau mute. / Culmea trăiește chiar cînd prejama tace. / Lumina vie-a păsării locvace / e doar un scilpet fugitiv, cînd-sute- / țînțarii joacă peste unde, în apus. / Membrana de tăcere, transparentă, / se zbate de o apropiere lentă, / țipînd, cînd fluturii se-mpăturesc pe sus. / Aici orice cuvînt scapă din pinteni / zvonul din jur al vorbeii, de prisos / Măsoară paznicul tăcerii, e pretutindeni, Pretutindeni). Membrana matricială a tăcerii transparente consfințește esența identică a celor trei principii ce definesc orfismul tăcerii: Orfeu, Hypnos și Thanatos. „Negraul“ nu reprezintă consecința unei opțiuni libere a poetului ci forma unei secrete determinări de către analogia severă dintre somn și moarte. Un ritm calm de mare scandează consonanța acestor trei sfere în care Sinele exercită cele trei specii ale tăcerii. Poezia oscilează între „negraul“ și ispita de a-l vădi în insignifianța cuvîntului; somnul, între dez-mărginirea onirică și rigoarea trezirii; moartea, între „destinul“ tăcerii și limbajul emblematic al visului (Cînd te trezești din somn, apropiat / ești încă celor hărăziți tăcerii, / ce nu mai sînt și care vin, mascați, / noaptea, să-ți umple cupele visării, Cînd te trezești din somn). Orfism invers, în care nu Orfeu descinde spre a împlîni moartea prin elocvența lirei ci, dimpotrivă, „cei hărăziți tăcerii“ urcă spre acel țarm al conștiinței onirice în care „negraul“ se articulează conform unei sintaxe a visului. Emergență care încheie circularitatea proprie, deopotrivă, poeziei și visului. Doar în aparență această sintaxă onirică premerge o rostire iminentă.

Ea nu depășește limitele logosului care sălăsluiește în sine acest iluzoriu limbaj reprezentat doar o strategie de a se îndepărta în chip ludic de sine fără a feși din desăvîrșita lui autocontemplare. Clipa extatică a țîșnirii ezită să devină durată, tăcerea originară refuză să cadă în limbaj. Izvorul se întoarce în sine după iluzoria lui emergență într-un grai de vis (Pe-o mină mîna-ntr-adevăr ai pus, / O, lasă orele să zboare. / Nici azi, nici mai tîrziu nu fie spus. / Mai bine s-ar întoarce la izvoare, Ibid.).

O existență pură, adică rămasă dincoace de nume și sens, și, prin aceasta, de o violență distructivă își desfășoară fastul crîncen sub generoasa membrană a tăcerii. Cuvîntul nu poate „mărturisi“ această sfișiere transparentă intrucît ordinea rostirii nu participă prin natura ei la acest delectabil martiriu al ființei în sine (Sărutul sîrteacă un timp senin, / ca fierul roșu suge cu minie. / Rămîne, lăcărște-un strop de chin / și nu găsește mărturie, Ibid.).

Poetica lui Wolf Aichelburg interpretează simbolismul nietzscheean al „visului“ apolinic și al „beției“ dionisiace în sensul paradoxului lui Heraclit. Conștiința orfică reface unitatea drumului și percepe în mod intuitiv identitatea celor două principii, spre-deosebire de poezia tragică în care contrariile nu „coincid“ ci sînt integrate într-o sinteză de tip dialectic. În viziunea lui Aichel-

burg, conținutul „visului“, în care și-nele se regăsește identic, nu este forma plastică ci o dionisie lentă prin care „chipurile“ participă la același „sens“, după cum cuvîntul rostit vădește entuziasmul și acel tumult propriu mai curînd „beției“ dionisiace descrise de Nietzsche. Dar poetica lui Aichelburg nu răstoarnă schema nietzscheeană decît pentru a exprima în dionisia onirică a tăcerii o „uniune a contrariilor“, analogă cu aceea analizată în **Nașterea tragediei din spiritul muzicii**. Aichelburg asociază visului „dionisiac“, în care toate formele își pierd contingența în cuprinsul aceluiși înțeles, „armonia“ pe care Nietzsche o atribuia visului apolinic. Această armonie nu mai reprezintă, însă, un atribut al formei limpede plămuite și nici expansiune sonoră a lirei, ci esența fluxului de pură energie pe care eul în sine îl organizează în niveluri concentrice de lumină. Durata lor analogică se transformă în cercul atopic ce le absoarbe într-o clipă extatică, un „fulger“ (În juru-mi armonii în val statornic: / reazimul tău, pe timp, treaz, găsesc. / Curg armonii și mă îmbibă spornic. / În ameteii fără să vreau slăbesc, / și-mi zic: nicicînd n-ar trebui să scadă pulsul în viață, sînge, foc bogat. / Ce-atingem azi cu mina tremurată / e nalt curent, în fulger preschîmbat, **În juru-mi armonii**).

În membrana matricială a tăcerii, totalitatea dionisiacă și armonia apolinică își află paradoxala identitate într-o emanație inversă în care durată fluxului de lumină culminează într-un „fulger“ central iar cercurile exterioare se închid în „cercul cel mai mic“. Înscrisă în spațiul lui atopic, conștiința onirică, în care sinele se percepe global, devine receptacolul secret al „delicatelui tumult“ al luminii. (...) și-nchis în cercul cel mai mic un tainic / ascultător, tu-n somn, nimic mai mult. / Cules, vărsat în tremurare, lăinic / flux al luminii, delicat tumult, Ibid.). Efigia acestui ermetic în care armonia luminii pulsează ca o mare cosmică este scoica, instrumentul orfic prin excelență.

În această aproximare treptată și concentrată a cercului minim consfințit de grația somnului, tensiunile ce disting și opun contrariile se precipită vertiginos spre suspendarea lor „fulgurantă“ într-o „uniune“ proprie gîndirii paradoxale. Aceasta, însă, nu înainte ca sensul „obiectiv“ al opoziției lor să fie răsturnat prin acea derizivitate a visului care vorbește prin antifrază limbajul treziei. În „cercul cel mai mic“ al conștiinței onirice, somnul instaurează o ontologie ironică ce travestește raporturi dialectice obiective în paradox exasperate de iminența rezolvării lor. Excesul de claustrare, adică de afirmare a lăuntru-lui și de negare a exteriorității, culminează printr-o înstrăinare a intimității și o extravertire fără sens „printre lucruri“ și printr-un continuum de „interior — exterior“, ironie a celui dintre „înalt“ și „adînc“ din fragmentul heraclitean (Somnul de nopate e o casă în-cu-viată, / Nici o bătaie nu răzbește peste prag. / Te dă afară mai ușorul, cel mai drag. / străîn ești, slab, cu lucrurile roată, **Somnul de nopate**).

Continuum în care oscilația între contrarii vădește dorul dificilei identități între libertate și necesitate, între „idee“ și „materie“ (Caut azil, stăpin al drumurilor late, / legat să fii, eu care toate leg. / Dau plată celui care de săraci visat e. / pe care doar copiii, fără trudă îl culeg, Ibid.).

„Sensul“ unic arde contingența „chipurilor“ lumii; necesitatea face posibil raportul lor, contingența decide ca acest

raport să fie unul de autonomie. În „cercul cel mai mic“ al Sinelui, în spațiul lui atopic, somnul își vădește puterea eliberatoare ca ironie a contingenței. Rodnicia este insignifiantă și, ca supremă sfidare a topicii, „patria“ este un deșert. (În van e rodul; locul gol cu ciunăfaie, / doar el e patrie, cu rădăcina în nisip).

Simbolul izvorăște dintr-o tăcere originară (cel mut slobozitor a orice graie) iar „chipurile“ lumii sînt plămuite de intuiția pură (doar orbul știe forța unui chip), în sensul în care Heraclit spunea că „armonia invizibilă valorează mai mult decît cea vizibilă“ (fr. 54).

Pentru ca „uniunea contrariilor“ să fie desăvîrșită și nici un paradox ontic să nu rămîna în afara grației ei, însuși „fluxul luminii“ secretă propria antinomie pe care o anulează în „fulger“. Semnificația ultimă a acestei ironii onirice, care în unitate dezvoltă contrariul pentru a anula în mod ludic tensiunea dintre ele, este aceea, descrisă de Schiller în **Scrisorile despre educația estetică a omenirii**, a mecanismului prin care „instinctul de joc“ (das Spieltrieb) situează conștiința în vidul sustras dualității și libertății. „În starea estetică“, spunea el, omul este zero“. În starea onirică, sugerează poetica lui Aichelburg, sinele este zero. De bună seamă, analogia implicită dintre starea estetică și vis, îndelung meditată de gîndirea diurnă, nu se poate sustrage delectabilei rigori a ironiei onirice. Oricum, sensul de suspensie a sinelui între libertate și lege, în vidul creat de „uniunea“ lor, regăsește înțelepciunea orfică pe care filozoful din Efes a înscris-o într-un somptuos oxymoron. „Timpul (Aion) este un copil care joacă zaruri: regalitate a unui copil!“ (fr. 52).

„Neantul pur“ (reine Nichtigkeit) al „jocului“ din vremea „somnului de noapte“ este acest Aion ludic care anulează devenirea și istoria într-o perpetuă „copilărie“ (În crucea vegheii mă bat ceasurile-n cor. / Oprește arătătorul, cînd dorești. / O, pur neant al risului ușor, / cu care sfarmi și-orice domnie liniștești. / Ești frate bun cu creatura toată. / Cine devine iar o dată prunc și-e prieten bun. / Tu, cel mai dulce dintre mincișoșii care spun / că neștiința e ca sîngele și ca triumful mai bogat, **Somnul de nopate**).

În buna tradiție a afinității dintre orfism și alchimie și în poetica lui Aichelburg, această „pruncie“ care perpetuează tăcerea și neagă istoricitatea ei sub specia rostirii, care neagă devenirea și exaltă o „neființă“ mai prețioasă decît „sîngele“ dobîndește semnificație alchimică.

„Casa încuată“ a „somnului de nopate“ este athanorul, recipientul hermetic în care se va săvîrși în chipul „nunții spagiritice“ uniunea contrariilor pe care ironia le suscită în cîmpul conștiinței onirice. Rodul acestei „nunții“, al „transmutării“ substanței putrefacte a istoriei (nigredo) în țîșnire aurorală (Cine devine iar o dată prunc și-e prieten bun) este „copilul“ renăscut, „puer divinus“, care prin „însorire“ (solificatio) participă la substanța lui Apollo și la jubiilația lui transcendentă (O, pur neant al risului ușor). „Pruncul“ este interregnum vid dintre țîșnirea necesității și cel al libertății, este suspensia jovială între participația dionisiacă (Ești frate bun cu creatura toată) și iluminarea apolinică.

El reprezintă arhetipul care prezidează marile procese de transsubstanțiere ale eului delectabil captiv în jocul dintre „povară“ volatilă și imponderabilitatea gravă, dintre „dansul“ dionisiac și „somnul“ apolinic, joc ce suspendă antinomonia „drumului“ lui Heraclit (Miini peste ochi, eșarfă de răcoare / străpunsă pină-n pleoape de vîpăi. / Ochi mari îmi poartă sîngele, pe care / nu-i istovește-arșița de scînteii. / Am membre văzătoare, o povară / de miere a luminii, primitor / tipar, de-o greutate care zboară / și-atîrnă între dans și somn ușor, **Orbit de soare**).

„Primitorul tipar“ al trupului vizionar, fagurele de lumină în care volatilitul și gravul își schimbă esența este athanorul în care excesul de lumină (albedo) transfigurează densitatea somatică în gemă translucidă și sublimează instinctul în „reflexe adînc“ al mădularilor. Această hiperconștiință solară secretă, ironic, sub membrana transparentă a pleoapelor, cercul minim al somnului și „văzul lăuntric“ ce va contempla „luminarea“. (Să fii orbit, să supraviețuiești privirii, / reflex adînc lucind în orice mădular, / pe cînd pleoapele cad pradă ațipirii: / lăuntric văz, fior necunoscut, bizar). Această restabilire a autarhiei somnului încheie ciclul de poeme ale tăcerii orfice, inexistent ca atare, în articulația exterioră a versurilor lui Aichelburg dar „prezent“ în mod virtual în succesiunea lor. „Privirea“ și „rostirea“ aparțin unei ordine a contingenței pe care reveria originii o anulează pentru a reinstaura supra-mația „văzului lăuntric“ și a „tăcerii“. Cu îndurerată ironie, poetul le consacră prin cuvinte strălunate precum cel dintîi și aproape la fel de sigilate precum cea de pe urmă.

(1978)

Cornel Mihai Ionescu

SMARANDA COSMIN

Raport

Această Femeie e pur și simplu
uluitoare.
Această Femeie a văzut Suferința
alăptîndu-și

Bastarzii scincind.
Această Femeie bea zilnic cucută
În înghițituri eficiente ca o gimnastică
Medicală.
Această Femeie și-a văzut copiii Uciși
Dar poate vorbi oricînd cu duioșie
infinită,
Despre legea morală din om,
despre abjecta lui

Omenie...
Această Femeie n-a protestat niciodată
De ierni întregi n-a murit și n-a
protestat

În numele rănilor ei.
Această Femeie cu buze zdrențuite
de abuzuri
Cu sinii însingerați prin desigurile
terorii

Recită sonete renașcentiste și alăptează
Cu un ditamai biberon planetar
Puii lingavi ai Fricii.

Această Femeie este văzută făcînd toate
Acestea și încă
Ceva pe deasupra.
Inchisorile planetare CONFIRMA.

17 ianuarie, 1989

Viața printre Karamazovi

„Cu ce sînt ei mai buni
Decît noi?“
„Cei mai mulți sînt înși.
Puțini sînt oameni.“
„Tătuță, ne este peste poate.“
„Nu-i nimic.“
NU-I NIMIC.
„Pentru ce trăiesc, fraților?“
„Ca să-ți pui întrebarea aceasta.“
„Dragii mei, pentru ce sînteți
Așa nefericiți?“
„Dumnezeu este?“
„DOAR CEEA CE CREZI DESPRE EL.“
„Cit ne poate injosi
Iubirea...“
„Tare mă sfișie mila
De voi...“
„ATUNCI, ucide-ne!“
„Maică, unde merge
Drumul acesta?“
„CE? CÎND?“
Nicevo. Nicagda.
„La ce bun atîtea pedepse?“
CEI MAI MULȚI SÎNT ÎNȘI,
PUȚINI SÎNT OAMENI.

decembrie, 1938

Lili-Marlen

Poate că totuși ești fată
Și-o să te cheme Lili-Marlen
Era iubita dintr-un cîntec nostalgic
Pe care-l fredonau soldații trimiși
la moarte

De Hitler și-atunci
Un flăcău nedorit cîndva
Ca și tine
O să-ți scrie scrisori din tranșee
O să te adore plîngînd-o, Lili-Marlen,
Stau cu mina pe pîntec, tu ești încă
Nedefinită, minusculă, un ceva precis
Ca o nenorocire poate totuși ești fată
Și-ai să dovedești ce frumoasă era
Măicuța mamei mele înainte de-a fi o
Bătrînă oloagă, ce frumoasă
era mamă mea

Înainte de-a fi nebuună și oarbă
Ce frumoasă eu însămi am fost
Cu toate speranțele tefere
Cu trupul liber s-aleagă
Cu mintea sortită să știe
(Dar cînd a fost asta cînd a fost asta...)
Poate că totuși ești fată și eu
Lupt înfrîntă să te iubesc de pe-acum
Din remușcare și milă...

O să te cheme Lili-Marlen
COPII DE LAGAR COPII NEDORIT
Și viața ta n-o să prețuiască NIMIC
Un flăcău nedorit ca și tine
Te va lua alături de el
În tranșee în războaie și cazărmi
Demente
Lili-Marlen Lili-Marlen
Cîntecul unui război pierdut
Dacă totuși vrei să te naști
Roagă-te-n iad
Pentru mine

14 iunie 1985

Îngeri maculați

În rafturile alimentarei tro-nează obișnuitele borcane cu fasole verde afoasă și macaroanele în pungi rupte. La raionul de dulciuri așteaptă răbdătoare douăzeci de persoane. Se descarcă marfa. Speră că s-a adus ciocolată, chiar dacă e umplută cu o cremă ca de ciment. Nu, hotărăște Tata, n-are rost să stea! Nici vorbă de ciocolata de ciment. Ca de obicei, or fi adus esență de rom și giusul de fructe africane, un soi de bostani plini de peri. Să-l mai lase în pace și Alina! Azi nu se simte în stare să facă rondul magazinelor de mezeluri și lactate, să întrebe ce anume are șansa de a cumpăra dacă s-ar așeza la rînd, unt sau lapte, parizer cu soia sau cîrnați.

Alina i-a repartizat lui un domeniu de activitate casnică mai greu decît procurarea cărnii. De asta se ocupă ea și, de mirare, ajunge mai repede decît el acasă. S-a aranjat cu un măcelar și o casierică de la Gostat, știe din timp că vor fi scoși la vînzare pui sau numai pipote, face o jumătate de oră coadă, căci, anunțată, apare la țanc, cînd s-au adus alimentele, ia ce i se dă și vine acasă victorioasă.

Tata își privește borcanele lui goale, cărate la Institut și de acolo înapoi, în speranța că va găsi smîntînă. O, doamne, iar dumneai dă suprapet, cheltuieste mai mult decît el, pierde mai puțin timp și vine victorioasă. A învins! De bucurie are o față ca o piine pufoasă. Iradiază atîta mindrie încît u-neori nu-i mai pare cu mintea întrea-gă. Parcă ar fi adus în sacoșă ambră sau apă vie care îi scoală din morți pe eroii din basme. Fluieră, obicei țărănesc! În timp ce aranjează alimentele în frigider. Pe urmă, se așează în fotoliu cu un oftat de satisfacție și îl roagă pisicoasă să-i aducă o cafea. Nu de ovăz, ci din cea aproape naturală, pe care o țin pentru ocazii. El să-i facă eroinei cafeaua, căci ea a învins în lupta zilnică pentru burțile lor, a lui și a fiului. Zimbetul ei, de oboesală, îl scoate din sărite. Dar nu azi. Azi doar și-a adus aminte. Azi, renunță el să-si facă datoria de a colinda magazinele după alimentele pe care și le-a luat în grijă la împărțeala sarcinilor de familie. Și-a adus aminte și de învingătoarea de ea. Într-adevăr se poartă ea pe front! Vine un kil de pipote ca din tranșeele primului război mondial sau din cel de independență.

Tata pune punct. Observă că iar ține discursuri iritante, exagerază. E sarcastic tocmai cu Alina. Poftim, altă aiureală! La treizeci și trei de ani toată lumea îi spune „Tata”. Iar el are doar un singur copil, de șapte ani. Și-au spus, el și Alina, „Mama” și „Tata”, cînd s-a născut copilul, extaziați de fericirea care a dat peste ei. Lui așa i-a rămas numele. Așa îi spun colegii, șefii, subalternii. Cu respect, cu ironie, cu superioritate. Pînă și porecla asta este un abuz. O anomalie. El nu do-rește, cum nici un om normal n-ar do-ri-o, să aibă alte relații de serviciu decît cele convenite ierarhiei care se ba-zează pe valoare, nu-i așa? Nu mai crede de fapt în ideea asta, s-a obiș-nuit cu dezordinea în toate, dezordinea, păcatul cel mai aspru pedepsit de tai-că-su, avocatul, cînd era de vîrstă fiu-lui lui și chiar mai tîrziu. Pînă nu foarte demult. Fiul avocatului era tată cînd încă mai primea dojana întocmite după retorica lui Quintilian. Le accep-ta, se rușina, dădea dreptate avocatului acuzării. Pe scurt, tema rechizitoriului era, ca întotdeauna, „n-are nici o im-portanță cum se comportă ceilalți. Tu nu abdică de la credința ta și de la codul tău moral! Dacă fiecare ar gîndi așa, iată, lumea asta ar fi una corectă, suportabilă!”

Dar de la ce naiba s-a pornit? Nu-și mai aduce aminte, nu mai contează motivul. E unul serios, sau unul mă-runt. Ori unul, ori altul, au o semnifi-cație adîncă, îl lezează în fibra fires-cului, chiar dacă sînt aventurile mă-runte ale așteptării ciocolatei și urmă-rirea camioanelor care aduc sau nu aduc hrană. Lăptical pentru copilul ăla, fericirea familiei, urmașul! Uite și fe-țicșcana asta, ce ochiade îi trage! Te salut, domnișoară! Habar n-ai matala de cînd nu mă mai flatează că sînt bă-

iat frumos, habar n-ai că nu mai sînt un bărbat, după cum toate darurile naturii și cele moștenite de la pă-rinți te îndreptătesc să crezi! Ce ai dori, ce ți-aș putea oferi? Tandrete, protecție? Demult nu se mai găsesc mărfurile astea în generația mea. Nu te lua după aspectul exterior, o oare-care frumusețe a chipului și o vagă cochetărie. Fii atentă, pantalonii ăștia sînt cam singurii pe care îi am, dar, recunosc! îi spăl și îi calc singur, îi păstrez cu grijă că, ce naiba! sînt o capacitate în profesia mea! Un tînar aproape genial! Tînar! domnișoară, așa o să mi se spună pînă la cincizeci de ani, că sînt tînar și, bănuiesc, ge-nialitatea aia, cită o fi, se va fi dus demult! Dar, un tînar poate să aștepte, nu-i așa? poate accepta posturi în-ferioare valorii lui, poate face de gardă la poarta instituției, poate face multe ore suplimentare, neplătite, trebuie să se ocupe de corul tineretului, de echipa de sahiști și de reducerea risipei. Vaai, domnișoară dragă, mi-am uitat privi-rile în ale dumitale și m-ai înțeles gre-șit! E o manie, un tic. Da, am demult ticuri... Nu, nu de alea de care ai vrea matala!

Tata grăbește pasul și intră în bloc. Chiar așa! Dacă se gîndește bine, dis-cursul lui de derbedeu nu e tocmai mincinos, a cam trecut destulă vreme de cînd el și Alina, adică, ce să mai o-colească, de cînd nu-și prea face datoria față de soată. Și în problema asta îl ajută doar conștiința pe care i-a culti-vat-o tatăl lui. Simțul datoriei, dom-nișoară, asta este! iar față de dum-neata nu sînt dator decît cu o privire insistentă. Ceea ce, se pare că am avut, dar numai pentru că m-a uitat Dum-nezeu cu ochii pironiți în ai tăi în timp ce mă gîndeam la lapte și cioco-lată, produse mai dificile de procurat decît ochiadele. Important e că nu te-am lăsat cu totul nemulțumit, indiferent ce se petrece în capul meu. În conti-nuare sau în rest, consideră că sînt un timid sau un tolmac.

Alina e instalată în fotoliu, cu zim-betul de satisfacție pe buze, zimbetul ei de învingătoare obosită. Precis a găsit brînză. Poate de burduf. Ei, doar n-o fi găsit Camambert! Cum să nu, n-ar fi de mirare cu bacșiturile și relațiile ei, cu telefoanele pe care le primește și cu schimbările de servicii alimenta-re, profesionale, morale! Dacă ar ști socru-său...! El știe, însă nu-i adresează norei nici un rechizitoriu moral. Fe-meia e adaptabilă din simțul datoriei. Rostul ei este să-și îngrijească soțul și fiul cu orice preț! Și, într-adevăr, Ali-na plătește. O costă. Chiar și la servici a obținut o grație mai mult decît el, pleacă și vine de la birou cînd vrea, are relații de familiaritate și cu șefii, și cu subalternii. E alcătuită din sușo-teală, aranjament, rugăminte discretă și promisiune în schimb. Asta este si-tuația, are dreptate, e femeie, are scu-ze să facă tot ce n-ar trebui să facă. Are scuze ca și cum am fi în pericol de moarte în urma unui cataclism sau într-un război de apărare a patriei.

— Hai să te joci și tu cu noi, îi zim-bește soția. Bine că n-ai stat la maga-zine, se grăbește să spună. Uite, Vlad are să ne povestească ce loc de muncă important și-a găsit.

L-a prins, l-a simțit în ce stare este, după felul în care a băgat cheia în broască. E bună Alina, e încă frumoa-să, ba chiar e o frumusețe. S-a așezat însă pe ființa ei izul ăsta de panică, de necesitate de a aranja, de a face rost, de a fi mereu în gardă, să nu stri-ce o relație, să nu uite să ofere un să-pun, să steargă impresia proastă a prea marii solemnități și a aerelor pe care și le dau bărbații ei, socrul. Tata și fiul. Ei sînt peste măsură de bine educați, sînt prea politicoși, lucru care jig-nește, nu vorbesc cu vecinii în lift, pe scară, despre pubelele care nu se golesc la timp, despre fochiștul blocului șper-țar și bețiv, și nici despre continuul război al locatarilor în legătură cu uti-lizarea spălătoriei. ăștia, adică bărba-ții ei, cred că fac mare impresie dacă salută mult prea politicoși și scot două cuvinte despre vreme. Au rămas la concepția asta rigidă, demnă, superio-ră. Ei nu sînt familiari, nu se trag cu nimeni de șireturi, pe unii îi respectă, pe alții îi disprețuiesc suficient. Alina nu mai are relaxarea candidă, ochii de veveriță, nu i se mai fac mari-mari și nu pufnește în ris noaptea în somn.

maria luiza
cristescu

Sacoșa nu-i lipsește niciodată din po-șetă, pungile de plastic le scoate, le le deșartă, le spală, le usucă. Parcă n-are în cap decît o pungă de plastic, împăturită, gata să o umple, pregătită s-o deșarte și s-o refolosească. Of, acum e îngrijorată, îl privește ca pe Vlad cînd încă sugea și făcea febră. Toate forțele ei sînt încordate. Și pen-tru ce? Pentru că el n-are o mină bună, pentru că i s-a întîmplat ja-răși un mic necaz la serviciu, unul dintre acelea care i se întîmplă tot mai des. Caraghios este că a și uitat despre ce anume e vorba. El însuși nu mai știe, unul egal cu altele din care mai pățise, ca toată lumea, legat de trans-portul în comun și de căutarea hranei, poate necazul cu ochioasa aia de fetiș-cană care aștepta de la el ceea ce era normal pe vremuri, pe vremea lui tai-că-su.

— Spune-i tu, Vlad, spune-i lui Tata cum reușești să vezi meciurile pe sta-dion! îl îndeamnă Alina pe fiu.

Ce fericire să ai un stadion de fotbal lîngă bloc! Mama și fiul erau tocmai într-o discuție. Are Alina timp și pen-tru asta, și se poartă cu Vlad ca o ac-triță. Se poartă așa cum îi vede făcînd pe socrul și pe bărbatul ei. Îi imită, se prefacă.

Băiatul lasă creioanele, gumele, a-vioanele și caietele înlinse pe măsufa lui de studiu. E un copil foarte civili-zat. Seamănă cu bunicu-său.

— A, eu o duc foarte bine! începe el povestea.

Tata zîmbește, îl prinde repede în mreje slăbuțul și deșteptul lui taticu. Își aprinde o țigară, stă picior peste picior, scoate rotocoale de fum cu bu-zele rotunjite. De dragul copilului, își lasă, cum se recomandă, grijile în fața ușii.

— Copiii mă invidiază, continuă Vlad. Ei trebuie să intre la meciuri prin gard și, dacă îi prind paznicii, îi fugăresc. Uneori îi și urechează.

— Dar asta e destul de neplăcut, par-ticipă Tata, gînditor, la problemele fiului. Trebuie să spună și el ceva.

— Pe mine m-a oprit un tovarăș cu șapcă. Am stat noi de vorbă, a văzut că spun pe de rost numele tuturor ju-cătorilor, a fost foarte plăcut impresio-nat că știu atîtea.

Nu e frumos să te lauzi, își amintește Vlad unul dintre preceptele esențiale repetate de bunic, dar... asta e reali-tatea!

Siguranța și clipirea ochilor lui Vlad îi fac pe părinți să ridă. La pîndă, Ali-na prinde momentul, tot cu măruntele ei viclene specifice pungii de plastic, și se repede spre soțul ei să-l sărute. O, nu, e prea mult, e excesiv! S-a agățat și ea de un zimbet scos din datorie și se prefacă exuberantă, precum ar fi, pasămite, și soțul. El e de-a dreptul exasperat. Se trage înapoi ca și cum l-ar fi atins o reptilă, revine asupra gestului controlîndu-se, se scuză, o să-rută. Ochii îi sînt înghețați.

Vlad surprinde nefirescul, Alina e, în sfîrșit, învinsă. De propria ei ne-pricepere.

— Ei, uneori mai trebuie să spu-nem adevărul despre noi. Chiar dacă poate părea o laudă! avansează Tatăl încă o replică la discuția cu fiul.

— Dar, tovarășul acela chiar a fost

impresionat... se înroșește și se billbîie de emoție copilul. Zău...

— Ei, lasă Tata țigara, prea o iei în dramatic! Te porți ca și cum te-aș fi bănuț de minciună.

— Uite, tata, pe cuvîntul meu, jur! se repede Vlad.

— Te-am mai rugat să nu spui „zău”, să nu te juri și să nu-ți dai cu-vîntul de onoare cu ușurință, mai pre-sară Tata puțină pedagogie. Ei, hai, spune odată ce ai de spus!

— Păi... reia Vlad.

Se oprește. Nici „păi” nu are voie. Asta înseamnă ori că n-ai cursivitate, ori că încerci să ciștiți timp de gîndi-re ca să pregătești o minciună.

— De fapt, începe Vlad „cum se cuvîne”, tovarășul ăla este responsabil cu schimbarea tăblițelor care indică scorul. El stă acolo, în cușcă, în spatele celor două găuri... La început în ele a-pare un zero și alt zero... Pe urmă poa' să fie unu la unu, începe să gră-bească ritmul Vlad, poa' să fie 2 la 1 și 3 la 1... Poa' să fie și 3 la 1, 3 la 2, 3 la 3, și acum vine răsturnarea. E 4 la 3, 5 la 3, uraaaa! 6 la 3 și au bătut ai noștri!...

Vlad zbiră trîntit în mijlocul covorului, se rostogolește peste cap de fe-ricire că echipa lui a răsturnat scorul și a învins.

— Gata, gata, îl liniștește Alina pri-vindu-și scurt și pe furiș soțul. Pare că a intrat totuși în atmosfera casei, cu problemele și jocurile ei. În afară de „poa” în loc de „poate”, ai povestit bine. De altfel, se mai gîndește ea, la un meci de fotbal poți vorbi și așa, mai în glumă.

— Bravo, spune serios Tata. Nu mi-ai spus totuși ce anume trebuie să faci la locul tău de muncă.

— Păi asta, se liniștește Vlad și reia tonul civilizat al bunicului și al tatălui. Tovarășul a făcut cu mine un tîrg. Eu să stau în cușca scorului, să schimb tă-blițele, iar ca salariu, am voie să intru pe stadion, pe poartă, fără bani. Copiii sînt invidioși...

— Ai făcut o treabă bună! îi laudă Alina.

— Da, ridică umerii răsfățat și bosum-flat Vlad, ca și cum nu a fost lăudat destul. Numai că eu nu văd meciul...

— Stai, stai puțin, stinge Tata țigara. O stinge pe jumătate nefumată, o zdro-bește în scrumieră și împărășie pe masă tutunul galben. Cum adică?

— Păi, greșește iarăși Vlad, dar se vede că azi e o zi în care poate greși de mai multe ori, cușca e complet închisă și pe ferestruici e scorul. Ori 0 la 0, ori 5 la 1, eu tot nu văd nimic. Stau și eu acolo, e întuneric, e bine, imită el un ton bătrînesc.

Tata își aprinde altă țigară. Privirile lui nu-i spun nimic bun Alinei. Vlad clatină din cap a pagubă teatrală.

— Și ăla, tovarășul ăla, ce face dacă te-a angajat pe tine cu salariul ăsta?

— A, ride copilul, cam urîțel, cu din-ții strîmbi. El stă în circiumă și bea. Toată lumea știe că e un bețiv.

Tata stinge a doua țigară. O rupe și o frămîntă în scrumieră. Își privește fiul, iar fiul îl privește pe el. Și se sperie, căci toate greșelile pe care și le-a în-găduit azi vor fi plătite imediat.

— Și eu care credeam că ai minte! se ridică tatăl, amenințător, furios. Ca să capeți dreptul de a intra legal pe stadion, prestezi un serviciu, nu? Toți copiii văd meciul în afară de tine pe care te-a prostit escrocul și bețivul ăla, nu?

Tatăl îl apucase pe copil de ceafă și îl zgudua.

Alina sare de-a dreptul speriată. Așa ceva nu s-a mai întîmplat. Tocmai Tata, care îi interzice să atingă măcar po-ponetul copilului, o ființă liberă!

— Tata, încetează! șoptește.

— Să încetz? o privește cu dispreț. Prostule! i se adresează fiului și îi pocnește prima palmă peste obraz. Prostule, îl mai lovește o dată. Vrei să ajungi ca mine, cap de dolevac? Tu intri pe poartă în stadion și ăsta e sa-lariul tău, maimuță? Precis te-a lăudat bunică-tu pentru cită inteligență ai!

— Încetează! strigă Alina. Bărbatul ei și-a ieșit din sărite, lovește copilul, care își apără fața cu brațele.

— Încetează! îl prinde de o mină.

Se trezește împinsă pînă în fotoliul care o primește în brațele sale. Oricum, Tata nu mai lovește. Copilul a rămas cu brațele înfășurate în jurul capului. Nici nu îndrăznește să se miște.

— Ascultă la mine! scrișnește Tata pe un ton jos, încet, abia auzit. Ascul-tă la mine și să nu uiți asta niciodată: Să intri prin gard, pe furiș, fără bani, ai înțeles? Să intri pe oriunde, dar să vezi meciul. Ai înțeles?

Copilul se îndoiește din mijloc. Ră-mine tot așa, cu brațele răsucite ca două vrejuri în jurul capului, dar spu-ne că a înțeles și promite că așa va face.

FRIC

a tunci cînd a vorbit cu Aaron Juda Hartman, rabinul din Spania, cel care posedă diplome din Paris și Tripoli, venit în Peloponez pentru a se îngriji de sărmanele lui neamuri dar și pentru a se ocupa, nestingherit de nimeni, într-o cameră prăfuită și încinsă de soarele peninsulei, de Kellipot, lumile de înveliș ale micilor demoni meschini ce ne dau țircoale și ne ațită trupul și mintea, spun, atît Fric cît și Aaron Juda Hartman au căzut de acord că tot ce se va întîmpla în acest capitol ține de domeniul miraculosului și că, dacă cineva ar scrie despre tot ce a fost, ar trebui să-l numească, fără nici-un fel de discuție: **Lucrarea Creației**: dar și, a spus Aaron Juda Hartman, rabin, șohet, moel și hazan totodată, dar și mai mult, cercetătorul lumilor **Kellipot**:

„La dreapta, la stînga și sub aceste trei lumi inferioare se întinde un tărîm cunoscut sub numele de Kellipot, sau Lumile de înveliș. Acesta constituie un fenomen creat de forțe și forme care se găsesc în afara echilibrului, care nu mai au un control conștient sau o funcție constructivă în univers. Kabbaliștii le conferă identitatea simbolică de demoni și arhidemoni, simetrică cu nivelul ingerilor în Yezirah și al arhanghelilor în Beriah”, dar și, dincolo de **Lucrarea Creației, Cartea splendorii, un Zohar** pe măsura a tot ce s-a întîmplat, rinjind și zicînd: „Si a văzut Dumnezeu că lumina este bună și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric”.

Și-a mișcat brațele rabinice și de pe un deget i s-a desprins un solz de pește care a plutit prin aer, aha! : fiindcă Aaron Juda Hartman se ocupa și cu disecția peștilor, asistat de Fric și de Marion de L'Orme, peștii îi cumpăra Fric, cel mai bogat dintre ei, citeodată Marion, iar bieții pești foloseau la ilustrarea **scării ființelor** și și și

Săra mincau peștii și vorbeau pînă se făcea iar dimineată și poate că beau vin. Cînd răsărea soarele plecau în Piață unde pe zidul de sud al palatului prevederului erau afișate ultimele decrete, ei le citeau, dinspre Coroni soarele se lăța spre ei, erau carevasăzică prin iunie, turcii urmau deja „drumul : Demotica, Cavala, Seres, Doiran, Salonnic, Olimp, Larissa, Teba, Megara, sînd pe 13 iunie la Corint cu o armată de 110364 oameni” aha :

Și după ce citeau ultimul decret coborau agale și cu soarele în ochi spre fîntina numită Dejanira unde, cu părul în flăcări și privind nestînjinit la soldații care păzeau fîntina, ei îi dădeau ei apă, glumeau cu ea încălcînd regulamentul, îi aștepta Orjen, cea care acum are 12 ani și fustă scurtă : Fric o săruta pe frunte și părul lui negru se amesteca cu părul ei roșu, soldații priveau grupul format și nu se hotărâu să-i imprăștie : cu puteri nebănuite Aaron Juda Hartman făcea ca fîntina aproape secată să se reverse peste pietrele prăfuite ale piațetei și rinjind spunea :

— Dumnezeu a făcut apa, voi o păziți ! soldații trăgeau în aer și tot atunci bisericile începeau să-și bălăbăne clopotele :

Fric spunea :

— S-a făcut ora ! și împreună cu Marion și cu Orjen plecau spre cine știe unde.

Aaron Juda Hartman rămînea singur în noroi și în soare, spunea :

— Iată, grecii vă privesc !

Fîntina se umfla atunci și mai tare, undele ei reci se făceau un pîriu șcurgîndu-se către gurile însetate ale locuitorilor cetății, cei cu fîntina păzită, ei se grăbeau să-și umple ciuberele cu apă și să-l binecuvînteze pe Aaron. Ei nu-l iubeau pe Aaron Juda Hartman, dar fără să-i pese de aceasta, el spunea : — „Domnește în mijlocul dușmanilor tăi !”

rîdea nestingherit, oprea apa, apoi se ducea spre circiuma lui Evemon Notarades, căpitan de Corint, unul chior și crăcănăt :

— Te-ai înhăitat cu Fric, călugărul armean și nu numai atît, și cu curva lui, Marion de L'Orme. Ca și cum noi n-am ști cine e Marion.

— Mai e și Orjen ! spunea Aaron Juda Hartman.

— Vrăjitoarea aia mică cu părul roșu, spunea Căpitanul de Corint, aducea vin, vinul era din Monamvasia.

Apoi aduce pești fripți :

— Aia au plecat, călugării vreau să zică, de ce nu a plecat și Fric ?

— Nu știu, poate că a plecat și nu știm noi,

circiuma era goală fiindcă oficial era închisă de două săptămîni și mai bine. Soarele era acum deasupra caselor albe și mute și ușor transparente în lumina lui. Foșnetul mării nu se mai auzea deloc și puteai să-ți închipui că amiaza a poposit peste cetate.

Dar, atunci cînd s-au cunoscut, spre seară, în cămăruța lui Aaron, Fric a continuat să povestească :

„După plecarea lui Mekhitar, a doua zi poate, am coborît printre stînci pînă la malul mării și, după ce mi-am spălat picioarele în apa ei limpede, apoi trupul, m-am întins pe spate și am privit cerul gol”.

Fric s-a sinucis a doua zi după plecarea călugărului mekhitarieni și de abia a treia zi de la întîmplare l-a găsit Orjen putrezind pe malul apei. A simțit mirosul și apoi l-a văzut.

— Iată un bărbat mort și cu mațele atîrnîndu-i din burtă și albindu-le apa rece a mării.

Priapic, Fric murise cu falusul ridicat ca un catarg și bălăbănindu-se în vînt. Ea s-a apropiat și l-a privit și a știut că e mort, pe degetele lui de la picioare se prinseseră melci multicolori, iar mațele pe care le spăla apa erau ciugulite de peștișori-sabie.

— Iată un bărbat mort, dar mai falnic decît alții în situația asta !

Buzele îi erau vinete și limba îi atîrna umflată și roșie peste ele, muștele mici și agere o împungeau lacome, își sugeau hrana.

— Pute și bărbăția lui se bălăbăne în vînt, ea este vie încă și poftitoare de trup subțire și tînăr.

Demetrios are acum cinci ani, el coboară printre coconarii sălbatici și neramzii în floare către malul mării. Soarele e în stînga lui, caprele în dreapta, ele sînt două și el le păzește, ele îl păzesc pe el. Caprele behăie și se bes la ivirea mării, apoi în salturi bruste pornesc către întinderea piezișă din fața lor, orizontul le taie în două, ele sînt două capre pe care un copil, el fluieră și își ferește pulpele de acele neramzilor, o vede pe cea mare, iată, cu picioarele desfăcute, dintre picioarele ei curge un șuvoi fierbinte, repede intrînd în nisip, aha, ea este, Demetrios o știe pe Orjen, lîngă ea mai este încă ceva, privește dîra subțire dintre picioarele ei, îi vine poftă și lui : el se pișe pe curul unei capre, ea, capra se împinge cu fundul spre orizont, el, orizontul se dilată puțin luînd forma unui fund de capră. Marea se oprește din legănat, o vreme, scurtă.

— Cine e ăsta ? întrebă Demetrios, micul păstor, caprele amușină pe lîngă cadavru lui Fric, behăie și se căcărează :

— Nu știu ! spune Orjen, privește în gol.

Părul lui Fric este împletit cu alge și din cînd în cînd cite un val îi spală creștetul capului, capul lui se bălăbăne într-o parte și alta, îl sperie pe băiat :

Ștefan agopian

— Nu pare mort de tot !

— Nu pare ! spune Orjen, ea privește către falusul falnic și mare.

Demetrios se apropie de cadavru, îl privește o vreme, apoi aplecîndu-se, cu un deget îi ridică o pleoapă :

— Dacă nu e mort, acum ne vede !

O muscă subțire și ageră se așează pe ochiul lui Fric, își înfige trompa în albul lui, suge ceva de acolo.

Caprele se cuibăresc lîngă trupul lui Fric, behăie speriate.

Cei doi copii se zbuguie mai încolo pe plajă, culeg scoici pe care le pun la ureche :

— Ce auzi tu, Demetrios ? întrebă Orjen,

el aude vuietul mării, vuietul este sufletul acestui cadavru căutîndu-și culcuș alături de noi, se zbate și geme, ea vine cu scoica și o pune la urechea lui Fric :

— De ce faci asta, Orjen ?

Ea nu răspunde nimic, privește în gol și dincolo, acolo unde e apa, și din ea se ridică o trombă, un vârtej, ceva.

Caprele behăie iar, muștele se zbat într-un luciul oprit și distinct.

— Mi-e frică, spune băiatul, își freacă prepuțul și tace.

Ea adună mațele lui Fric, le face ghemotoc, le indeasă în burta căscată. Un maț atîrnă mai lung, e plin cu nisip și greoi se leagănă cînd se-arată vreun val.

— Mi-e frică, spune băiatul, dacă nu e mort o să se scoale și-o să ne bată.

Soarele e deasupra capetelor lor, stă acolo căscat ca valva unei meduze, se face într-o vreme albastru. Corăbii se arată în zare.

Orjen ia mațul cel greu, îl indeasă în. Îndeasă acolo, încercînd să cuprîndă

între gurile burții cele ce sînt, mațele alburii care colcăie în mîinile ei, ele se răsfilă prin aer și hoitul lui Fric duhnește a ceea ce este, e greu să măi știi cum va fi după aceea sau mîine.

— O să-l cos și el se va face la fel cum a fost înainte, spune Orjen, își ridică privirea.

Fric se va face așa cum a fost : un călugăr armean cu privirea golită de lume,

— Mi-e frică, spune băiatul, privește fetica, picioarele ei desfăcute călărînd pe pieptul păsor al lui Fric, i se zbat pleoapele și, și mai mult decît asta, își biție puța și bucle vineți de frică.

Ea se ridică și crăcănătă, soarele îi cade de pe creștet sub tălpile ei goale și crețe. Caprele behăie și aleargă luînd lumina în coarne. Fric este mort, el zace și pute și ziua de vîneri roade din trupul lui adormit.

Orjen, după cum am văzut, asistată de două capre și de băiețelul Demetrios i-a vîrit mațele la loc lui Fric în burtă și a doua zi, așa cum a spus, a venit cu un ac și cu ață și i-a cusut burta în care mațele chefăiau. Fric n-a vorbit și nu s-a clintit din locul în care murise. Călcîiele lui roase de pești și de apă lăsausă se vadă oasele galbene și veșnice care sîntem. Și totuși, atunci cînd i-a acoperit privirea cu degetele ei subțiri și roz, coborîndu-i pleoapele scofilcite peste albul ochilor, el a căscat gura și din plămîinii lui a ieșit un horcăit de om mort demult care spune :

— Mulțumesc, Orjen !

Soarele era acoperit de nori subțiri și mișcători. Pe urmă soarele s-a ivit o vreme, nu multă, încălzîndu-i, Orjen nu s-a speriat și nu s-a gîndit la ce face, a mîngîiat fruntea bărbatului mort, ea era rece și foarte îndepărtată, i-a aranjat părul, apoi s-a pus cu fundul în nisip alături de el :

— O, Fric, tu trebuie să învii și să cari lumea aceasta în spatele tău, spuse fetița Orjen, cea cu bucle acum în nisipul călduț și privind marea cu corăbii înfipte în ea.

Trupul lui Fric puțea și mai tare, atrăgea pescărușii cei lacomi. Orjen luă o creangă și o înfipse la căpătîiul lui sperînd pescărușii, ei se înălțară plînd cu ciocurile îndesate în piept.

Orjen se scoală, părul ei strălucește acum în aerul limpede, pare o flacăra roșie ce se îndreaptă spre dealul pe care, mărăcini și roșcovi sălbatici, neramzi și mersini cresc laolaltă. Mîinii miros a femei proaspăt spălate, ea se afundă în ei, caută tufele dese cu spini, le smulge din pămîntul pietros, palmele ei singerează și suferă, ea își suflă în palme, coboară. Acoperă trupul lui Fric cu mărăcinii prin care bîzîie albine spre florile mov și destule. Sub mărăcini și duhnînd, Fric își doarme somnul de veci, apa sărată îi spală călcîiele, crabii îi ciugulesc tălpile putrede, ziua de simbăta se încolăcește pe, roade din trupul lui adormit.

De pe deal coboară acum caprele cu băiatul Demetrios, el își flutură puța în vînt ; simte mirosul care acoperă mirosul mării, mirosul algelor putrezînd în mormane unde garzi își zbat picioarele și o scoică agonizează alene. Cercetează hoitul lui Fric de sub mărăcini, burta lui cusută și gri-vineție, umflată și legănîndu-se ba într-o parte, ba în cealaltă a lumii. Caprele se trîntesc în nisip, privesc marea cu pupilele lor ca un tăiș de cuțit și rinjesc și behăie înspre valuri. Nisipul le încinge spre uger, ele adorm cu marea înfiptă în coarne.

— Să nu spui la nimeni ce e aici, spune Orjen, tace.

— Ba o să spun, spune băiatul Demetrios, și tu n-o să mai vii la biserică, ba chiar o să te strîngă de gît.

— De gît o să te strîng eu, spune Orjen, se apropie.

Băiatul se dă înapoi, se împiedică de un morman de alge, cade cu fundul în ele, marea îi clipește în fund, părul ei roșu îl sperie și unghiile ei înfipte în aer. Ea se pune cu fundul alături de el, apa clipește și în fundul ei :

— Te rog să nu spui nimic și mîine cînd o să cînt la biserică o să mă gîndesc la tine și o să-ți dau toți colacii Mariei Dragases și vinul.

— Bine, spune băiatul, cerul s-a răsturnat către mare, soarele îl trage acolo, colacii Mariei Dragases sînt buni.

Stau și privesc către Fric. Duminică nimeni nu va veni la el, soarele se afundă alene în mare.

Precizare. Interviu cu prozatorul Mihai Sin, publicat în nr. 1 al revistei noastre, a fost acordat în 1988 revistei „Familia” și interzis de cenzura fostului Consiliu al Culturii.

Eugen Ionescu despre «Însemnări zilnice» de Titu Maiorescu

Un jurnal, un document, îmi pare mai mult interesant, mai expresiv decât o operă de artă care nu este decât un document ornat sau un document scos în afara de viață. De asemenea, când jurnalul aparține unei mari personalități publice, revelațiile vieții sale adevărate sînt azi mai expresive, mai semnificative decât personalitatea sa publică și mascată. Iar istoria unei idei sau istoria unei personalități mult mai substanțială, mai vie, mai instructivă decât ideea însăși, devenită statică, și decât o personalitate definitiv înghețată.

Iată de ce, preferăm operelor încheiate, explicarea lor, mersul nesigur al formării lor. Omul văzut în lume nu este niciodată cel adevărat. Cine-ar fi crezut, de pildă, că seninul, olimpiantul Titu Maiorescu era un biet om chinuit, ros de ambiții culturale, de tristețea de a fi singur, de nevoia neîmplinită de a fi iubit, de a se bucura, că era obsedat de ideea sinuciderii? Omul așa zis „realizat” nu este decât un om care ascunde unele lucruri din el (adesea cele esențiale) ca să prezinte lumii doar cele care-i convin, cele pe care lumea le acceptă și le apreciază, în anumite momente, ca „Valori”.

Din aceste **Însemnări zilnice** — partea cea mai interesantă, — aceea ni-l revelează pe Maiorescu și adevărata sa configurație spirituală, — se oprește în iulie 1859.

De la 1859 pînă în 1866 jurnalul este întrerupt — și de aici încolo, Titu Maiorescu fiind „format”, interesul jurnalului este mult mai scăzut, în afară de

momentele în care își mărturisește durerile și tristețile.

Celelalte însemnări, privind faptele, proiectele, întâmplările politice fericite sau nefericite, nu prezintă decât o însemnătate ca să zicem așa, exterioară.

Cînd Titu Maiorescu (de la 15 mai) începe să capete conștiința de sine, această conștiință de sine este culturală. Rar să se vadă la un adolescent așa de limpede precizată vocația. La 16 ani, nu are decât preocupări culturale, băgați de seamă nu în intelectuale, ci numai culturale. El nu își pune prea multe probleme. El caută în primul rînd să asimileze cît mai multe cunoștințe: merge la toate teatrele, își propune să cunoască citeva limbi, își propune să fie primul în clasă. Abia își lasă citeva ore de răgaz pentru a dormi. Nu mi-am închipuit ca un școlar, un adolescent, să trăiască atît de mult pentru școală, fără dorința de a evada din ea. Nu simte nici un fel de nevoie de libertate, de aer. Nu suferă pentru că, uneori, nu a luat nota cea mai bună din clasă, pentru că profesorul nu-l prețuia așa cum se cuvine. Muncește și în afară de școală și plănuiește să traducă gramatici grecești și să scrie articole despre educație. Datorită acestei rîvne care este excepțional de dinamică și de turmentată, ajunge să fie cel dintîi în clasă și cel mai remarcabil elev al Academiei Tereziane din Viena. Dar, băgați de seamă, nu este cel mai remarcabil adolescent, cel mai remarcabil talent, personalitatea în formare cea mai interesantă ci numai cel mai bun elev, cel mai silitor școlar. Lucrul acesta îmi pare inuman la culme.

Această muncă nu pare, cum am mai spus, să aibă un scop dezinteresat, de cunoaștere; tinărul Maiorescu nu are, ca toți adolescenții de elită, preocupări metafizice, — nu vrea să cunoască Adevărul, nu vrea să știe tot, vrea numai să devină un om mare, prin cultură.

Vreo două-trei crize religioase sînt repede uitate; faptul că nu crede, că nu poate să creadă în Dumnezeu, că nu are destulă fervoare pentru aceasta nu e un lucru de care să nu se resemneze foarte ușor. Tîrziu, feroarea lui este exclusiv culturală, și tot sensul vieții lui este cuprins în realizarea, în satisfacerea ambițiilor sale culturale. Titu Maiorescu este, așadar, un ins cu desăvîrșire spiritual și nemetafizic. Lipsa de educație religioasă este de vină și, desigur, progresul științelor din secolul XIX.

Acest gol, această singurătate desăvîrșită, această separare a sa de Dumnezeu, de lume, de camarazi, — o va simți întotdeauna și îl va face nefericit. Căci această muncă, această ambiție obositoare și perpetuu încordată nu este decât desertăciune, sterilitate, fals sens de viață și adesea simte lipsa ei de substanță.

Gîndul sinuciderii îl are la 16 ani, îi revine la 35 și nimic nu îl oprește de a muri decât, în adolescență, faptul că nu însemnează nimic în istorie, în cultură și, mai tîrziu, obligațiile sale familiale. Cînd va fi satisfăcut erotic, cînd va deveni un om mare, un șef dacă nu de școală filozofică dar de mare direcție culturală, — cînd va fi fost și ministru și profesor universitar, nu va putea să simtă, în dezolarea ei,

în toată lipsa ei de substanțialitate, decât deșertăciunea victoriei: „dorul după fericire mă chinuiește ca o idee fixă... În fundul sufletului, mi-e groază de existența mea zilnică” (Decembrie 1877) sau (în 1876):

„1856, 1866, 1876, — douăzeci de ani petrecuți cu conștiința de sine. Eu îmi par mie însu-mi ca un fruct copt gata să cadă. Ce-mi mai poate oferi nou viața? Cunoșc femeia, știu ce însemnează iubire și căsătorie, cunosc prietenia, m-am urcat pînă la culmea ambiției și am simțit arta. Am fost profesor și scriitor, ce mai poate veni încă? Cine a agonisit în sine indiferența morții, a-ncheiat socotelile cu viața... C'est une misère !!”

De cînd era adolescent, în timpul liber pe care agonisirea frenetică de erudiție i-l lăsa, lipsa de dragoste, de prietenul ideal îl chinuia, îl dispera pe Maiorescu, ca resimțirea unui gol de substanță.

Avea nenorocul să fie antipatizat, așa cum sînt antipatizați, pentru inumanitatea lor, toți premianții și „toci-larii”.

Iar pe cel cîțiva rari prieteni ai săi — nu știa să-i rețină. Dragostea pe care o avea pentru ei era, și ea, culturală: căuta să-i invete carte.

Totusi, ceea ce este simpatic, ceea ce este uman dureros în Maiorescu este acea dragoste pe care, spirit necomunicativ, nu știa s-o exprime, pentru prietenii săi Kutschera și, mai ales, Welsensheimbdin care a construit o figură de adolescent dăruit și grațios. Mai tîrziu, nefericirile sale familiale, dragostea sa neîngăduită pentru Mite complica ființa interioară a lui Titu Maiorescu, care în răcirea sa spirituală progresivă (pe care de atîtea ori o remarcă cu luciditate) are neașteptate reacțiuni de ardere, de pasiuni.

În orice caz, ceea ce trebuie reținut din tot jurnalul lui Titu Maiorescu e faptul că era un om adînc nefericit. Nu devenirea sa culturală, nici inteligența sa critică constituiesc valoarea sa spirituală ci această dramatică nefericire care-l însoțește, ca o a doua conștiință chinuitoare, victoriile.

(Faci, an XVIII, 1937 nr. 1 816, p. 1)

Casa din strada Mercur 1 (Sediul Junimii bucureștene)

Una dintre casele legendare pentru lumea scrisului bucureștean, în ultimele două decenii ale veacului trecut și aproape două din cel în care ne aflăm încă, a fost aceea din strada Mercur nr. 1. Casa a fost cumpărată de Titu Maiorescu în 1878 și s-a mutat în ea în decembrie din acel an. A rămas vestită nu numai datorită prestigiului marelui critic ci și faptului că aici, din toamna lui 1879, au fost redate ședințele literare ale Junimii bucureștene, întemeiate de Maiorescu cu doi ani înainte. Și, cum se știe, datorită criticului, Junimea bucureșteană devenise mult mai importantă, acum, decât matca rămasă la Iași. Prin mutarea criticului în capitală, treptat, centrul de greutate al Junimii se mută la București. La ședințele Junimii din strada Mercur participau Eminescu (care, din octombrie-noiembrie 1877, devenise redactor la bucureșteanul conservator **Timpu**), Slavici (acum coleg de redacție cu Eminescu), Caragiale (devenit junimist din 1878), cîțiva aderenți bucureșteni noi recrutați (Dimitrie Laurian, Ștefan C. Mihăilescu, I.A. Zizin-Cantacuzino, traducătorul lui Schopenhauer în franțuzește, Mite Kremnitz, Ana Rosetti, viitoarea soție a lui Maiorescu), ieșenii în trecere prin capitală, Ion Creangă, N. Gane, Jacques Negruzzi și mulți alții. Aici, în această casă, și-a citit Caragiale toate piesele de teatru (inclusiv **Năpasta**), Slavici citeva dintre marile nuvele (inclusiv **Moara cu noroc**), Creangă, venit în citeva rînduri aici, a trimis spre a-i fi citite **Amintiri din copilărie**, Duiliu Zamfirescu, poezii, nuvele și unele dintre romane. Oaspeții au ascultat lectura articolelor maioreșciene **În contra neologismelor**, **Literatura română și străinătatea**, **Poezii și critici**, **Comediile lui Caragiale**. Dar, înainte de toate, aici a ascultat, mult emoționat, Junimea bucureșteană, lectura ultimelor două dintre **Scrisorile eminesciene**, **Lucașfărul** și nu puține dintre poeziile lirice.

Desigur, reuniunile Junimii bucureștene din strada Mercur nu mai aveau farmecul boem și tot acel ritual din perioada ei ieșeană, de început, non-conformistă și iconoclastă. Acum, aici,

reuniunile au căpătat, ce-l drept, un nepotrivit aer solemn, de serate literare la care venea „lumea bună” (cea politică îndeosebi), și — un adevărat șoc pentru junimiștii din prima generație — erau admise și doamnele. Solemnitatea era adesea greoaie, puțini se simțeau în largul lor, atmosfera era și simandicoasă și, adesea, glacială iar cînd cineva (cum a făcut în citeva rînduri Caragiale) era ironic, mai slobod la gură sau încălca protocolul gazda se simțea ofensată, retrăgîndu-i bunăvoința. Și cu toate acestea, Junimea, chiar dacă își schimbase simțitor fizionomia, continua să fie, datorită reuniunilor din casa lui Maiorescu, cea mai importantă societate literară românească. Aici, și prin **Convorbiri literare**, se selectau și consacrau valori, ținîndu-se nestînsă flacăra literaturii adevărate. De prin 1880—1885 importanța națională a Junimii e recunoscută și de marii ei adversari iar aceștia (Hasdeu, G. Bariț, Al Roman, Iosif Vulcan, etc.) încep să frecventeze reuniunile din strada Mercur nr. 1. Tot aici aveau să vină, pentru a-și aureola consacrară, nu numai Delavrancea, Vlahuță sau Coșbuc dar, prin 1905—1906, noii mari scriitori Sadoveanu și Goga. În sfîrșit, tot în salonul literar al acestei legendare case îi va invita Maiorescu pe tinerii de el selectați dintre studenții săi, care, din 1893, vor prelua din mîinile obosite ale lui Iacob Negruzzi, conducerea și destinația **Convorbirilor literare**. Acești tineri norocoși au fost atenți studiați de marele critic și profesor timp de doi-trei ani, fiind invitați să citească producțiile lor la ședințele Junimii organizîndu-li-se și ședințe săptămînale speciale. Iar acești tineri, care apoi au apărut și continuat spiritul Junimii au devenit mari personalități culturale. Ei se numesc P.P. Negulescu, Simion Mehedinți, C. Rădulescu-Motru, Mihail Dragomirescu, I. Al. Rădulescu-Egoșanu, Pompiliu Eliade, Al. Philippide. Casa aceasta, care fusese frecventată de tot ceea ce avea mai distins literatură și cultura românească, nu era, cum s-ar putea crede, vreun palat impunător și somptuos. De fapt, era o casă destul de modestă, situată în plin centrul orașului. Era situată undeva, prin spatele Ateneului, pe strada care azi se numește pictor Verona (peste drum de clădirea, unde funcționează, azi, Asociația Scriitorilor din București și redacția revistei **Viața românească**) în prelungirea magazinului Eva și a

centralei Oficiului Național de Turism Carpați. Strada nu era mare, dar liniștită și cu case solide, locuite de persoane importante (peste drum de casa lui Maiorescu se afla aceea a lui Dimitrie A. Sturdza, devenit, din 1891, șeful Partidului Liberal și de mai multe ori prim ministru). Casa lui Maiorescu era alcătuită dintr-un mare salon (aici aveau loc ședințele Junimii), două saloane (pentru fiecare dintre soții Maiorescu, un birou al criticului, alte două camere mai mari (botezate, „sala pompeiană” și, respectiv „sala busturilor”), un dormitor, un iatac și dependințe în curte. De abia spre 1900 își va reamăna casa, cumpărînd din străinătate și mobilier nou. În spatele casei era o frumoasă terasă (unde vara și toamna soții luau, uneori, dimineața, micul dejun) și o bine aranjată grădină în curtea spațioasă. Era o casă incontestabil confortabilă, fără nimic căutat luxos, fără pinze celebre pe pereți sau sculpturi. Totul era aici simplu, funcțional și necăutat, exprimînd bine firea practică a chivernisistului care era Maiorescu. Dar cînd comoditatea o cerea nu pregea să-și utilizeze casa cu ceea ce era modern și util. Astfel, casa lui Maiorescu din strada Mercur 1 va fi printre primele din București în care s-a introdus iluminatul electric, soneria, telefonul.

În această casă, devenită simbol, a locuit criticul timp de 36 de ani. Pentru că în octombrie 1914, după moartea soției sale Ana, vinde casa unei doamne Constantinescu, pentru fiul ei Alexandru. Și o vinde cu mobilă cu tot. La 26 octombrie 1914 a petrecut cea din urmă noapte în casa lui („tristă — notase în jurnal — ultima seară din casa din strada Mercur”), după care, a doua zi, a părăsit-o pentru a se muta într-un apartament în clădirea unei nevoate. Fără duhul stăpînului ei casa devine, numai aparent, una oarecare. Legenda s-a păstrat și relicva glorioasă stătea dreaptă și la locul ei. Am mai apucat această casă. Prin anii

cincizeci aici funcționa — tristă ironie! — o instituție politică (era sediul raionului U.T.M. I. V. Stalin) și o fercventasem adeseori (odată cu N. Iabîș). Îi știam distribuția camerelor dintr-o bibliografie corpolentă pe care o citeam atunci de zor, pregătindu-mă să scriu o carte despre junimism. Noul proprietar (au fost și alții?) nu-i modificase structura, chiar dacă deasupra camerei care fusese biblioteca marelui critic nu am mai găsit deviza bătrînului cronicar „biruit-a gîndul”. (Aici funcționa „secția evidentă” și o grilă metalică păzea „documentele”). În rest, casa era ca înainte de 1914 și, în citeva rînduri, am participat — emoționant la niște ședințe una împreună cu Romulus Vulpescu — care au avut loc în fostul salon, unde se intrunise, pe vremuri, Junimea. Cîțiva tineri scriitori și intelectuali ne-am rugat stăruitor, pe lângă liderii de acum ai vestitei case devenită sediu politic, să se îngrijească de ea. Am găsit, la unul dintre ei, înțelegere. Doar grădina era ruinată și terasa avariată. Dar restul casei se păstrase intact. Din păcate, în vara lui 1961, casa (odată cu fostul muzeu Simu) a fost demolată din dispoziția stupidă a oficialității, avizată de un arhitect șef. (Acesta, întrebant, mai tîrziu, de Dan Hăulică de ce a acceptat această decizie, ar fi răspuns — stupefiant — că acea clădire i se păruse prea mică pentru importanța, mare, a lui Maiorescu). Și, după ce nu mai exista casa, se demonstrase că actualul prăpădrii ei fusese inutil. O vreme, acolo, fusese un teren viran și, pe o latură, stătea rușinat un bățator de covoare. Acum e un parculeț pentru joaca, nevinovată, a celor mici. De ar fi fost conservată, (și putea fi!) aici s-ar fi putut deschide o casă memorială, asemenea celei „case Pogor” (și el amfitrion al Junimii) de la Iași. N-a fost să fie.

De cite ori (adeseori) pașii mă poartă prin acele locuri, gîndul mă duce spre Junimea, Maiorescu și vestita casă din strada Mercur nr. 1. Toate sînt astăzi amintiri scumpe în panteonul imaginat al literelor române moderne. Iar fără amintiri (unii le numesc — ciudat — istorie) nu putem trăi. Prin ele supraviețuim. Nu noi, biete ființe trecătoare, cît cultura prin cei care o făuresc în umilință, cutezanță și mare nădejde în viitor.

Z. Ornea

(Articol scris în 1987 și respins de cenzura fostului C.C.E.S., care interzicea — s-a spus — evocarea caselor memoriale! Dar casa lui Maiorescu, din strada Mercur 1, nici nu apucase să fie — cum i se cuvenea — o casă memorială! Cum se știe însă, atunci era imposibilă orice convorbire rezonabilă cu „forurile de aviz”. Dictau, fără drept la apel, interdicții).

Bolnavul încercuit

— text pentru teatru —

horia gârbea

PERSOANELE

- El
- Ea

LOCUL ȘI TIMPUL : în locuința lor, oricând

EL : Ah, ce durere ! Mi-am sfîșiat mâțele nu alta ! Mor... Nu mai pot îndura. Da, amice Bartolomeo, s-a cam zis cu tine !

EA : Prostii ! În primul rînd nu te cheamă Bartolomeo.

EL : Știu. Dar mă simt atît de rău, încît parcă nu m-a chemat toată viața altfel decît Bartolomeo. Sint curățat, ce mai ! Oprește muzica aia. Sufăr mult, fiica mea...

EA : De unde pînă unde, fiica ta ?

EL : Rencagă-mă, reneagă-mă Estera. De ce nu ? Nici nu merit altceva acum, cînd te voi părăsi definitiv.

EA : Ce aiureală ! Intîi că nu mă cheamă Estera și apoi nu-s fiică-ta, cabotinule.

EL : Bine, Marion, nu ești ! Fie cum zici, nu am putere să mă-mpotrivesc. Numai oprește odată muzica aia !

EA : Am oprit-o !

EL : N-ai oprit-o ! Nu mă mai contrazice în felul ăsta nesuferit. N-ai oprit-o ! N-ai avea niciodată decența să nu mă torturezi. Mai ales acum, după ce m-ai otrăvit !

EA : Eu pe tine ?

EL : Tu, Hermiona ! Tu, cu plăcînta aia a ta de coacăze. Degeaba vrei să-nlături bănuiala.

EA : N-am mai făcut de luni de zile plăcîntă de coacăze.

EL : Da, vrei să spui că te-ai abținut o vreme de la planurile tale criminale. Mă-ntreb de ce, Brunhilda. Ce să te fi oprit ?

EA : Termină ! N-am făcut plăcîntă de coacăze. Și cînd fac, tu tot nu guști.

EL : Păi e firesc să-mi apăr pielea ! Ce-ai vrea tu, Esmeralda ? Să mă sinucid ca să-ți dau satisfacție ? Să mă îndop cu șoricioaică pentru ca tu să-ți satisfaci caprițiul de a mă vedea agonizînd ? Hai ?

EA : Of, doamne ! N-ai mîncat din mîinile mele decît plăcîntă de vișine. Știi bine !

EL : Așa o fi. Dar mîinile tale, Brighita, sînt în stare să prefacă fiecare vișină într-o coacăză. Asta e... da... ultimele clipe... Să-mi faci una ca asta după treizeci de ani de căsnicie !

EA : Sintem căsătoriți doar de un an...

EL : Mi-au părut secole. Milenii, Clotilda !

EA : N-ai nici pe dracu. Și dacă vrei să-ți amintești, nu mă cheamă Clotilda.

EL : Nu, nu te cheamă așa, dar după cum te porți te-ai putea numi și Ursula, și Hepzibah, arătate ! Oprește așadar muzica.

EA : E oprită, omule !

EL : Mda... oprită... și aici se va opri în curînd ceva... definitiv ! Adio, Gertruda !

EA : Ești sănătos tun și nu mă numesc Gertruda.

EL : Sigur ! Dar chiar de m-ai vedea subcombind la picioarele tale, n-ai fi în stare să admieți o singură clipă de dragul meu, că nu te cheamă cum te cheamă. O vorbă să scot și gata : nu ești, nu sînt, nu vreau. Ah, și coacăzele alea ! Parc-au fost murate în acid sulfuric. Tu chiar nu ai conștiință, Dolcera ?

EA : Dolcera ? Eu ?

EL : Tu. Nu poți avea alt nume cînd stai și-mi privești chinul cu ochii ăia verzi, de iazmă !

EA : Dar n-am ochii verzi.

EL : Măcar atîta consolare ! Nu-l ai. Dar chiar de i-ai avea n-ar curge din ei o lacrimă pentru bietul Hans.

EA : Care Hans ?

EL : Nici unul, vezi-bine ! Nu va mai exista curînd nici un Hans. Ba și Tomaso al tău se va duce îndată. Acuși-acuși ! Fii așadar fericită ! Fericită, Joanna ! Fericită...

EA : Termină cu tot ciroul ăsta. Eu nu sint Joanna.

EL : Cea mai bună soluție ! Nu ești ! Ești o străină ! Și atunci de ce l-ai plînge pe Hector ? Puțină suferință, puțină zburcolire și gata cu el.

EA : De ce spui că te cheamă Hector ?

EL : Pentru că atunci cînd vine ăla o să se-ntrebe : „cine se vaită aici ? Hector ?”. Și poate că din greșeală să-l înhațe pe el iar eu să scap. Ai priceput ?

EA : Bine, dar n-ai absolut nimic !

EL : Nimic ? Așa crezi tu, Concetta !

EA : M-am săturat de porecele astea și de fasoanele tale !

EL : Da ? Ei bine atunci ascultă-mă, Ni-nușka ! Singele meu nevinovat, diluat de otrăvă, să cadă asupra ta, să nu te spele nici valurile mării și cînd vei mai face plăcîntă cu coacăze să-ți se așeze în gînd umbra mea, și-n gît fie-eare inghițitură !

EA : Ce te mai prostesti ! Om în toată firea !

■ Talent polyvalent și inteligență ascuțită, scriînd cu egală motivație poezie, teatru și critică, poate că și proză, Horia Gârbea e la cei 27 de ani ai săi, o certitudine a promoției '90, cu atît mai respectabilă cu cît profesiunea sa de boză e de inginer. Spun profesiune iar nu formație intrucît aceasta din urmă este, la el, în chip vădit una de umanist. Remarcabil în tot ce scrie, mi se pare a avea, totuși, o anume preferință pentru teatru, gen în care a dat pînă acum un număr impresionant de texte a căror valoare literară și originalitate — indubitabile — îl plasează, alături de Matei Vișniec, în fruntea dramaturgilor tineri. Cum dramaturgia nu e, în genere, un gen al tinereții, cel puțin la noi, cum, pe de altă parte, în competiția valorică și chiar statistică a genurilor ea ocupă, oarecum prin tradiție, în peisajul nostru literar, o poziție modestă, mult în urma poeziei, prozei și criticii, insistența tînrului dramaturg ne apare ca binevenită și se cuvine a fi încurajată. Iar dacă se va impune și ca poet ori critic — ceea ce iarăși e probabil — va fi cu atît mai bine.

Laurențiu Ulici

EL : Da, mă prostesc. E atît de ușor să te iluzionezi. Ei, Alfred n-are nimic, se prosteste și el așa, și-odată hic ! Și ramîne Elberta singură ! Singură vei rămîne ! Ah, Mamă !

EA : Nu-s mama ta.

EL : Am zis eu că ești ? Mi-am chemat mama. Ca orice om în ceasul fatal. Știu, știu Karina, ai fi vrut să-mi fii mamă ! Să provoc un incest în familia noastră onorabilă. Dar nu te-am lăsat. Biata mama, neștearsă fie-i a-mintirea. Cum m-a mai sfătuit : „Ia seama pe cine alegi Maxi, nimeni nu mă va putea înlocui !” Ce vorbe înțelepte !

EA : Vezi că maică-ta e bine mersi !

EL : Da, este bine. Ai fi dorit să dispară și totuși a rămas să mă vegheze, Renata.

EA : Hai, potolește-te. Te rog frumos.

EL : Ai haz, Cihița ! Recunosc ! Vrei să-mi împiedici sfîrșitul cu vorbe. Grozavă terapie. Să știi c-o să mă vîndec !

EA : Nu ai nimic.

EL : Nu mai vorbi atît, sînt sîtul de contradicțiile tale absurde. Aici nu au nici un rost. Pentru mine lumea se estompează. La urma urmei poți să zici ce vrei... Nu te mai aud... Mă pierd... Dispar, Hanna...

EA : Nu înțeleg de ce mă strigi Hanna cînd nu mă cheamă Hanna.

EL : Dar cum vrei să te strig ? Mița ? Zița ? Dăscălița ? Te strig și eu ca un om în ora ultimă cînd toate numele i se îngîmădesc pe buze. Cînd nu mai stie...

EA : Vai, cit mă obosești cu aiureala asta. Hai s-o luăm logic. Tu pretinzi că te cheamă Bruno sau nu știi cum...

EL : Taci ! Dă-mi o țigară !

EA : Pofțim.

EL : Ce-oi fi crezînd tu, Valencia, că se aprinde singură ?

EA : Pofțim și foc.

EL : O țigară ! Ultima ! Și un condamnat la moarte are acest drept. De ce mi-o refuzi ? Cum poți să mă refuzi, Candida ? !

EA : Vezi c-o ai în mină.

EL : Vezi c-o ai în mină ! Văd ! Nu pot și eu să mă alint puțin, nu pot și eu să fac apel la sentimentele tale și mă trezesc îndată cu replica tăiată. Mi-ai dat o țigară ! Și ce ? Ce-i cu asta ? Mi-ai dat un imperiu ? Ești lipsită de tandrețe, Zenaida !

EA : Dar ce-ai vrea să fac ? Să mă pun la mîntea ta ?

EL : Să te pui, Gudruna ! Să te pui fără ezitare ! Adică eu vin acasă și încep să mă plîng. Poate că sînt atîns de o boală nemiloasă, poate sînt lovit de niște tilhari... mă sfîrșesc în fața ta cersînd o vorbă blindă. Și tu ce-mi zici ? Nu ești, nu ai, nu-ți fac !

EA : Te vîd în plină putere, de aceea ! !

EL : De unde știi tu, surloară, că sînt în putere sau nu ? Ce-i fi crezînd tu ? Că Franz este un om care se stînge așa, fără demnitate. Eu mă prefac cu ultimele forțe ca să nu-ți singerez inima și tu mă batjocorești, Lizuca, te îndojești că sînt bolnav !

EA : Lizuca ! ?

EL : Da, bolnav... Dă-mi o țigară.

EA : Dacă ești bolnav, nu fuma.

EL : Fă ce ți-am spus, Florența, nu mă scoate din sîrite !

EA : Nu-ți dau nimic !

EL : Sigelinde ! Țigara ! !

EA : Ești bolnav.

EL : Sint defăăr !

EA : Nu delirezi ?

EL : Nici pomeneală, Brenice, n-am nimic.

EA : În sfîrșit ! Uite țigara. Nu ți-e rușine să te porți așa ? Ești un măscărici...

EL : Un măscărici ? Poate... Dar un măscărici bolnav, Zaraza...

EA : Să nu cumva să începi iar ! Ai zis că ești sănătos.

EL : Hai-hai, Verona, de ce te faci că nu pricepi. Nu sint bolnav pe dinăuntru, ci pe dinafară, înțelegi ?

EA : Cum așa ?

EL : Așa bine ! Sint încercuit. Sintem încercuiți, Minerva. Sint că în afara mea este ceva care mă ține prizonier, mă strînge. Ceva de care nu pot scăpa.

EA : Și pentru asta faci pe nebulul ?

EL : Sigur că da ! E cea mai bună tactică, draga mea Genoveva. Cea mai bună ! Cum se iese dintr-o încercuire ?

EA : Habar n-am.

EL : Atunci nu te băga, Teodora, lasă-mă pe mine. Sau cel mult ascultă-mă și apoi urmează-mă. N-ai tu încredere în William al tău ?

EA : Spune ! Cum se iese ?

EL : Pornesti la drum noaptea, deghizat. Te dai bine cu smac pe față. Auzi, înes ? Și începi să te strecoari, un pas. Doi !, încă unul. Și ochii ți ții căscăți să nu te zărească nimeni. Dar deodată faci un zgomot, calci pe o tîni-chea — zdrang ! Atunci sentinela strigă „Stai ! Care ești acolo ? !”. Și tu ce spui ? Ei ? Ce răspunzi atunci, pe loc ?

EA : De unde vrei să știu ?

EL : În raptul capului nu spui cînc ești. Cel mult strigi : „Sint eu, Fernando !”. Și el ce-ți spune ?

EA : Nu știu !

EL : Spune : „Aha, tu ești, Fernando ? M-ai speriat, frățioare”. Și tu îți vezi tiptil de drum. Acum ai priceput ! ?

EA : Din cîte am înțeles, tu ai vrea să m-apuc și eu să bat cîmpii ? Nu asta spui ?

EL : Ba da ! Bate-i, Cristinne ! Fă asta pentru mine. Nu pentru mine. Pentru noi ! Să vezi cum o să trecem de ușor.

EA : Mă rog... Să-ncep acum ?

EL : Cît mai repede, Cecilia, acuși se face ziuă.

EA : Ahile, scumpul meu cumnat ! Oare de ce ți-e atît de rău astă seară ? Nu cumva ai mîncat plăcîntă cu coacăze ? Asta era ? De ce ? De ce nu te-ai ferit, știui că ai stomacul delicat, că să-mîntoasele te pot ucide ! Cum de ai fost atît de imprudent chiar în preziua aniversării. Ce zici e bine ?

EL : Perfect, dă-i înainte !

EA : Sint tristă, Rafael ! Cum am putut să nu am grijă, să las la îndemîna ta o mîncare atît de rea. Trebuia să-mi închipui, sărmanul de tine, că ai să guști și ai să mori.

EL : Nu te osindi, Antigona, probabil așa au spus ursitoarele : să-mi fie coacăzele pricina...

EA : Nu, Mihail Feodorovici, o să te faci bine. O să chem un doctor și te va vindeca el cu siguranță...

EL : Aș, Rixi, trimite-mă mai degrabă după popă !

EA : Vai, cit suferi ! De ce nu pot eu să fiu în locul tău, să simt eu ce simți tu ! Așa ar fi drept !

EL : Vezi ? Încercuirea începe să slăbească. Abia se mai simte. Spune !

EA : Ce să-ți fac eu, Zunis, ce leacuri să-ți aduc, nu mai pot suporta să văd cum te roade sucul de coacăze ?

EL : Nimic, Julieta. Acum e prea tîrziu. Promite-mi însă că n-ai să mă uiți. Da ?

EA : Cum aș putea să te uit, Lorenzo, bunul meu văr ? Ce zici ? Nu-i prea de tot să-ți spun văr ?

EL : Deloc. E chiar mai bine. Cu cît sint mai murdare boarfele, cu atît le scotocesc paznicii mai puțin. Hai că mai e puțin. Vezi ce bine cînd luptă doi în loc de unul ? De ce nu te-oi fi dat de partea mea de la început ?

EA : Vreau să-ți mărturisesc un lucru, iubitul meu Partenie, te-am înșelat de patru prozece ori. Aș dori atît de mult să scapi încît și brațul drept mi l-aș tăia pentru asta. Dar dacă otrava aia blestemată o să te răpună, măcar să știu că m-ai iertat. Mă călesc ! Fii generos cum te știu și dezleagă-mă.

EL : Fii iertată, Bellona. Chiar de m-ai fi trădat de o mie de ori, sufletul meu nu te-ar fi osîndit !

EA : Cînd mă gîndesc la mina ta fină care cu atîta delicatețe ciugulea coacăzele din plăcîntă, încă înainte ca ea să se fi răcit... Cînd mă gîndesc la privirea ta naivă care nu a știut să ocolească asemenea spurcată buruiună, la intestinele tale acum perforate... Zic bine ?

EL : Minunat, Agripina ! Îmi ușurezi de tot trecerea în infinit. Acum te las cu bine.

EA : Bunicule, nu ! !

EL : Fără lacrimi, Celestina. Sint împăcat. Poate că otrava aia de plăcîntă n-a fost decît o lovitură meritată a soartei. Am fost rău. Am mîiat, am furat, am băut, am fumat... Vezi-vezi ? ? Lumînile se depărtează, acum vom scăpa de blestemată asta de anxietate. Aproape am și scăpat.

EA : Mai spun ?

EL : Dar cum ?

EA : Ei bine, Panaiotachi, să știi că ești pe ducă. Și totuși uit ce mi-ai făcut. Uit serile în care veneai mirosînd a vin, uit urmele de ruj, uit vinătăile pe care mi le-ai făcut cu șicul ăla de baston. Eu sint o damă bună ! Și să mai știi dumneata că te-am iubit. N-am făcut bine dar te-am iubit cu patimă. Chiar dac-ai fost un pastramagiu. Te iert și uit. Mori în pace.

EL : Exceptional ! ! Dacă-ncepai așa îți dai seama unde am fi fost acum ? ! Da, Roza, am fi fost dincolo de porțile acestei nopți. Eliberați, înșănătoșiți prin noi insine...

EA : Prea tîrziu, Radamante ! Tu vei fi doar un lum...

EL : Un duh dar lingă tine, Kira !

EA : Să nu te mai aud cu vorbe, uite unde m-ai adus. M-am prefăcut că nici nu mai știu cum mă cheamă.

EL : Așa-asa. Vertijul ăsta e semnul că am depășit orice încercuire. Acum simți ? Simți că ești cine nu ești ? Îmi dai dreptate ? Ești o oarecare Consuela.

EA : Mai du-te naibii, Sigfried ! Ești un farsor.

EL : Dar nu mă cheamă așa.

EA : Oricît te-ai preface, Giancarlo, pentru mine ești același circar, un mîncător de plăcînte.

EL : Eu ?

EA : Tu, unchiulețule ! Tu, Gregor, ce te ascunzi după deget ? Te-ndopi cu coacăze și te mai miri că ți-e rău. N-ai decît să crăpi.

EL : Țigara, Lotte !

EA : Fumcază, blestematul.

EL : Ce bine mă simt. Cînd te prefaci așa frînele slăbesc. Mă faci să cred că am scăpat de boală.

EA : Mă prefac ? O să vezi tu pe naiba, Romulus, o să te căiești pentru necredința ta, o să ajungi să te întrebi : oare nu era mai bine s-o cred pe Gel-somina ? Dar va fi prea tîrziu, ascultă-mă pe mine !

EL : Sint vindecat. Desprejmuit. Ce mult m-ai ajutat, Carmen.

EA : Euforia ultimă ! Încede-te în ea, Wolfgang. Să vezi ce va mai urma.

EL : (îi cuprinde gîtul cu mîinile) Liana, dulcea mea iubire, arta ți-a fost atît de mare ! Atît de repede am trecut de tot. Nici nu credeam.

EA : Hai, Julien, nu te mai amăgi. Stă rău unui bărbat. Ai mîncat coacăze. Știi bine că ai să regreti !

EL : (o strînge ușurel de gît) : Ultimele posturi ! Un pic ! O clipă și vom scăpa.

EA : (cam horcăînd) : Sigur, sigur, Erasm, mai aj numai o clipă... O secundă mică, frățiorule vitreg...

EL : (o strînge definitiv de gît, ea atîrnă în scaun) : Așa. Acum sintem într-adevăr dincolo de cercul acela. Numai noi doi ! Biata Victoria... cit de liniștită doarme (îi cască pleoapele să se convingă). Da, oboseala, aerul tare, emoțiile furișatului au răzbit-o... ca un copil, draga de ea ! (o potrivește bine în scaun). Primejdia a trecut... somn ușor iubita mea ! (o lasă și se depărtează puțin frecîndu-și mîinile). Ehe ! bătrîne Cosimo, ai făcut-o și p-asta. (strigă spre culise). Mișo ! Milne la prînz să-mi faci plăcîntă cu coacăze ! Grozav mi-e poftă ! Și pune niște muzică ! !

(muzica pornește, întineric)

Zaharia Stancu

Zaharia Stancu rămâne în continuare un scriitor controversat. Nici moartea nici timpul scurs de atunci nu l-au clarificat, locul real ce i se cuvine în literatura română. Poate că nici nu mai este citit. Ni se pare, cumva, firesc: o bună parte din scrierile sale s-au perimat, iar altele n-au inspirat încredere nici în timpul vieții. Talentul și indeosebi ușurința de a scrie i-au întins capcane pe care n-a știut să le evite întotdeauna. S-a lăsat furat de primul impuls, de spontaneitate. Scrisul său n-are adâncime. Pe măsură ce adună o experiență, oși diluează prin excese repetitive. Mai ales prozatorul a avut cel mai mult de suferit din cauza aceasta, cu toate că ni se pare mai original decât poetul. Și totuși opera lui Stancu, așa cum este ea, inegală și plină de contradicții, este încă vie. Încintă și irită în același timp.

Dacă romanele, începând cu *Desculț*, l-au adus lui Zaharia Stancu un solid prestigiu de prozator, înția și ultima vocație rămâne poezia. Încît parînd îndreptățită această mărturisire țirzie a autorului: „De la intrarea mea în literatură și pînă astăzi, totdeauna am încercat să exprim în versuri ceea ce nu izbuteam să exprim în proză.” Poetul a publicat mult, peste zece volume, dar caracteristica principală a liricii sale e simplitatea și concizia formală. A debutat editorial odată cu Arghezi, prelungind apoi ecouri din Blaga și Pillat. Îl simțim, însă, mai aproape ca sensibilitate de poezii din „generația războiului”. Stancu scrie pe un ton firesc, nu face literatură, versul — încărcat de o prospețime aurorală — are cursivitate epică. Forma concentrată strunește, la început, un temperament pătimaș, exploziv. Acut senzuală în premisele ei, o astfel de lirică, centrată energic pe eu, se identifică paradoxal cu reveria vegetalului grațios. Registrul liric poate să fie minor, dar nu culpabilizează citușul de puțin. Imagini de un delicat fructuos sînt extrase din senzațiile ternice, aspre, ale copilăriei și adolescenței. Deși presupun o respirație abruptă, sacadată, „noemele simple” ne relevă un poet viguros al sevelor amare ale pămîntului, al dragostei „pom roșu”, al înfrățirii cu natura și elementele. Îl inspiră mai ales priveliștile cîmpenești, adunînd în fiecare vers o explozie de lumină și miresme de ierburi crude, care excită simțurile. În ungherul cel mai ascuns, intim, erotică frustă reinvie gingășii uitate. Solidar cu lumea din care provine, Stancu ar fi putut spune și el asemenea lui Esenin: „Sînt ultimul poet al satului”. E mai puțin derutat însă ca acesta, fiind de fapt, structural, un exaltat, iar încrederea în poezie e totală. O consideră o „iarbă a fiarelor”, puterea ei fiind aceea a farmecului. Dar, desi senine, extatice, versurile sînt în substanță lor triste. Un sentiment provocator al singurătății emană nu din izolare, ci din firea de răzvrătit, de om al contrastelor, deschis cu timpul spre politic și istorie. La Stancu, aproape în orice împrejurare de aci înainte, eul devine o energie socială de neînfrînat. „Golul”, cărui îi dedică un ciclu întreg în vol. *Albe*, nu-i inspiră dezolare. Stancu scrie acum o poezie vitalistă, cosmică, a ritualurilor păgîne, cu accente sporadice de psalmi arghezieni. Poemele par că acumulează tot mai multă energie comprimată, care abia așteaptă să izbucnească; versul lapidar cu greu o mai stăpînește. Cîntecul are un sunet mai aspru, șoapta se preface, dacă e să-l credem pe poet, „în tunet”. Simerii pline de grație alternează cu „gemete... scrisnete... chiote...”. Poemele ultime, din nou „cîntece șoptite”, evidentiază un sentiment elegiac deloc apăsător, feeric și grav în fața morții, ca și ideea de împăcare senină cu soarta. Deși se întoarce la „romanta naivă”, ceea ce presupune o vitalitate micșorată, lirismul atinge acum o coardă fizică. Fără să fie un mare poet, în poezie Stancu a fost întotdeauna egal cu sine însuși. Pe porțiuni mai mici sau chiar în totalitate, lirica sa etalează un ton inconfundabil, de vădită autenticitate.

Desculț e un roman liric, o frescă autobiografică extinsă la medii sociale diverse, cu predilecție la satul de cîmpie de la începutul secolului. Cel care își amintește este Darie, un alter-ego al autorului. Această scindare nu complică deloc narațiunea, fiindcă nu se respectă nici o convenție literară. Prozatorul este la fel de frust ca poetul, n-are vreo preocupare cit de vagă de compoziție și mizează totul pe autenticitate, adică pe argumentul vieții, nu pe artă („literatură”). Lirismul nu face decât să accentueze trăsăturile dure ale tabloului și atmosfera de coșmar. Îl este propriu lui Stancu un realism al cruzimii, impregnat de exotism rural. Convingător e Darie și ca picaro al mediului citadin, unde e ucenic tăbăcar, băiat de prăvălie la un magazin de pompe funebre și vinzător într-o băcănie. Amestecul violent de tragic și comic, umorul aprig născut din caractere dirze, inflexibile, singularizează și mai mult această scriere. Totul e zugrăvit în culori tari, pînă și peisajul cîmpiei; florile de salcîm, de exemplu, nu toropesc simțurile cu mirosul lor extatic, ci astîmpără prozaic foamea. G. Călinescu detecta „un realism de pictor spaniol”. Darie e mai mult o voce și mai puțin o conștiință. El nu numai că toate le știe, dar toate l se și întîmplă. Este uimitor cit de multe i se întîmplă lui Darie! Cu adevărat o conștiință e autorul, dar una refuțată, neputîndu-se niciodată desubiectiviza în întregime. Chiar confesiunea lui Darie este prea nervoasă ca să n-o atribuim tot autorului. Sînt vădite șarja, umoarea pamfletară și îndirjirea stilistică. Pona din sat e „boaita neagră”, merge des și în crîsmă, are copii timpotii, pe care-i trece clasa cu plocoane, aduce acasă de la biserică colacii cu carul și-l dă la vite, nu la săraci, iar după înfrîngerea răscoalei el este acel care face lista vinovaților; un personaj de-a dreptul odios. Parcă ne aflăm pe altă lume. Nu mai puțin fabuloasă, în același registru epic de basm negativ, este și biografia lui Darie. De fapt, tot ce se întîmplă în *Desculț* contrariază copilăria; pornirea firească spre joc se confruntă nevroșimil cu teroarea foamei. În schimb, palide sînt amintirile de școlar. Cu toate că metoda de investigație a tabloului social este formal introspectivă, ce aparține numai lui Darie se uită cel mai repede. Începutul romanului e un strigăt: „Tudoreee... deschide poarta!”. Citite însă mai atent, primele capitole sînt în realitate pline de clișee sămănătoriste, pentru a se insinua apoi din ce în ce mai puternic tema foamei. Rezultă, în totul, epopeea unei comunități dezumanizate de foame — obsesia națională a unui popor de țărani. Totul pare inventat, totul pare rupt din realitate. Este echivocul teribil dintre rememorare și ficțiune, dintre enorm și enormitate. Momentul epic de vîrf îl constituie evocarea răscoalei, cu intuiția exactă a psihologiei gloatelor ridicare instinctiv la revoltă și cu unele scene de cruzime bestială. Nu sînt cruțați boierii, nu sînt cruțați nici țărani. În pîntecele deschis cu fierul de plug al logofătului Filip Plisicu se toarnă o mă-

Fotografie de Ion Cucu

ZAHARIA STANCU, n. 5 oct. 1902, com. Salcia, jud. Teleorman — m. 5 dec. 1974, București. Poet, prozator și ziarist. Fiul lui Tudor Stancu Mitroi și al Mariei (n. Delcea Brătu), țărani. După absolvirea claselor primare (1915), a fost ucenic

la o tăbăcărie, argat, vinzător de ziare. Peregrinări prin Balcani (1917), poveștile în Jocul cu moartea, ajutor de arhivar la judecătoria din Turnu Măgurele (1918—20), elev la liceul din Roșiorii de Vede (1920—22), funcționar în Capitală (1922—23), unde se și stabilește. Baccalaureat la Pitești (1931) și student în litere și filosofie la București (n-a terminat facultatea). Debută ca ziarist în Victoria (1920), iar ca poet, în același an, la Adevărul literar și artistic. Colaborator asiduă la Săgetătorul, Universul literar, Gîndirea (din 1924), pe frontispiciul căreia figurează o vreme ca director; frecventează cenaclul Sburătorul și cel de la rev. Viața nouă. Debut editorial cu vol. Poeme simple (1927), premiat de SSR. El însuși un fanatic al publicisticii, scoate rev. Azi (1932—40), ziarul Credința (1934) și, împreună cu C-tin Clonaru, Lumoa românească (1937—39); în 1940, conduce Revista română. Volumele de poezii, „tălmăcirile” din Esența, Antologia poezilor tineri (1934) fac din Stancu un scriitor de primă linie, angajat total în mișcarea literară a vremii. Pamfletarul dinamitar nu se dezaminte în romanele Taifunul (1937) și Oameni cu joben (1941), scrieri fără importanță artistică. Pentru atitudinea antifascistă este internat în lagărul de la Tg. Jiu (înspirindu-i vol. Zile de lagăr, 1945). Succes neașteptat cu romanul Desculț (1948), publicat mai întîi sub formă de foileton în Contemporanul; în numai două decenii ciclul epic al lui Darie proliferază într-un număr impresionant de volume, unele ratate, de la Dulăii (1952) la Ce mult te-am iubit (1968). În toți acești ani, publicistica devine sporadică și festivă. Prozatorul a fost tradus în peste 130 de limbi străine. Inconformistul aprig de odinioară găsește resurse de adaptare și implicare în noile realități sociale: director al Teatrului Național, director de reviste literare; ales președinte al SSR (1947) și în 1966 al Uniunii Scriitorilor (reales în 1968 și 1972); academician din 1955; cunoaște în scurt timp toate onorurile politice la care putea aspira un scriitor român contemporan. Revenirea la poezie în ultimii ani de viață (Cîntec șoptit, 1970, Sabia timpului, 1972, Poeme cu lună, 1973) precizează sensul ciclului unei opere întinse și inegale, dar unitare, alimentată de biografia așiată a autorului și mai ales de o inepuizabilă energie de a scrie. Laureat al Premiului „Herder”.

măligă uriașă, cît ar putea sătura un sat întreg. Un țaran, care furase trei rațe și de frică le îngropase, e pus să le mănînce, deși intraseră în putrezire. Dacă boierii practică, nu tocmai eficient, supliciu infometării maselor, imaginația acestora suferă în același sens o fixație psihologică. De coșmar par să fie și alte episoade, fără legătură directă cu răscoala: la culesul viel, țărănilor li se pun botnițe la gură ca animalelor, iar polițaiul satului smulge mărturisirea de crimă cu o pisică vîrită în sinul celor anchetați. Un singur moment luminos: dragostea dintre Darie și țiganka Zambila. Adevărul e că, după consumarea răscoalei, în ciuda numeroaselor intervenții sociologice și etnografice, intensitatea epică scade brusc. *Desculț* pare scris pe alocuri cu teză și mai ales cu minie. Redactat la persoana întîi, romanul trădează totuși o concepție epică omnicientă. Memoria lui Darie e supusă insistență la tot felul de constrîngeri: „— Darie, spui tu drept? Îți aduci tu bine aminte?...” „— (...) Nu. Nimic fi-am uitat.”; întrebări „totalitare”, care cer răspunsuri totalitare. Cu adevărat zguduitoare este epica lui Zaharia Stancu numai cînd nu se pierde, sub presiunea justițiară, sensul elementar al rememorării, acela de a nu uita. Atît și nimic mai mult. Dar cînd ni se bifează femeii, cu o droaie de coali pe cap, vorbesc de „zaveră” și de o altă răscoală a lui Tudor, care va să vie, spectacolul epic începe să sufere. Înglobînd ulterior și două proze lirice, *Florile pămîntului* (1954) și *Iarbă* (1957), romanul a putut să pară „mai mult un poem al cîmpiei, al voluptății de a călea desculț ierburile” (Al. Piru). Cel puțin *Iarbă* e un inspirat poem de fertilitate, unic în toată literatura lui Stancu. Versiunea în trei tomuri, din 1960, mult diluată, se compune din *Clonote și struguri*, dezvoltînd episodul culesului viel și alte două nuvele memorabile (*Grana și Constandina*). Printre stăte, volum prolix, despre un vis al lui Darie cu intenții naive de parabolă și în sfîrșit, *Carul cu foc*, care reproduse mai vechiul roman *Dulăii*. Ciclul lui Darie continuă prin *Jocul cu moartea* (1962), romanul cel mai curat epic al lui Stancu. Se povestește „călătoria silită” a lui Darie prin Balcani, însoțit de un personaj misterios, Diplomatul. Cei doi rătăcesc prin sate macedonene și bulgare, pînă ce un român de dincolo îi trece Dunărea și ajung din nou la București. Parcurg deci un itinerar simbolic, în cerc. Numai foamea amintește de *Desculț*. O

peripeție ruptă parcă din basm e lupta lui Darie cu un șarpe („un șarpe ciudat, ca de pe alt tărîm”). Alături de legătura secretă dintre viciu și inocență (Eugen Simon), jocul atît de periculos cu moartea îl maturizează deplin pe adolescentul Darie. Acesta nu mai e un simplu martor infirm, o mică viețete sălbatică în conflict cu mediul, ci un picaro adevărat, un aventurier al conștiinței. Ciclul epic început cu *Desculț* se încheie cu *Ce mult te-am iubit*, prilejuit de înmormintarea mamei lui Darie, un amplu monolog cu accente de „bocet metafizic”. Ambiții exagerate de cronică social-politică manifestă Stancu în *Rădăcinile sint amare* (2100 de pagini și în jur de 500 de personaje), un memorial invers, apărut ca foileton săptămînal în *Gazeta literară* (1958). Cele cinci volume formează evident un roman fluvial, dar din fericire autorul a renunțat să-l mai continue. Nu mai apare Darie, ci povestește direct autorul tot faptele lui Darie. Procedul, prea ostentativ publicistic, mistifică realitatea, iar pe de altă parte face imposibilă orice mediere simbolică a evenimentului epic. Primele două volume au fost rescrise în trilogia *Vîntul și ploaia* (1969), avîndu-l în centrul acțiunii pe comunistul Licu Oroș, în timpul evenimentelor politice culminînd cu alegerile din 1946; un eșec și aceasta, asemenea întregului ciclu al *Rădăcinilor...*, din care s-a mai desprins *Pădurea ne-bună*, roman remarcabil ca și *Jocul cu moartea*, un poem de dragoste și al cîmpiei scitice. Ultimul roman, *Șatra* (1968) este independent de celelalte. Autorul evocă, cu un ochi atent îndeosebi la pitoresc, suferințele în vreme de război ale unei comunități de țigani mutată în Transnistria. Un fior tragic autentic însuflețește întreaga poveste. Cu toate denivelările sugerate, proza lui Z. Stancu izbuteste să ne emoționeze și astăzi, unele cărți sînt de neuitat. Puțini prozatori români au mai reușit ca experiența lor de viață, transpusă epic, să concureze imaginația, s-o întrecă chiar. A fost apropiat de Knut Hamsun, Maxim Gorki și Panait Istrati. Nimic însă nu-l poate pune în umbră puternica originalitate. Romanele mai cu seamă par făcute dintr-un număr limitat sau nelimitat (nu contează) de subiecte, repovestite meru în alte contexte. Dar important e că toate aceste subiecte, sugesive și memorabile, sînt ale lui Zaharia Stancu și numai ale lui.

Cornel Moraru

«Pictez, ca să fiu mai puțin singur»

Niciodată nu a răsunat mai dureros cuvântul în conștiința unui artist al acestui meleag de lume ca această confesiune împărtășită sîșei de pictorul Baba, cu vreo 20 de ani în urmă. Poartă pe umeri involburata hlamidă a secolului, la capătul căruia, iată, astăzi se ridică deasupra frunților noastre aidoma patriarhilor spiritului. Mare-l virtute i-a fost totdeauna demnitatea. Nu și-a trădat în nici un fel uneltele, nici măcar atunci cînd a purces să illustreze epopeea sadoveniană a colectivizării — Mitrea Cocor. Puțini din cei subjuogați pensulelor și vopselelor, fii ai acestui secol bîntuit de tot felul de „isme“, s-au aplecat cu mai multă căldură și înțelegere asupra eternului artistic, a principiului civilizator unic — omul. Întreaga sa operă este străbătută de statura dominatoare a omului, înglobat universului celui mai simplu, dar esențial.

Tăraniul lui sînt plămăde ale pămîntului și-ale luminii — creaturi verticale purtînd pe chipuri pecetea istovului muncilor zilnice și sfînta demnitate a gestului umil. Iată ce leagă într-o unitate de viziune exemplară pinze lucrate la mari intervale de timp și care au impus în planul expresiei plastice o tipologie inconfundabilă prin caracteristicile ei fizionomice și atitudinale. De la „Cina“ din 1942 și „Întoarcerea de la sapă“ (1943), la celebra „Odihnă pe cîmp“ din 1954 — lucrare cu atîtea parfumuri velasqueziene distilate în compoziție și culoare — și „Tăraniul“ din 1953, pictorul explorează un prețios filon al marii arte europene, în toate aceste compoziții sintezele sale plastice distingîndu-se prin forță expresivă și dramaticism.

Nicăieri ca în pictura Meșterului Baba oamenii nu sînt atît de puternic marcați de stigmatul tăcerii. Un chip multiplicat

la nesfîrșit al resemnării martirice pare această galerie portretistică, ce avea să fie amplificată în anii din urmă cu emblematicele personificări ale Foamei, Fricii, Nebuniei, figurate în arhetipurile regelui și arlechinului, ca și în rafinatele glose picturale pe marginea aceluiași tipuri de umiliți și obidiți ai soartei neîndurătoare, numite convențional „Modele“ sau „Concetățeni“...

Spunea la un moment dat pictorul, într-o confesiune de atelier, că aventura picturii nu-l interesează decît ca fenomen al vremii ce o traversează. „Din acumularea experienței de o viață — nota în acest sens artistul, în 1973 — din tot ceea ce am văzut că a însemnat și înseamnă pictura pentru mulți dinaintea mea și din timpul meu, din forța cu care mă captivează, din misterul cu care mă tulbură, îmi hrănesc încontinuu spiritul, fantezia, setea de culoare și, mai presus de toate, forța expresivă ce — obligatoriu — trebuie să triumfe într-un tablou“. O asemenea experiență și un asemenea crez artistic, subsumate actului implicării civice și morale, au sublimat în copleșitoarea serie de portrete și compoziții concepută în anii '70. Artistul operează în acest orizont al „aventurii“ sale picturale cu severul instrumentar al cercetării sociologice. Sugestia plastică primește sub tușa penelului său amploarea simbolului arhetipal, modelele sale parcă aceleași dintotdeauna, devin caractere reprezentative ale existenței marginalizate, în care umiliința anonimului ia forma revoltei tăcute, iar însingurarea pe aceea a siluetei anghine dintr-un paradis al deznădeidii. Ei se numesc „Omul cu lingura“, „Arlechin“, „Portret de bătrînă“, „Portret de bărbat“ (Omul cu ochi verzi), „Concetățeni“, „Saltimbanci“, „Călcătoreasă“, „Portret de muncitor“, „Spaima“, „Pămîntul“ și acea culminație a metaforei picturale, care închide în auste-

rul cuprins al unei forme humanoide absurdului unei epoci și tragedia unei existențe — „Regele nebun“.

În această hieratică galerie de tipologii ale neînchipuitului, Corneliu Baba concentrează nu numai o dimensiune estetică, neatinsă pînă la el pe acest plan, ci și o reflectare din perspectivă filosofică și morală a realului. „Alergăm după eroi de tot felul — mărturisirea nu de mult artistul — și eroii trec pe lingă noi neobservați, anonimi“. Prin opera sa, pictorul Baba înfirmă ccar moralistului ce este, clădind sub ochii noștri un copleșitor, prin dra-

matismul său, monument închinat tocmai eroului anonim din tranșeele neconținutului martiraj social.

„Meșterul“ iose de fiecare dată din singurătatea gîndurilor sale prin rama unui tablou, pe care ne îmbie să-l privim cu decență, îndelung și în tăcere. Astfel am putut afla, în cele din urmă, parafrazîndu-l pe pictorul-filosoof, că tulburarea ce ne-au strecurat-o în suflet aceste imagini nu-i decît semnul victoriei asupra celor meschine și efemere.

Corneliu Antim

muzică

Variațiuni libere pe o temă de Mircea Dinescu

1. Sînt primele cuvinte pe care le-am scris, le-am putut scrie după Revoluție. Tirziu. Cu bucuria că ele pășesc în spațiul Muzicii, cu teama că n-am lăsat, însă, suficient timp cicatrizării rănilor și gîndul, pînă acum ascuns, că am făcut prea puțin în zilele... (nu, fără epitete!) ale lui decembrie.

Captiv între imagine (T.V.R.) și sunet (Radio), cuvîntul scris mi s-a părut mai „util ca niciodată. Nu-l puteam opune morții. Acum trebuie făcut ceva, îmi ziceam. Și totuși... „Dumnezeu are miini apolitice, de muzician...“ spunea poetul. Dumnezeu — poate, muzicienii, unii, cu siguranță că nu. Căci dacă Ateneul, alt miracol, a scăpat neatins, „rănilor“ lui interioare mai există. Și vor trebui încă multe „Patimi...“ și Requiemuri pentru a șterge din structura lui secretă zgura „muzicilor“ ce nu erau decît deghizate discursuri politice.

2. Ne vom întoarce, curînd, în Casa Enescu. Unii cu sfială, alții tropăind insolent. Nu toți vor fi învățați lecția — cumplită lecție! — a jertfei tinere. Dar gazda, încă frumoasă, uscățivă, puțin tristă, ne va primi pe toți. Fără un cuvînt. Doar „Sfîncșii“, de la intrare ne vor pune, abia

auzit, cîte o întrebare. Va trebui să răspundem.

3. Mi-ar plăcea să scriu despre muzică așa cum făceau, uneori, Fănuș în rubrica sportivă, sau Cosășu în cea despre film.

Să ascund „obiectul“. Să incit cititorii să-l descopere.

Să nu creez tautologii. Să nu abuzez de metaforă. Muzica este, totuși, un fenomen dureros de concret.

4. Una dintre cele mai bune formații de muzică contemporană, Archaeus, condusă de Liviu Dănceanu, a dedicat memoriei martirilor Revoluției concertul din 31 ianuarie, de la Ateneu. Fabulos spațiu bizantin pe care El nu au avut dreptul să îl cunoască, piese de compozitori contemporani la care nu ajunseseră încă. Public extrem de puțin.

Avem încă multe de făcut pentru cei vii. 5. Cronica ironic-nesentimentală. Fără exces de tehnicism. Fără bizarerii stilistice și fără prea multe semne de exclamare. A se vedea, în vechea Săptămîină, negativul modelului.

6. Nedelciu ar citi în „variațiile“ mele un proiect de Platformă... Nu mi-am propus așa ceva. Adevărat ar fi, însă, că din multele intrupări ale fenomenului care ne interesează, mă voi opri doar la cele ce îmi vor părea semnificative. În plan profesional și general-cultural.

7. La cifra 7 mina se crispează. Presimțte finalul.

Așadar, înapoi la Muzică, la cea bună. Înapoi în sălile de concert. De data asta fără căciuli și paltoane. Mai exigenți, dar și cu mai mult respect pentru cei care au studiat atîta timp la numai 7-8 grade. Cu încredere. Și, să nu uit, o vorbă frumoasă a compozitorului Tudor Chiriac, prietenul meu din R.S. Moldovenească: „Vă sărut sufletul, tinerii noștri morți!“

Valentin Petculescu

t.v.

Nevoia de incertitudini

Citiseam o mulțime de texte, ascultasem (și privisem) emisiuni de televiziune, și nu-mi rămăsese în minte decît un fragment de frază. Scrișă? Rostită? Și apoi: de ce tocmai cuvintele acelea? Nu înțelegeam și încercam să-mi explic fenomenul. Fragmentul de frază suna aproximativ astfel: Numai un scriitor complexat și-ar putea închipui că... Nu-mi mai aminteam ce și-ar fi putut închipui, în starea lui desigur jalnică, respectiv complexat, dar tonul afirmației îl reținusem: era brutal-acuzator. Deci, am încercat eu să raționez, a fi un scriitor „complexat“ și un lucru extrem de grav, mărturia unei vinovății ascunse, poate chiar a ticăloșiei. Perfect — dar de ce? Lasă că nu s-au prea văzut pînă azi nu numai scriitorii ci și cititorii care să nu aiba micile sau marile lor complexe psihice, dar și orizontul interpretării mele se lărgea brusc, nu cumva lucrul care mă supără pe mine, telespectatorul, este tocmai lipsa oricărui complex la prea mulți dintre cei ce mi se adresează în ultima vreme? Bijbiiala cînd încuruntată cînd surizătoare din primele săptămîni de după 22 decembrie mi se părea nespun de simpatică, în timp ce multele certitudini absolute pe care să se nască, certitudini exprimate cu bună credință de oameni de cele mai diferite orientări (într-un consens pe care, cu sfială, am să-l numesc neintelektual) generează o puternică senzație de neplăcere. Și chiar de confuzie — pentru că aceste certitudini au semne contrarii. Ani și ani am fost sufocați de hotărîrile fără drept de apel și de siguranța de sine (inebranabilă) ale dictatorilor. Nu e momentul să lăsăm, măcar pentru cităva vreme, un loc și pentru cei care au indoieli, pentru nehotărîți, ba chiar și — de ce nu? — pentru timizi? Partidul timizilor, de care a pomenit cîndva (cred) poetul Mircea Dinescu, nu s-a înființat. Poate că era doar o glumă. Dar gluma aceea avea miez! Este dreptul oricărui om să-și exprime părerea cu hotărîre, dar, îndrăznesc eu să spun, este de asemenea dreptul lui să nu și le exprime. Eventual chiar, să nu albă păreri, să sovăie, să se mai gîndească. În tăcere.

Poate că pe alții revenirea asupra unor decrete-legi i-a supărat, ea m-a îngrijorat nițel și pe mine, nu e prea frumos să spui azi una și peste citeva zile alta, dar această nehotărîre pornea totuși în mod vizibil din cugetul unor oameni care căutau adevărul. Nici o colectivitate nu poate fi condusă în eternitate de inși care nu fac decît să se corecteze din mers. Trebuie să existe și puncte stabile. Dar — am impresia — aceste puncte stabile existau și, cele mai multe, continuă să existe. Iar sovăiala o fi ea nepotrivită în perspectiva eternității, dar în perspectiva imediatului

are un aer de intelectualitate. Un aer de inteligență. Oamenii inteligenți au, desigur, citeva certitudini vitale, dacă sînt și persoane de caracter, dar nu e în firea lor să ia hotărîri grăbite în toate privințele, nu se pricepe chiar la toate, mai spun din cînd în cînd și „nu știu, să mă mai gîndesc...“. Iar dacă apucă să ia decizii pripite, e firec ca după aceea să mai cîntărească o dată argumentele pro și contra, și, în cazul că sînt lipsiți de orgolii stupide (iar orgoliul e mai totdeauna stupid iar, în unele condiții, duce la dictatură), și nu scotocesc că ficce cuvînt ce le-a ieșit pe gură e un porumbel, să cunoască un complex ori doar un sentiment de vinovăție și să revină, leali, asupra a ceea ce tot ei au decis cu citva timp înainte. Dacă e cazul. O obște condusă de intelectuali? După o conducere de semianalfabeți, în care cei citiva oameni de carte jucau rolul nu tocmai onorabil de naravan, un paravan găurit de sobolani, e greu să nu acceptăm că pot fi răsunzător de treburile comune și niște inși care — fii de țărani, de medici, de muncitori, de învățatori etc. — s-au pus cu burta pe carte și au devenit intelectuali. Nu-i vom idealiza, intelectuali ai și ei defectele lor (sovăiala prelungită, de pildă) dar asemenea oameni, dacă au caracter, nu-și vor trăda nici convingerile proprii și nu vor trăda nici convingerile părințiilor lor.

Scrișesem rîndurile de mai sus cînd, în seara zilei de șase februarie, l-am văzut pe micul ecran pe filozoful Gabriel Liiceanu și l-am ascultat vorbind dezinvolt și la obiect despre prostie ca „împedenire într-un proiect“; propunerile dumisale, făcute pe un ton muștrător la adresa televiziunii (ale cărei merite trebuie totuși recunoscute, atîtea cite sînt și nu mici cum sînt) mi s-au părut de deplin îndreptățite. Într-adevăr, s-a făcut mult prea puțin pentru ca omul „care se întoarce seara obosit de la muncă“ (scuze dacă nu citez exact) să afle ce înseamnă cuvinte cum sînt democrație, pluripartidism. Chiar partid, adaug. Avem un partid ecologist (sau mai multe?) și o Mișcare ecologistă. Excelent. Un simplu sondaj făcut pe un bulevard ar arăta că, din o sută de oameni, dacă sînt unul sau doi care să știe ce înseamnă ecologie. Și atunci? Cu cine vor vota? Dar problema nici nu mi se pare a fi cea a campaniei electorale. E vorba, în primul rînd, de educație, de — mai simplu spus — completarea cunoștințelor. Iar unele dintre necunoașterile noastre, adîncite de dictatură, trebuie rapid îndalburate. Despre democrație nu oamenii de partid trebuie să ne vorbească la televiziune — oricum, nu numai ei, deoarece, în mod fatal vor trage spuza pe turta lor — ci profesorii neangajați politic. E minunat: învățăm limba spaniolă, sîntem gata s-o învățăm și cîntînd, dar pe cînd vom auzi la Televiziune română liberă, un curs de un sfert de oră, rapid, clar, inteligent, despre libertate? Orice om care a deschis citeva cărți știe că nu e un concept ușor de explicat. Dar, măcar atît, să încerce!

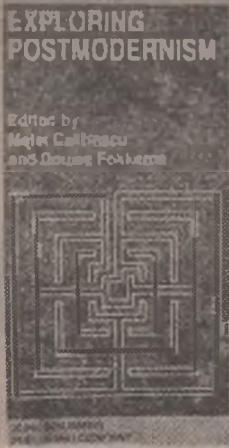
Filip Mugur

Postmodernismul mereu pe tapet

deși mizează pe actualitatea inactualului, respingând fetișul modernist al contemporaneității ca și accentul valoric pus pe prezent, postmodernismul a devenit, în ultima decadă, o modă culturală. În consecință, sfera de aplicație a termenului se extinde spectaculos, de la literatură și filosofie, la design, arhitectură, dans și cinema. Nu știu când vom consuma meniuri postmoderniste — la Paris au existat pe vremuri salate „à la decadente” — dar în „România liberă” de anul trecut, cineva anunța cu toată seriozitatea la mica publicitate: „Vind locuință postmodernistă, central, living (sic!), 80 mp, 3 camere, dependențe...” ș.a.m.d.

Paralel cu colonizarea vertiginosă a unor noi teritorii, postmodernismul se consolidează academic în literatură, sporindu-și bibliografia de referință. Una dintre sintezele semnificative dedicate în ultima vreme problemei (Matei Călinescu, Douwe Fokkema eds., *Exploring Postmodernism*, Amsterdam/Philadelphia, 1987) se încheie în forță, cu o impresionantă *Master List of Secondary Sources only* (adică „numai inventarul principalelor surse secundare la care s-a recurs”).

Mă voi opri în rîndurile de mai jos asupra cărții, pe care pînă acum n-am fi putut s-o comentez, din cel puțin trei motive. Mai întâi prezenta în echipa de colaboratori a lui Matei Călinescu — autor și coeditor —, profesor de literatură comparată și de studii vest europene la universitatea Indiana și a lui Mihai Spărosu, profesor de literatură comparată la universitatea statului Georgia, ambii ostracizați din publicațiile noastre. În al doilea rînd, ar fi subiectul, rus treptat la noi sub embargo, tratat cu suspiciune în toate țările din estul Europei ca un simptom al alunecării inevitabile a Occidentului către infern. Și, în fine, ipoteza „neortodoxă” implicată în concluzii și punind în balanță poziția spiritului nostru cunoscător în raport cu „realul”.

Deși titlurile celor două secțiuni ale volumului — *General Problems și Analytical Criticism* (Chestiuni generale și respectiv *Critică analitică*) — ar putea să sugereze contrariul, lectura ne întărește în convingerea că postmodernismul este unul dintre acele concepte culturale pe care toată lumea le folosește dar nimeni nu le definește. De altfel, dintre autorii studiilor, numai faimosul teoretician american Ihab Hassan își dă o anume silință să întocmească un inventar provizoriu de simptome — unele „de-constructive”, altele „re-constructive” — ale postmodernității. Dincolo de ele, singura certitudine rămîne tendința de a opune un pluralism critic limitat drept antidot unei tendințe radicale relativiste, înscrise în gena postmodernismului. În rest, formula ultimă ne scapă mereu, învăluindu-se în mister. Ca să se refere mai plastic la ea, Ihab Hassan recurge la o metaforă culinară: un fel de oțet de zmeură care, adăugat oricărui fel de mâncare, îl transformă automat în „Nouvelle cuisine”.

Pînă una alta, clar definită sau nu, noțiunea își dezvăluie virtuți practice. Ea funcționează eficient ca un fascicool de raze laser introdus în cele mai variate sfere ale reflexiei critice — hermeneutică, poetică istorică, naratologică — ca să decupeze clar acolo unde există echivoc (de pildă în privința raporturilor dintre alegorie, hermeneutică și discursul autorității absente); sau într-un eșantion de *texte literare heteroclitice* — de la Samuel Beckett, Michel Leiris și Alain Robbe-Grillet la John Barth, Nabokov și Umberto Eco, — supunându-le unei chirurgii analitice de mare finețe.

Această a doua secțiune — de interpretare critică — este de altfel și partea forte a cărții, atracția ei principală. Marjorie Perloff și Breon Mitchell, Hans Bertens, Theo D'haen și Stefano Rosso, printre alții, excelează în virtuozitate interpretativă pe partiturile unor bucăți literare atât de diferite între ele

încît te întreb, pe bună dreptate, după ce criterii au fost etichetate în bloc drept postmoderniste. Sau, mai degrabă, dacă ele sînt analizate în carte fiindcă sînt postmoderniste sau invers, sînt postmoderniste fiindcă au fost analizate în carte...

Aici intervine acea deschidere, de care pomeneam mai sus, a problematicii postmodernismului, drept caz în speță, către sfera mai largă a cunoașterii și a discursului intelectual în genere. Asupra ei insistă studiul cuprinzător al lui Matei Călinescu.

Mai toți cercetătorii interesați de fenomen oscilează între a-l trata fie drept o categorie istorică (o perioadă literară), fie drept o categorie ideală (un concept tipologic). Dincolo de fiecare dintre alternative pîndește un pericol: acela de a lua construcțiile minții noastre drept realitate. Ori de cîte ori se recurge la noțiunea de postmodernism ca instrument de periodizare — avertizează Matei Călinescu — se cade în „eroarea traforajului”. Mai precis, istoricii literaturii sînt dezamăgiți că termenul nu își găsește acoperire perfectă în *furnitură istorică*, așa cum desenul de pe capacul unei cutii de traforaj se „întruchipează” fidel în obiectul confecționat din placaj.

În schimb, a prefera punctul de vedere transitoric presupune riscul de a se cădea în „eroarea teatralității”. (Formula trimite explicit la Bacon și la idolii teatrului). De la încrederea pozitivistă în faptele istorice atestate se trece la extrema cealaltă, căutîndu-se esența care s-ar ascunde dincolo de ele. Să ne amintim că pe o pantă similară a alunecat cu timpul și structuralismul. Respingînd pozitivismul naiv și iluziile mimetiste el și-a pierdut treptat neutralitatea de metodologie științifică, ispitit de mirajul unei Ur-structuri, al structurii ultime (de fapt, cum spune Eco, al structurii absente).

În condițiile date, există și o altă cale? Soluția propusă în carte este să mutăm accentul dinspre obiect spre perspectiva asupra lui. Sugația e conținută și în titlu: nu de postmodernism este vorba ci de *explorarea* lui și de dilemele sale. Așadar, una dintre — *temele* esențiale ale postmodernismului — perspectivismul și relativismul în cunoaștere — își pune amprenta asupra *explorării* lui.

Postmodernismul este în primul rînd un fel aparte de a vedea. El se află în dioptriile noastre și realitatea sa cea mai palpabilă se găsește în... *studiile despre postmodernism*.

Mărturisesc că am avut o anume rețineră punînd pe hîrtie o astfel de concluzie, pînă nu de mult blasfematoare. Dar reflexul (pavlovist) al autocenzurii n-a durat decît o clipă.

Monica Spiridon

GÜNTER GRASS

R.F. Germania

Hrana profetilor

Cînd lăcustele ne-au ocupat orașul
laptele nu mai venea în casă, ziazele
se sufocau,
fuseseră deschise temnițele.
profetilor li se dădu libertatea.
Acum străbăteau străzile 3800 de
profeti.
Puteau vorbi nepedeșiți, să se
hrănească pe săturate
din gustarea aceea cenușie,
săltăreată, pe care
noi o numirăm plagă.
Te puteai aștepta la altceva ?

Curînd avurăm iarăși lapte, ziazele
răsufiau ușurate,
profetii umpleau închisorile.

WYSTAN

HUGH AUDEN

Anglia

Marginalia

Unui mort
care n-a căsunat moartea nimănui
arareori i se ridică un monument.

Teama și vanitatea
fac să ne imaginăm
c am provocat mișcarea unui chip
e al pur-și-simplu s-a întimplat
să se întoarcă-n altă parte.

(După Erik Eriksson)

Fiecare gîndește :
„În prezent
sunt persoana cea mai importantă.”
Cel întreg la minte adaugă :
„E important din- punctul meu de
vedere.”

Introvertitul este surd
la strigătul semenului său
și la ciupitura extrovertitului.

Mărunții tirani amenințați de cei
mari
cred cu sinceritate deplină
că ei iubesc libertatea.

După masacrul
și-au adormit conștiința
spunînd bancuri.

Cînd șefii de stat-
preferă să lucreze noaptea
cetățenilor li se cere atenție.

În românește de
Petre Stoica

Festivalul «Poezie și știință», Leuven

estă firesc, desigur ca acest festival, meciind să reunească poeții, care au și preocupări științifice, alături de oameni de știință care sînt deopotrivă cunoscuți ca poeți, să aibă loc la Leuven — sau, în franceză, Louvain — orașul celei mai vechi Universități belgiene, fondată în 1425. Acum orașul — vechi centru cultural și comercial, aflat în drumul comercial dintre Bruges și Rin, multă vreme rezidență a ducilor de Brabant — numără 23 000 de studenți și este, printre altele, sediul Asociației Europene pentru promovarea poeziei. Din 1979 încoace au avut loc aici numeroase festivaluri tematice, precum „Poezia și eseul”, „Poezia în oraș”, „Mister și materie”, „Romantismul în poezia europeană contemporană”, „Africa și Europa”, „Poezie și muzică”, „Experiența abisului”, „Poezia și școala”, etc. — festivaluri la care au mai participat poeți din România, dar niciodată atîția cîți au fost invitați, din motivele bine știute.

Tema acestui al XI-lea festival a fost planuită, după cum mi-a mărturisit președintele Asociației pentru promovarea poeziei, Eugene van Isterbeek, cu ani înainte, pornind de la discutarea versurilor poetului-matematician Alfred Warrinier și ale poetului-neurolog Rutger Kopland, ca o încercare de a reuni „cele două culturi”, despărțite, în ultimele secole, de o adevărată prăpastie. Ideea era că poluarea și distrugerea sistemu-

lui ecologic a creat în unele țări un adevărat obscurantism, o mișcare de anti-patie împotriva științei, situație cu totul nelalocul ei în acest sfîrșit de mileniu: știința e încă vitală! Era de așteptat să existe o dispută între „ecologuști”, printre care poetul-jurist Homero Aridjis, coleg cu Marquez în *Grupo de los cien*, care condamnă distrugerea stratului de ozon de deasupra Amazonului, și susținătorii nevoii de efervescență în cercetarea științifică, în frunte cu Miroslav Holub, cunoscutul poet de la Praga. De fapt însă — în urma numeroaselor comunicări, grupate pe secțiuni („Cele două culturi”, „Casa limbajului”, „Mașină necunoscută”, „Poezia ca formă a ideii abstracte”) și în urma lecturilor din poezii ca Peter Forbes, Oleg Hlebnikov, Osten Sjöstrand, Giuseppe Bonaviri, Erling Kittelsen, Harald Hartung, Avner Treinin, Anne Stevenson, Albert Bontridder, Dannie Abse, Leo Vroman, E.M. de Melo e Castro, Rutger Kopland, Alfred Warrinier ș.a., s-a văzut că „prăpastia” dintre așazisele „două culturi”, știința și poezia, nu e chiar atît de mare. Oricît de puternic l-ar trăi sensibilitatea noastră de azi, conflictul nu e chiar insurmontabil, fiindcă încrederea în anticul ideal al ființei omenești plene, acel *uomo universale* deopotrivă inventator cît și artist încă nu s-a stins. A stîrnit interes teoria lui Lucian Blaga, pe care am prezentat-o unui public în mare parte necunosător al marelui filosof și poet român, conform căreia atît plămăuirile științifice, cît și cele artistice, sînt creații ale inconștientului (individual și colectiv) și poartă pecetea unei aceleiași *matrici stilistice* care le dă o configurație proprie în funcție de diverse coor-

donate abisale. În demersul lor cognitiv, atît poezia cît și știința se orientează spre același obiect, care este realul, dar manifestă o atitudine deosebită față de el. În timp ce știința reduce treptat irracionalitatea, adică acel caracter de necunoscut al obiectului real, artele, dimpotrivă, sporesc misterul obiectului real, prin problematizarea lui. În timp ce științele raționalizează realul, pentru a-l stăpîni, reducînd cantitatea de necunoscut din lume, oferind o imagine cît mai coerentă a cosmosului mare și cosmosului mic, poezia recunoaște și ține să păstreze nealterat un simbură mitic, ireductibil, al realității. După chiar termenii lui Blaga, știința este domeniul unei cunoașteri paradisiace, în timp ce poezia — artele în general — se manifestă ca un proiect de cunoaștere luciferică.

Organizatorul festivalului, Eugene van Isterbeek, a declarat de altfel de la început că scopul discuțiilor este filosofic. Mai puțin aveau să fie cercetate consecințele tehnologiei în natură. Ceea ce avea să aducă nou festivalul era un punct de întîlnire multilingual (revista de poezie *Pi* apare și ea în mai multe limbi) în care să existe un adevărat respect pentru opiniile politice, filosofice și religioase ale diferiților participanți. S-a hotărît de asemenea înființarea Fundației Europene de Poezie și crearea a patru noi instituții culturale: ● Casă a Electronicii, ● Înaltă Academie de Muzică, ● Înaltă Academie pentru Film, ● Casă Europeană a Poeziei (pentru cea din urmă, sediul a și fost găsit în Leuven: o clădire din secolul al XV-lea care urmează să fie restaurată).

Printre participanții la festival a figurat și... Mihai Eminescu, în traducerea Brendei Walker. Lăsăm la o parte întrebarea unui ascultător că... de ce Eminescu n-a ajuns la festival. Din păcate nu e vorba de o glumă. Ea reflectă gradul real de cunoaștere al culturii române în Occident.

În schimb, alte nume sînt mai cunoscute. Mă aflam în urlașul hol al Primăriei din Leuven, cel plin de gigantice statui baroce din bronz. Între ele, un

Prometeu înlănțuit. Ernesto de Melo e Castro, un portughez volubil, cu barbă à la Marx, mă întrebă cu versul lui Marin Sorescu: *Why the liver?* (De ce ficatul?). Îi răspund că în antichitate și mai ales în vechiul Orient ficatul era socotit centrul vieții — era mai important decît inima — de aceea se spunea „dragostea ficatilor mei”, cum și românii au păstrat expresia „mă arde la ficat”. Toți au hotărît că expresia românească ar trebui să devină o emblemă a lumii moderne și dimineața participanții se salutau cu: mi-au mers la ficat cuvintele dv., vă voi păstra pentru totdeauna în ficatul meu, etc.

Ar fi inutil să adaug că asemenea mici glume reprezentau de fapt contraponderea necesară la gravitatea problemelor discutate în festival. Și totuși, ceea ce a rămas într-adevăr în urma colocviilor, e un fel de halou ironic, un fel de spirit al jocului, un avertisment parca pentru oamenii de știință (să fie poeți și să ridice) ca și pentru poeți (să nu uite nici rigoarea științifică și nici ironia). Concluzie pe care o văd cel mai bine intrupată într-un poem de Miroslav Holub:

MIROSLAV HOLUB

Pe scurt despre teoria relativității

Albert Einstein, discutînd — (cunoașterea e descoperirea celor ce trebuie spuse) — discutînd deci cu Paul Valery, a fost întrebat:

Domnule Einstein, cum vă păstrați ideile? Le scrieți îndată ce v-au venit? Așteptați pînă seara? Sau dimineața?

Albert Einstein răspunde:
Monsieur Valery,
în meseria noastră ideile sînt atît de rare, încît măcar una de al
cu siguranță n-o s-o mai uîți
Nici peste-un an.

Grete Tartler

Poeți francezi contemporani

PIERRE
VANDREPOTE

Născut în 1946 în Normandia. Publică primele poeme în revista Phases. În anii 70 e responsabil al revistei-manifest Creation, apoi, în anii 80, al colecției In-actualité de l'Orage. Publică volumele de poezie Lumière frisante (Bordas et fils, 1983), Chère (ed. Phalene, 1986).

Insurmontabilul

(fragmente)

miez de noapte
bulevardul montparnasse
terasa unei cafenele acolo
de-atita iubire ea-si desartă capul
pe geamul dorinței

trupu-i scintelază

abia zărită
pe fruntea ei noaptea coagulează

trei secunde și vei fi mort
în rochia — negru transparent —
de la cinema trasă pe cap
ea te privește
n-are nici un motiv să te recunoască

ceafa ta în oglindă
reflex solitar

e o construcție de lumină chiar
în fața mării acolo
împrejur totul e plat
și gol
Vivace evoluează un personaj feminin
pe care niciodată nu l-ai văzut
în scenariul realului

degetele răsfirate
mină ridicată la-nălțimea feții
soarele ca un disc striat în minte

gata să-și amintească
ceea ce n-a fost niciodată

noapte încordată ca un mușchi
și tu explodind — nimeni nu știe

Interdincoace de cuvinte

(fragment)

Umbra pustului
lungită,
peste orașul scintelelor
în clipa-n care pașii
își află liniștea dinții
și măcelăriile se golesc
și timpul pare să frizeze lin
pe ultimele acorduri
ale unei melodii abia barbare
e ora cind se tulbură platanii
ce mărginesc
bulevardul liber și plictisit
Auzi cum moare hula unei zile
Ferestrele asvirl un țipăt scurt
iute înăbușit
Depart
avioane urcă
cu un gest mut pe cer
Omul se retrage
într-un vis vacant
unul din acele vise ce revin periodic
și care totuși
nu ne aparțin decit de departe
El vede cupola de aur
parcă înălțind orașul
calm întors spre crștetul maxim al
norului

A uitat
din ce țară
îl ajunge această imagine
E oare Italia
sau chiar Japonia nesiguranță de orașe
și vulcani

un oraș oriental
pe care l-ar fi străbătut noaptea
aproape fără să știe?
În liniștea apartamentului
își privește palma
unde descoperă autostrăzile
proiectelor de călătorie
deja măcinate
de scrupule pe viață
presimțind cum cuvintele
nu-l vor călăuzi nicicind
acolo unde ar fi vrut
să ajungă

Raoul Dufy : „Pescuit”

Fernand Léger : „Statueta roz”

PETER KRAL

Poet și eseist francez, născut la 4 septembrie 1941 la Praga. Din 1968 se stabilește la Paris. Volume de poezie publicate : & Cie (Inactualité de l'Orage, 1979), Routes du Paradis (Bordas et fils, 1981), Du gris nous naissons (Inactualité de l'Orage, 1982), Pour une Europe bleu (Arcane 17, 1985). De asemenea, antologia sa Le Surréalisme en Tchécoslovaquie (Gallimard, 1983) a avut un larg ecou în presa literară franceză.

& Cie

Cel mai curios dintre mușterii frecvența, se spune, un restaurant parizian : pînă-n ultima clipă scufundat în lectura unui ziar, nu-l lăsa nici în timpul mesei, mărginindu-se să-l stringă la piept cu mina dreaptă și, ca să mănince, folosind numai stînga (și o furculiță), continuându-și netulburat lectura fără cea mai mică intrerupere.

Aceste cîteva foi nici măcar nu cer să fie citite : e prea de-ajuns ca mincînd, să le stringi la piept.

Eu
sug pastila de mentă, (searbădă) a
oceanului
vreau autostrăzi brodate cu vine
gîndesc : doar-doar fantomele
chiștoacelor n-or să se mai ridice

spun : împachetați-mă iar
fiți amabili

a) să te descordezi. (Noapte
ia te uită, singură)
din bilet în bilet : vacanță, mai curînd
fleşcăită, mirosînd
a vanilie. De
sigur, Murnau

b) a corobora o lege sau a ucide o
ploșniță
asta-l a corobora, drace : întotdeauna
marți
n-ai ce-i face

Fereastra, etc.
chiar din goană hrănitore, etc.
exploziv vizavi, începînd de miine,
etc. Pielea plesnește, drapel,
etc.
etc. etc.
singerind etc. să sufl
etc.

Întotdeauna
Țipătul surd care sîntem

În sălile de cinema goale
Printre oglinzile oarbe ale fațadelor

(pentru Philippe S.)

ei bine
încet
albastrul face tilt
în fine
curiosul arde
pornoște-o
plouă pentru tine
aici e Londra

Martor amurgurilor

(fragmente)

Ajunși pe malul lacului, unui o ia
întotdeauna înainte
spre apa cenușie și tremurătoare, o
atinge cu miinile
deodată timide. Grupul s-a-mprășit :
tinăra femeie cu copilul
întîrzie lingă mașină, fixînd stîngerul
bălăriile din preajmă, altul
se-ndepărtează iute de apă
spre un punct orb al peisajului.
Întorcîndu-se o clipă,
printre fire și stîlpi va zări aerul
tremurînd parcă — parcă zîmbînd.
Rătăciți dar fără să ne pierdem
dispunem de noi fără-a dispune. Iată
fugarul revine increzător,
înarmat c-un rețevei de invidiat. Încă o
dată straniul din noi
e recunoscut de departe. Orașele renasc,
murmură la orizontul pielii
în perplexitatea fără limite a spațiului.

Și iarăși această glorioasă-nvălmășeală,
în criminală, azur
brusc clement, pretuitdeni aur
topindu-se pînă la alb —
Să tinjești — spre cine ? Spre
Dumnezeu ? Cui să-i ceri îndurare ?
Doar mamei ?
Înainte ca zierele să sosească, orbitoare
bulevardele
sînt rani proaspete de așteptare,
glorioasă absență
a evenimentului. Noaptea trupurilor a
și primit însă
aripi noi de hirtie fosnitoare, aurul
șiroind în praful cusăturilor
ne adaugă o tandră lizieră — cea
de-odinoară ? —
și intimitatea unei primăveri nebănuite.
O clipă, cel dinții colț de stradă e iar
țelul inaccesibil
al unei înaintări nesigure și nesfirșite,
Orice trecător, captiv în propria-i
puritate,
fi evită fără greș pe ceilalți, de parcă
de-acum înainte n-ar vrea
decit să omagieze. Totuși, nimic nu-i
pierdut. De pe străduțele învecinate
rumoarea își avîntă iute hoardele
cătred răsîntia pustie.

Prezentări și traduceri de
Constantin Abăluță

Raoul Dufy : „Peisaj”

Urmare din pag. a 16-a

O reprezentație de varietăți

mai puțină convingere decit la început. Lumea se foia pe scaune și schimba impresii cu vecinii, s-au aprins țigări... Publicul era agitat și se vedea că pe-trece bine. Pianistul, care era plătit cu ora, a cîntat cît timp a durat pauza. În spatele cortinei se auzeau din cînd în cînd, mai puternice decit zgomotele din sală, loyiturile de ciocan.

După douăzeci de minute reprezentația a continuat. Trei din fetele Baletului Hollywood, care în noua formație se numeau Surorile Sisters, au cîntat și au dansat cîteva foxtroturi moderne. Erau îmbrăcate cu bluze albastre și pantaloni evazați de culoare albă și purtau beretă marinărească și o ancoră brodată pe piept.

Au cules multe aplauze, iar la bis au cîntat Salvatoarea, Flica tiranei și Fata focului.

Don Tiroliro a mai spus cîteva glume, prestidigitatorul Ramoncini și-a arătat îndeminanța, iar miss Flora, cea cu Păpușa mecanică, a interpretat un dans numit Visurile Ledei. Tinărul cu discursul făcea pe lebăda și, contrar așteptărilor, își lua rolul foarte în serios. Cu aceasta reprezentația ajungea aproape

de sfîrșit, fiindcă lui Garçon Marcel cineva care-i voia numai binele îi atrăsese atenția să nu mai iasă pe scenă în fața unui public care nu știa să-l aprecieze.

Baletul Hollywood a prezentat un număr de flamenco în două acte scurte numit Contrabandistul din împrejurimile Gibraltarului și a primit iarăși călduroase ovatii. Cu aceste tablouri flamenco, în treacăt fie spus și fără supărare, se întîmplă ca la meciurile internaționale de fotbal, unde lumea aplaudă și strigă, jumătate de emoție, jumătate din patriotism.

Ca număr de efect pentru încheierea programului, s-a reprezentat o strălucită „apoteoză finală” cu participarea întregului ansamblu. Și cu toate că nu erau prea mulți, aproape că nu încăpeau pe scenă. Don Tiroliro, îmbrăcat

în costum maur și cu turban, se afla în mijlocul scenei, așezat într-un fotoliu. Îl străjuiau de o parte și de alta, ținînd în mină două iatagane urașe, Garçon Marcel și Paco, iar Lina, Miss Flora și fetele din Baletul Hollywood, au dansat înfășurate în voaluri lungi, de care se împiedicau.

Cortina fu ridicată și lăsată de cîteva ori, și lumea începu să plece. Reprezentația de varietăți se terminase.

Puțin mai tîrziu a avut loc incidentul de la fabrica de lichior.

CAMILO JOSE CELA

● Academia suedeză l-a încununat cu premiul Nobel pentru literatură pe 1989 pe scriitorul spaniol Camilo Jose Cela, pentru — potrivit sinteticeii motivării oficiale — „opera sa bogată și profundă, în care, cu stăpînită compasiune, configurează o viziune capabilă să incite la o meditație gravă asupra ființei umane lipsită de o-crotire”. Numele lui Cela figurase, dealtfel, printre candidații favoriți ai premiului în ultimii ani, și pe bună dreptate, fiindcă scriitorul este indisputabil — așa cum subliniază și Academia suedeză — „personalitatea cea mai proeminentă a înnoirii literare ce a avut loc în Spania după războiul civil”.

Scriitorul s-a născut în 1916, iar în 1936, cînd a izbucnit rebeliunea militară contra Republicii, a fost chemat sub arme și a participat la lupte grele în cei trei ani de război civil. Apariția în 1942 a primului său roman, Familia lui Pascual Duarte — operă nonconformistă, în care prezenta fără menajamente primitivismul vieții rurale spaniole — a marcat, pe lângă afir-

marea unui scriitor de o remarcabilă originalitate, renașterea marii proze iberice a generației de la 1898, îndeosebi a „filonului grotesc din teatrul și romanele lui Valle-Inclán”.

Acuzat că îngroasă aspectele negative ale vieții și că ar fi terifiant, scriitorul s-a apărut răspunzînd că teribilismul său nu este altceva decît continuarea modernă a celei mai autentice tradiții iberice, începînd cu romanul picaresc și cu Visurile halucinante ale lui Quevedo și ajungînd

Regele Carl Gustav al Suediei înmînează medalia Premiului Nobel scriitorului spaniol Camilo José Cela (10 decembrie 1989)

la Trăznălele tragicomice ale lui Valle-Inclán.

Scriitorul despre care s-a spus că e un „liric deghizat în umorist” își justifică teribilismul și impasibilitatea printr-o funciară oroare de edulcorările fade și o vocație a realismului lucid și crud: „Acest lucru rar pe care îl numim literatură — scria el în 1952 — are, asemeni tuturor lucrurilor rare și vrednice de iubire, tirania lui cumplită împotriva căreia nu poți lupta. Dacă literatura este, cum pare

să fie reflexul vieții, nu trebuie să-i aducem vreo vînd scriitorului cîștit care încearcă, aproape întotdeauna suferînd ca un om în agonie, să depună mărturie pentru ce vede, pentru faptul dureros și amar care îi este dat ca să-l contemple, neavînd altceva de făcut pentru asta decît să se uite pe fereastră. Teribilismul există pentru că viața este teribilă, deși poate că ar fi mai bine să se desfășoare lin, asemenea plutirii unei lebede pe oglinda lacului”.

O reprezentatie de varietati

Cu o oră înainte de ora începerii a avut loc o mică incurcătură. Din vina casieritei, biletele de pe rîndurile 11, 12 și 13 au fost vindute de două ori. Au răsunat cîteva palme, a intervenit jandarmul și, după ce lucrurile s-au liniștit, reprezentanția de varietăți de la teatrul Cervantes a început cu sala arhiplină. Reprezentatiile astea de varietăți atrag întotdeauna mulți spectatori. Programul nu era prea bogat, în schimb era variat. La început și-a făcut apariția pe scenă un tinăr în smoking, fardat, care a ținut un discurs; lumea a început să bată din picioare, iar tinărul, care era pesemne obișnuit cu așa ceva, și-a continuat discursul ca și cum nu s-ar fi întimplat nimic. Pianistul, care avea în colțul gurii o țigară de foi stînsă și o floare la butoniera sacoului fantezist de culoare albastră, începu să cînte un

schotis, iar pe scenă își făcu apariția o pereche care începu să danseze. El era îmbrăcat ca un filizon din Madrid sau poate mai curînd ca un apaș din Marsilia, iar ea purta o rochie de tafta trandafir, așa cum își pun domnișoarele din societatea înaltă cînd dau o reprezentatie de binefacere. Se numeau Lina and Paco, și numărul lor, dacă e să spun adevărul, s-a desfășurat fără prea mult succes.

Pe urmă a apărut un domn cu jambiere și joben, de vreo cincizeci de ani, care a povestit anecdote picante cu un glas răgușit de băutură ce a plăcut foarte mult. A fost foarte aplaudat, cu toate că de la galerie s-au făcut pe seama lui cîteva glume batjocoritoare. Domnul se numea don Tiroliro.

În continuare șase domnișoare, nu tocmai fragede, dansară cîteva hotas. Se numeau, toate la un loc, Baletul

Hollywood, și ele au fost cauza scandalului de la fabrica de lichior pe care o să-l povestim doar în treacăt, căci e de preferat să nu intrăm în detalii.

Totul a pornit de la faptul că, după reprezentatie, dansatoarele au intrat cu cîteva bărbați din sat în fabrica de lichior din vecinătate. Au băut lichior de anason, au cîntat flamenco și au dansat tangouri și Boogie-woogie cu muzică de la gramofon, iar cineva a dat de știre în sat, le-a ațîțat pe nevestele petrecăreților, iar acestea, în halat și papuci, au coborît pînă la fabrică și au stîrnit scandalul. Cuvintele care s-au schimbat între femeile din sat și domnișoarele din Baletul Hollywood e mai bine să le țin sub tăcere.

Dar să ne întorcem de unde am pornit: Baletul Hollywood s-a bucurat de mare succes în rîndul bărbaților, dar femeile, parcă presimțînd ce avea să se

petreacă mai pe urmă, au privit cu atenție și nimic mai mult. După dansurile Baletului Hollywood era greu să mai culeagă cineva aplauze, și pe bietul Garçon Marcel, imitatorul stelelor, care nu era altul decît cel cu discursul, l-au fluierat atît de tare, de parcă venise sfîrșitul lumii. Lucrurile au mers pînă acolo, încît sergentul de jandarmi, ca să evite un scandal, după ce schimbă cîteva cuvinte cu primarul, porunci să iasă din nou pe scenă fetele din Baletul Hollywood. Cel de la pian, care continua să-și mestece țigara de foi ca și cum nimic nu s-ar fi întimplat, începu să cînte hotas, și teatrul Cervantes se umplu de strigăte de admirație care nu erau oprite nici cînd domnișoarele din balet au ieșit din scenă.

Frumosul număr cu Păpușa mecanică a avut și el mult succes. La următorul, care se intitula Farmecele de la Tropicul domnului primar s-a făcut roșu ca sfecla.

Pe urmă s-a făcut pauză. Cei rămași fără locuri, din rîndurile vindute de două ori, se luară din nou la hartă cu fericiții care le ocupaseră. Dar cu mult

În românește de
Andrei Ionescu

Continutarea în pag. a 15-a

sport

Iarna dă geană prin geană

● Pentru că am crescut, asemeni tîrănilor, sub cruce, am o repulsie superstitioasă față de tot ceea ce este necontenit cel mai bun sau cea mai frumoasă și cîștită. Dar și față de cel mai urit sau cea mai proastă. Unicatul sensului mă înrăiește. Sufletului nostru valah îi stă bine între amăgiri, ca altarului în răsărit de biserică.

Astăzi, 8 februarie, sînt supărat pe echipa națională de fotbal care, fără pic de rușine, și-a amanetat coroana de zeită la muntele de pietete. În cele patru meciuri de pregătire (trei în Europa, unul pe șoldul Africii) a reușit doar un rezultat de egalitate cu formația de rezerve a Algeriei. E un lucru inadmisibil, oricît am fi noi de răbdători pe firul vieții. Mai ales dacă avem în vedere că o echipă italiană de divizia B, echipă de-o plictiseală fără culoare, ne-a înscris trei goluri, unul mai timpic ca altul. Am umblat prin două continente cu coada între picioare, pierzîndu-ne cel puțin jumătate din prestigiul pe care-l dobîndisem calificîndu-ne la turneul final al Cupei mondiale. Cei doi antrenori să nu ne mai vindă formula stupidă că a fost un turneu util, fiindcă le vom răspunde că sîntem sătul pînă în gît de cei ce încearcă să ne vulgarizeze destinul. Știînd în ce formă se află echipa, el trebuiau s-o țină acasă, nu s-o expună ridicolului. Pentru că, să ne înțelegem, în cele patru meciuri, jucătorii n-au făcut altceva decît să izbească în minge ca într-o vacă stearpă.

● Constantin Tească a scos de sub tipar un nou volum: *Compeții de neuitat*.

scris cu vervă drăcească. Micuțul giuvaergiu căruia ar trebui să i se atribuie balonul de aur pentru lupta împotriva prostiei, purtată atît în templul fotbalului cit și în lăcașul dumnezeilor care-l dirijau, s-a pomenit o dată chemat de cel mai mare dintre ei, mai mare cu doi ciini decît Bobu.

Seful: De azi înainte îl pui în poarta naționalei pe Crisnic.

Tească: Cu mare plăcere, dar nu mă lasă legea.

Seful: Te las eu.

Tească: Atunci, dați ordin să-l dezgropae, fiindcă e mort de opt ani.

Seful: Mars din fața mea, banditulă...

După care s-a tot dus Tească spre zarea diviziei C. Vorba lui: și azi mă mir cum de nu m-a trimis la bărbierii cartofii.

● Un general, președinte al C.N.E.F.S., a convocat în ajunul unui meci cu Albania, lotul național de fotbal, zicîndu-le: vă ordon, în numele conducerii superioare de partid, să-i bateți pe albanezi la trei puncte diferență. Are cineva ceva de spus?

Centrul atacant al naționalei s-a sculat în picioare și:

— Tovarășe general, la ora asta, în Albania, tot un general le spune adversarilor noștri de duminică să ne bată ei la trei puncte diferență. Nu știu care va fi rezultatul, știu însă că luni dimineața sau România sau Albania va avea un general mai puțin.

A primit patru zile de carceră, după meci.

● Iarna dă geană prin geană, se apropie reluarea campionatului și Federația de fotbal se face că n-aude cererea multor iubitori ai acestui sport pentru a desființa echipa Flacăra Moreni, suită în divizia A de Postelnicu. Umbra criminalului semianalfabet, făcut iepure pe hotar de ocnă, ne va sta în spinare la fiecare meci al Flăcării. De părerea noastră sînt și o parte din jucătorii echipei.

Fănuș Neagu

bridge

Despre o anume

„încremenire în proiect”

● Orice declarant care se respectă își face, în intervalul minim dintre sfîrșitul licitației și începutul jocului de levată un mic plan de joc care să-l conducă la realizarea contractului licitat. Foarte multi, chiar dintre cei ce joacă levată pe baza unui plan mental, trăiesc încredințați de infailibilitatea planului pe care și l-au făcut. Uneori această încredințare este atît de mare încît sub imperiul ei jucătorul intră într-un soi de orbire, comite greșeli compromițătoare, fie sfidînd evidențele, fie apelînd excesiv la subtilități. Așa se face că un contract mai mult sau mai puțin ușor de realizat se vede ratat „copilărește” sau „savant” grație acelei „încremeniri în proiect” prin care un mare gînditor român de azi definea prostia. Fără să fim întrutotul de acord cu definiția filosofului nostru — emisă în condiții improprii meditației specifice — să observăm că ea se potrivește situației mai sus descrise din bridge. E limpede că în respectiva situație prostia nu e deloc anotonimul inteligenței căci, în mod curios, mai „încremenii” în planul lor de joc sînt jucătorii inteligenți, înțelegînd prin inteligență în bridge capacitatea de a ajunge prin licitație la cel mai bun contract (nu întîmplător zic englezii că licitația o fac lorzii iar jocul de levată vaeții). Într-un atare sens, poate că nicaieri nu se potrivește mai bine ca în bridge observația de sorginie

folclorică autohtonă că acolo unde e multă minte e și multă prostie. Dacă a juca în baza unui plan imuabil e, cum se vede, riscant, a juca fără nici un plan e de-a dreptul periculos. Între două rele, un bun jucător de bridge (bun vrea să spună complet) alege... binele, adică începe prin a-și face un plan de joc și continuă prin a-și rectifica planul în funcție de situațiile concrete ivite în timpul jocului. Se poate apoi întimpla ca un plan de joc să se vădească la o analiză ulterioară perfect gîndit pentru realizarea contractului și totuși să nu ducă la aceasta. De regulă planul de joc, mai cu seamă unul „încrămenit”, are în vedere cele mai bune, teoretic vorbind, „mişcări” ale axei adverse. În clipa în care adversarul iese din linia de joc socolită, teoretic, drept cea mai bună, planul declarantului, oricît de exact ar fi fost gîndit, se umple de aproximație. Și-astfel greșeala-i gata. Sînt jucători, nu numai buni dar și vicleni, care, bănuind la baza jocului declarantului un plan inteligent întocmit, fac cu bună știință „mişcări” aparent greșite, oricum în afara „orizontului de așteptare” al declarantului. Numai și numai pentru a-i zăpăci acestuia planul și, prin urmare, jocul. S-au întimplat asemenea viclesuguri strategice și la case foarte mari, cum nu s-ar întimpla ele la noi, care de puțină vreme (cu toate că noi, nu-i așa, de la '48...) avem a face cu acest joc?! În numerele viitoare vom oferi exemple de done jucate la „casele mari” din care se va vedea, credem, unde poate duce „încrămenirea în proiect” și, mai ales, cum poate fi transformat un plan inițial bun într-o cale sigură spre eșec. Și-apoi, vorba poetului, dumneavoastră nu vi s-a întimplat niciodată?!...

Laurențiu Ulici